

ИНТЕРВЈУ

Милош Бањац,
Греју нас ЕПС
и топлане

АКТУЕЛНО

Тихомир Симић
На видуку успешан
крај године

ДОГАЂАЈИ

Ново привредно друштво
„ЕПС - обновљиви извори”

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Братислав Чеперковић
*Енерџика
води у ЕУ*

Обележен 6. октобар

ДАН ЕПС-а

Енерџија добрих дела

ПД „ТЕ-КО Костолац“

Привредно друштво „Термоелектране и копови Костолац“ овогодишњи је добитник Повеље са плакетом „Ђорђе Станојевић“. Рекордне производње угља, електричне и топлотне енергије били су пресудни аргументи да ово ПД добије такво признање, а са планираним инвестицијама ова компанија сигурно ће и даље бити један од најбољих производних делова ЕПС-а.

ДОГАЂАЈИ

УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а Суша увећава трошкове	20
У ХЕ „БАЈИНА БАШТА“ У РАД ПУШТЕН ДРУГИ АГРЕГАТ Кредити у функцији развоја	22

АКТУЕЛНО

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА Повећан доток на Дунаву	40
НОВА ОДЛУКА ВЛАДЕ СРБИЈЕ Вреоци поново прошли	41
ПОСЕТА АРХЕОЛОШКОМ ПАРКУ „ВИМИНАЦИЈУМ“ ЕПС највећи донатор	42

ПРИВРЕДНА ДРУШТВА

ИЗУЗЕТНИ РЕЗУЛТАТИ ДЕВЕТОМЕСЕЧНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ПД РБ „КОЛУБАРА“ У знаку пребачаја	44
ПРОИЗВОДЊА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У ХЕ „ЂЕРДАП 2“ ЗНАТНО ИЗНАД ПЛАНА У знаку нових рекорда	46
ЕД ЧАЧАК У ВРХУ ПД „ЕЛЕКТРОСРБИЈА“ ПО ОСТВАРЕНИМ РЕЗУЛТАТИМА Губици све ближи плану ЕПС-а	50

СВЕТ

ЕВРОПСКА ЕНЕРГЕТСКА СЦЕНА Против једног власника	56
---	----

КУЛТУРА

БИОСКОП „Како су ме украли Немци“	64
--	----

ЗДРАВЉЕ

ДУГО ЧЕКАЊЕ НА ДИЈАГНОСТИЧКА СНИМАЊА „Магнет“ скуп, али не зрачи	66
---	----

ЉУДИ

ЈОЖЕФ АДАМ, РУКОВОДИЛАЦ ПОГОНА ЕД СЕНТА, ВЛАСНИК ЕКОЛОШКЕ КУЋЕ Редак човек са севера Бачке	68
---	----

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

МАНАСТИР ЛЕШЈЕ Духовни украс Поморавља	70
СЈЕНИЦА – „ЗЕМЉА СИЈЕНА“ Српски Сибир	72

08

Проф. др Сретен Сокић
Природни
капитали нису
за продају

34

Саветовање правника ЕПС-а
Обавеза много
– рокови кратки

38

На лицу места:
ХЕ „Бајина Башта“
ЕПС-ова
прва помоћ

54

Русија ставља и Арктик
„под кључ“
Поларни пут

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Драгомир Марковић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
мр Момчило Цебаливић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Алма Муслибеговић

УРЕДНИК
Анка Цвијановић

Милорад Дрча
(уредник фотографије)

Наташа Иванковић-Мићић
(технички секретар и документариста)

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2024-843, 2024-845

ФАКС:
011/2024-844

E-MAIL:
list-kWh@eps.rs
fotokWh@eps.rs

WEB SITE:
www.eps.rs

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„Студио Платинум“, Београд
studio@platinum.rs

ФОТОГРАФИЈА НАСЛОВНЕ СТРАНЕ:
Милорад Дрча

ШТАМПА:
Штампарија „Политика“ а.д.
Београд

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ
ИЗ ШТАМПА МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Потписан протокол о сарадњи ЕПС-а и конзорцијума
кинеских компанија

Инвестирање у ТЕНТ БЗ и кој Радљево

Електропривреда Србије и конзорцијум кинеских компанија, China Environmental Energy Holdings (CEE) и Shenzhen Energy Group (SEC), потписали су 20. октобра Протокол о реализацији развојних пројеката у електроенергетици Србије, међу којима су на првом месту изградња трећег блока ТЕ „Никола Тесла Б“ и отварање копа Радљево. Укупна вредност инвестиције у блок 3, снаге 744 мегавата и коп Радљево, са кога ће се нови блок снабдевати угљем, процењује се на више од две милијарде евра.

У име конзорцијума кинеских компанија, протокол о сарадњи потписали су Нгок Јанју, председник Одбора директора СЕЕ и Гао Зимин, председник Одбора директора SEC-а, а у име „Електропривреде Србије“, Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а. Потписивању протокола присуствовали су Вук Јеремић, министар спољних послова Републике Србије, Џанг Вангсуе, амбасадор НР Кине у Србији и Хуан Хуахуа, гувернер кинеске провинције Гуангдунг, у којој је седиште конзорцијума.

Протоколом који је потписан 20. октобра дефинисане су активности које нас очекују у наредном периоду. То су посета експертског тима ЕПС-а референтним постројењима и пројектантским институцијама у Кини, дефинисање прецизних идејних пројеката и пројектних задатака за студије изводљивости и заједничка израда студија у сагласности са регулативом НР Кине и Републике Србије. Предстоји и доношење финалних инвестиционих одлука, формирање заједнич-

ке компаније, обезбеђивање финансирања и на крају изградња и експлоатација - изјавио је Драгомир Марковић.

Гувернер провинције Гуангдунг нагласио је да је потписивање протокола израз пријатељских односа Кине и Србије и изразио уверење да ће сарадња јачати и проширивати се и у другим областима. Уз констатацију да ће планиране

*Укућна вредности
инвестиције у блок 3
ТЕ „Никола Тесла Б“
и кој Радљево
процењује се на више
од две милијарде евра*

инвестиције кинеских компанија да буду највеће директне стране инвестиције у Србији до сада, министар Јеремић казao је да је Кина данас кључни чинилац у економском развоју света и да мало ко има тако добре односе какве имају Србија и Кина.

Поред пројекта изградње термоелектране ТЕНТ БЗ са припадајућим копом Радљево, договорена је и сарадња на пројектима обновљивих извора енергије, са посебним акцентом на коришћење биомасе у електроенергетске сврхе, посебно у Војводини.

А. Ц.

ЕПС њрошао исѡиѡ

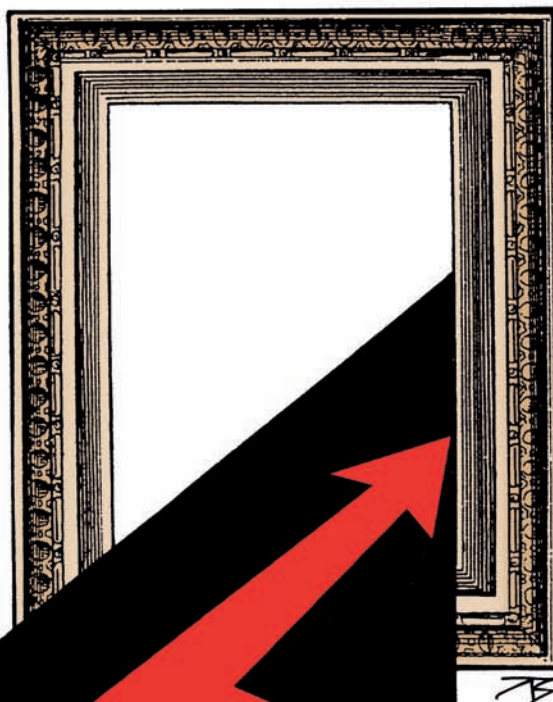
Српска енергетика добила је недавно добру оцену на испиту Европске уније. Скоро, па најбољу. Европа је дала признање електроенергетском сектору, али и опаску да времена за прославе нема. Пројекти и даље чекају, финансије нису заокружене, а време неумитно пролази. Још једна година без иједног изграђеног капацитета. Четврт века – када се све сабере. Превише. Када се тај податак изнесе негде у свету, нико не верује како онда електроенергетски систем опстаје. Сви питају како? Лепо. Улагањем у модернизације. Од старог правимо ново. Али, неће моћи тако у недоглед. И не треба. Планови за градњу нових електрана постоје. Неки чекају више од 20 година, а међу њима су и пројекти који су по фиокама у разним министарствима провели године и године. Поједини тендери су у току или су преговори при крају. За неке електране инвеститори се још привлаче. Позиви су упућени и европским и светским компанијама. Пројекти нових ЕПС-ових капацитета разматрају се у Француској, Кини, Немачкој, Италији... Није ни важно ко је инвеститор и одакле долази. Битан је само његов финансијски и технички капацитет. Криза је и назад нема, а и „Електропривреда Србије“ мора да ради са најбољима.

Европски званичници хвале и подржавају нашу компанију. Не штеде похвале за све планиране пројекте, процедуре које ЕПС спроводи, као и инвестиције које су урађене посебно на заштити животне средине. Добро је, макар неко да ЕПС види мало другачије. Јер, у последње време чешће се помиње уз вести везане за полицију, тужилаштво и теме о аферама и корупцији. Зато треба и мењати слику компаније. То, међутим, није лак, ни краткотрајан процес, а и не може се урадити само речима и фотографијама. И то треба учити од Европе. Све, ипак, није ни тако црно. Нисмо отписани. И даље су Србија и ЕПС, као највећа електроенергетска компанија, центар региона. Дobar рад у континуитету се, несумњиво, намеће.

Зна и српска, а и европска јавност да је ЕПС мотор економског развоја Србије. Кад стану улагања ЕПС-а, највећи део српске привреде нема шта да ради. А, овако годишња улагања само у постојеће модернизације вреде више од 500 милиона евра!

За наредне године план сопствених улагања је још амбициознији и вреди 700 милиона евра годишње. А странци би кроз стратешка партнерства требало да инвестирају и милијарду евра годишње. За све милионе и милијарде треба, ипак, подршка првенствено из куће, од ЕПС-а, преко државе, па тек онда даље од европских и светских институција. И код њих не треба ићи неспреман. Јер, оне не „гледају кроз прсте“ и не пуштају лоше ђаке.

” Европски званичници хвале и ѡдржавају нашу компанију. Не штеде ѡхвале за све ѡпланиране пројекте, процедуре које ЕПС спроводи, као и инвестиције које су урађене ѡсебно на заштити животне средине.

Греју нас ЕПС и топлане

*Електрична енергија
ће се користити за
грејање, што је свакако
најлошији моћући
начин употребе.
Без реалних цена
енергија
нема ни штедне*

Због још нерешеног проблема враћања мазута, који топлане од прошле године дугују Републичкој дирекцији за робне резерве, ситуација у системима даљинског грејања на почетку ове грејне сезоне знатно је неповољнија него прошле године. Осим неколико топлана у Београду, Шапцу, Суботици и Ужицу, које и нису улазиле у аранжман са робним резервама, оне које користе мазут имају залихе само за почетак рада, за првих 15 до 20 дана. Очекује се, ипак, да ће се проблем решити и да ће председници општина схватити да имају јавна предузећа која могу градским буџетима да доносе или приходе или расходе, зависно о томе како о њима брину и да ли ће им сада помоћи. Ово је у разговору за „kWh“ рекао проф. др Милош Бањац, помоћник министра за инфраструктуру и енергетику.

■ **Радна група за разматрање и праћење сигурности снабдевања енергијом и енергентима Владе Србије састала се други пут 14. октобра. Каква је ситуација?**

- Основни задатак радне групе је да обезбеди редовно и сигурно снабдевање грађана и привреде свим врстама енергије и енергената, односно стабилно и несметано функционисање свих енергетских система. На другом састанку констатовано је да су пред почетак грејне сезоне 15. октобра, након обављених ремонта и реконструкција, сви енергетски системи „Електропривреде Србије“, „Електромереже Србије“, „Србијагаса“, „Нафтне индустрије Србије“ и градских топлана спремни за почетак грејне сезоне. Још је, међутим, нерешен проблем снабдевања једног дела топлана мазутом, настао због дуговања робним резервама.

■ **Зашто су топлане дужне?**

- Прошле године, пред почетак грејне сезоне, топлане су, уз посредовање министарства, склопиле са робним резервама веома повољан аранжман, према којем су могле одмах да преузму мазут, а да га плате или врате током наредне године. У том моменту НИС је због лошег кредит-

ног рејтинга топлана тражио да се преузети мазут плати у року од 15 дана по преузимању. Сматрајући оправданим аргументацију топлана да не располажу тако великим средствима, јер им новац од наплате пристиже током целе године, министарство се заложило да робне резерве помогну топланама. Оне су се, међутим, показале као изузетно непоуздани повериоци. Ниједна до сада није испунила обавезе из уговора и вратила мазут.

■ **Да ли је било неког решења на другом састанку?**

- Надлежност министарства није управљање топланама. Према Закону о енергетици, рад топлана, као јавних предузећа чији су оснивачи градови или општине, директно спада у њихову надлежност. Топлане, односно градски и општински буџети, приходују средства од рада топлана, односно продаје топлотне енергије. Логично је, а и законска је обавеза, да се брину о њиховом пословању и обезбеде средства за набавку свих потреб-

Стратегија под утицајем обавеза за ЕУ

■ **Припрема се нова стратегија развоја енергетике?**

- Раде се подлоге за сваки енергетски сектор посебно, али и за енергетску ефикасност у крајњој потрошњи, за ОИЕ и утицај енергетског сектора на климатске промене, три области у којима нас у блиској будућности очекује много посла и нових обавеза. Наравно, те обавезе и захтеви биће

све већи што се будемо више приближавали ЕУ. У овој фази израде стратегије добићемо подлоге које ће дати преглед онога што је рађено у последњих десетак година у свим енергетским секторима. Следеће године, на основу ових подлога, биће дефинисани правци и сценарији даљег развоја, а који ће свакако бити под јаким утицајем нашег приближавања ЕУ.

Фонд ће помагати грађанима

Како ће се користити новац из Фонда? Фонд за енергетску ефикасност требало би да финасира пројекте у секторима производње, преноса и потрошње енергије којима ће се остварити ефикасније коришћење енергије. Средства Фонда, кроз јавне конкурсе, биће доступна свим грађанима у виду повољних кредита или субвенција у вредности до 40 одсто инвестиције.

*Србија није Русија да може да продаје енергију.
Нисмо толико бојати*

них енергената. Да је економски позитивно пословање могуће, говоре примери топлана из Ужица, Суботице или Шапца, које и нису улазиле у аранжман са робним резервама. Милован Лечић, председник Удружења топлана, саопштио је на састанку да је договорено са робним резервама да топлане могу да преузму мазут кад врате половину дуговања, а да ће им помоћи општине и градови.

■ **ЕПС ће поново морати да спасава ситуацију, да обезбеђује топле домове за оне грађане који се греју на електричну енергију или догревају због лошег рада топлана?**

- Нажалост, да. Због диспаритета цена, ЕПС ће опет играти улогу топлана, односно електрична енергија ће се користити за грејање, што је свакако најлошији могући начин коришћења ове врсте енергије. Осим диспаритета цена, могући проблеми са радом топлана и смањење интензитета њиховог рада, услед недостатка енергената, могли би да доведу до недостатка „топлотне енергије“. Тада услед спрегнутости рада ова два система, мањак топлотне енергије би се надокнађивао коришћењем електричне енергије, што би могло да угрози рад и самог електроенергетског система.

■ **Да ли ће ЕПС моћи и наредних година да покрива повећане потребе грађана за електричном енергијом с обзиром на то да двадесетак година није изграђена нова електрана?**

- Када је реч о новим постројењима, ако изузмемо нове количине енергије које се очекују из обновљивих из-

вора енергије, пре свега малих хидроелектрана и енергије ветра, врло је вероватно да ће до 2017. године, у сарадњи са конзорцијумом кинеских компанија, бити изграђен трећи блок у ТЕ „Никола Тесла Б“ у Обреновцу, снаге 744 MW. Током протеклих неколико година обављена је модернизација електроенергетских система, повећање енергетске ефикасности или смањивање губитака енергије на преносним и дистрибутивним системима ЕПС-а и ЕМС-а, повећање енергетске ефикасности производње и дистрибуције топлотне енергије. Ово би требало да обезбеди простор и створи „вишак“ расположиве електричне енергије и у наредном периоду. Због тога, али и малог пораста индустријске производње, потрошња струје је и даље на нивоу онога што ЕПС тренутно може да произведе, што стратешки посматрано и није тако лоше.

■ **Зашто?**

- Електрична енергија није финални производ и зато је треба оплеменити у домаћој привреди и произвести нешто боље, скупље и софистицираније. Србија није Русија да може да продаје енергију, нисмо толико богати. Стратешки је довољно да земља произведе онолико струје колико потроши. Наш циљ не би требало да буде извоз електричне енергије, јер око 70 одсто те енергије производимо из угља. Да имамо нуклеарну електрану или више хидропотенцијала или других обновљивих извора, онда би то било мудро. Али овако потрошићемо угаљ једног дана и то веома брзо.

■ **И Стратегија развоја енергетике предвиђала је већу енергетску ефикасност, али то се није десило. Шта је био проблем?**

- Стратегија се доноси за најмање десет година и у тако дугом периоду могу да се појаве неочекивани поремећаји, као што је на пример светска економска криза, која ће неке циљеве да удаљи од реалне ситуације. Не желим, ипак, да се одговорност за неспровођење Стратегије у делу ефикаснијег коришћења енергије и енергената објашњава неочекиваним поремећајима. Нажалост, треба признати да се није довољно радило у овој области. Радило се преспоро, посебно на делу рационалнијег коришћења енергије у финалној потрошњи.

*У садашњим условима,
тешко је неком објаснити
да не троши струју
за грејање, иако му је то
најјефтиније*

■ **Када ће бити усвојен закон о рационалној потрошњи енергије?**

- Добили смо позитивно мишљење Енергетске заједнице и похвале у вези са предвиђеним законским мерама. Средином септембра нацрт закона је послат министарствима на други круг усаглашавања и поново смо добили негативно мишљење Министарства финансија у вези са оснивањем Фонда за енергетску ефикасност, које његово формирање сматра додатним ударом на стандард грађана. Треба рећи да иако Фонд планира да прикупља средства и из домаћих извора - накнаде за гас, нафтне деривате и струју, основна замисао је да привуче и систематизовано пласира средства добијена из иностранства.

■ **Може ли енергетска ефикасност да буде повећана без утврђивања реалног диспаритета цена енергената?**

- Може, али то није ни најбољи, ни најефикаснији пут. Док је цена електричне енергије нижа од цене топлотне енергије, док се гас грађанима продаје по цени нижој од набавне, док год поједине топлане продају топлотну енергију по ценама које нису довољне ни за набавку енергената, ниједан логични и свуда у свету примењени механизам и мере за штедњу не могу да се примене у Србији. У садашњим условима, тешко је неком објаснити да не троши струју за грејање иако му је то најјефтиније. **М. КОВАЧ**

■ **Топлана у Београду спада у ред неколико спремних за почетак грејне сезоне**

Природни капитал нису за продају

*Приватизација
појеницијала српске
привреде мојћа је само у
обиму до 49 одсто, како би
најзначајније бране, појени
електропривреде и дружих
свјрајешких ресурса,
остале у државном
већинском власништву. –
Треба израдити прецизне
критеријуме, појенике
и адекватан модел за
делове за које се утврди
да треба да буду модел
приватизације*

Србија у овом часу не зна шта ће са својим јавним предузећима, а самим тим ни са електропривредом. Зато јој је неопходна нова економска стратегија опоравка, изградње и развоја, али и нових праваца и метода будуће приватизације државног капитала и богатих природних ресурса. Само тим правцем може се обновити поверење у предстојеће активности на приватизацији преостале друштвене својине у Србији. То би представљало импулс економским снагама друштва да обуздају лакомислене поступке при приватизацији јавних предузећа и других делова државне имовине, рекао је проф. др Сретен Сокић са Факултета политичких наука у Београду, одговарајући на питање - како види даљу трансформацију ЈП „Електропривреда Србије“, односно јавних предузећа и да ли се тај процес може сматрати неизбежном приватизацијом.

■ **Одакле такав опрез?**

Многобројни су разлози за то. Најважнији је, ипак, да смо на самом почетку приватизације јавних предузећа, па и ЕПС-а, без обзира ко их је оснивао - Ре-

публика или локалне самоуправе. Она су овог тренутка кичма наше привреде.

■ **У Србији би се, бар како се сада чини, јавна предузећа приватизовала као и друштвена имовина. Да ли је то исправан пут?**

Јавна предузећа, па и ЕПС као највреднија карица, постају најзначајнији сегмент будуће приватизације, па су зато и очекивања од тог процеса знатно сложенија и многобројнија. Независно од чињенице да садашњи закон утврђује приватизацију јавних предузећа на исти начин као и друштвеног капитала, сматрам да је неопходно да се утврде прецизна правила, начини и поступак према предузећима и другом капиталу од јавног значаја. То је једини начин да успешно завршимо приватизацију овог најзначајнијег дела преосталог капитала.

■ **Могу ли нам у томе помоћи туђа искуства?**

Искуства света са власништвом у државном сектору и природним капиталом веома су различита, али је изузетно, за разлику од нас, изражен спектабилан однос савремених економија према својим јавним предузећима и природном капиталу. Зато инсистирам на посебности приватизације која нас чека, јер Србија још нема тачно утврђене правце и разрешење дилеме - на који начин и колико „парче“ јавних предузећа приватизовати.

Јавна предузећа, Ја и ЕПС као највреднија карика, иостају најзначајнији сејмени будуће приватизације

■ Да ли је, с обзиром на кризу, колебљивост курса и високу инфлацију код куће, добар тренутак за тако велики посао?

Институционалне и нормативне промене, које ће регулисати приватизацију државног сектора, морају се заснивати на јасној, целовитој и реалној стратегији, али у систему стабилних цена, здравог новца и прецизно опредељене структуре економије и развоја. Треба повести рачуна и о правној сигурности тог система.

■ Минулу деценију трансформације друштвене својине у приватну обележиле су многе нерегуларности, па је веома велики број поништених уговора о продаји, а да се не спомиње омражени појам „тајкунизације“ приватизације. Како све то сада избећи?

Једна од полазних претпоставки новог законодавства у приватизацији јавних предузећа и природног капитала мора да се заснива на новим критеријумима и из основа измењеним поступцима процене вредности њиховог капитала. Целокупан процес мора да буде подложен контроли и оцени јавности. Свако оспоравање засниваће се на економској аргументацији.

■ Али све то није увек лако и изводљиво, поготово код нас, где се преламају веома разнородни интереси. Како све то помирити?

Када је реч о приватизацији великих јавних предузећа, попут ЕПС-а, могу да се јаве проблеми који произлазе из испреплетености њихових дуговања и потраживања према свим ентитетима привреде и друштва. У том погледу, посебан акценат стављам на државне фирме, стамбене и пословне просторе. То може да закомпликује процену њихове реалне вредности. Али и за то има лек. Законодавство мора да изгради одбрамбени механизам, како се не би десили досадашњи промашаји и грешке. Не сме нам се опет догодити да контролне пакете акција преузимају амбициозни, а неспособни, богати, а нестручни или „своји“ - одабрани, па шта буде.

■ Није ли то питање посебно осетљиво, јер се на тржиште износе јавна предузећа са

■ У Србији још нема прецизно утврђеног правца и решења дилеме – на који начин и колико „парче“ ЈП приватизовати

многим обележјима природног монопола. Како спречити веће и дубље ломове у привреди ако неко такво предузеће оде у руке оних о којима сте малопре говорили?

Приватизација јавних предузећа, па и ЕПС-а, не сме да буде остварена по принципу приватног већинског власника, а поготово не у фирмама које имају монополски положај. Тиме би се успорило стварање тржишног амбијента пословања. Такав монопол омогућава понашање по сопственом нахођењу, а будућим купцима даје могућност да диктирају цене помоћу којих би дошло до великог преливања националног дохотка без рада. Проблеми могу да буду компликованији уколико се ради о нееластичној тражњи за робом и услугама који се производе и обављају у монополском предузећу.

■ Шта то конкретно значи?

Залажем се за постављање прецизних критеријума, поступака и адекватног модела трансформације, рецимо, ЕПС-а. И то само за оне делове за које се утврди да треба да буду предмет приватизације у предвиђеном проценту за праве, а не за било какве власнике капитала. Било би погубно и даље потхрањивати илузије о пресудном улагању иностраног капитала. Ако њега не буде - свет ће се срушити.

■ Због чега?

До сада је тај капитал долазио код

нас у посебним ситуацијама и руководио се једино већим профитом. Ако будући инострани купци у евентуелној куповини дела ЕПС-а посегну за страним кредитима, као доминантном масом за ту трансакцију, јасно је да ће ти зајмови бити враћани на уштрб будућих дивиденди, прихода државе и њеног учешћа у развоју. Власт не може да предупреди економску логику динамике и масе „уласка“ страног капитала, али може и мора да одреди прецизне услове, гаранције и стабилност друштва.

■ Шта то, другим речима, значи? До које се границе у приватизацији може ићи, ако је то већ неизбежан процес?

Најзначајније потенцијале српске привреде у јавној својини, у шта се ЕПС свакако мора убројати, као и највреднији природни капитал, власт не сме да продаје. Приватизацију држава може да изведе само у обиму до 49 процената, како би најзначајније гране, попут електропривреде, вода и шума, телекомуникационог простора, информатичког капитала, рудних богатстава и других стратешких ресурса, остале у већинском државном власништву. Стратешке природне ресурсе и богатства могуће је давати у концесије, чиме би се обезбедила њихова ревитализација, а држава заштитила од економског колонијализма. П. С. К.

Ко је Сретен Сокић?

Сретен Сокић је редовни професор на Факултету политичких наука у Београду. Богато научно и стручно искуство „проверио“ је и у привреди. Био је генерални директор Ваљаонице бабра и алуминијума у Севојну. Неколико година био је проректор Универзитета у Београду, а радио је и на Институту за политичке студије као асистент, заменик, а потом и као директор. Аутор је више од 250 научних и стручних радова. Рођен је 1945. године у Севојну.

У чему су велики и тешки промашаји?

Од 1988, односно 1989. године до данас приватизација у Србији била је анархична, а текла је моделима који су усвајани по појединачном нахођењу. Како је коме одговарало. Али, не сваком. Надлежни државни органи, којих је све више, нису на то реаговали. Да невоља буде већа, ти органи су постајали епицентар свих великих и тешких промашаја у продаји друштвене имовине у бесцење. Велики број експерата за уништавање капитала

„дао је свој допринос“ данашњој економској слици привреде Србије настале због чињења и нечињења у сфери приватизације. Штета од њихове активности и непосредног мешања политичких и других структура од 2000. године већа је од укупних реалних губитака које је наша земља имала од санкција, односно економске блокаде међународне заједнице и злочиначког НАТО бомбардовања.

рекли су...

Бождар Ђелић

Приоритет регионалним пројектима

Државе које улажу у енергетску ефикасност имају већу макроекономску стабилност и конкурентност и земље региона треба ближе да сарађују у овој области – рекао је Бождар Ђелић, потпредседник Владе на Регионалној конференцији “Енергија - Развој - Демократија” у Скупштини Србије.

Ђелић је истакао да је регионална сарадња најисплативија у сектору енергетике, јер је ЕУ спремна да финансира такве пројекте. Европа неће финансирати локалне, већ регионалне пројекте, нагласио је Ђелић. У овом тренутку Србија недовољно користи обновљиве изворе енергије и по јединици БДП троши 2,7 одсто више енергије него што је просек ОЕСД-а, а пет до шест пута више од 15 најстаријих чланица ЕУ.

У Бечу обележено пет година Енергетске заједнице

Похвале за Србију и ЕПС

Србија је одувек била важан фактор у Енергетској заједници југоисточне Европе и очекујемо њен даљи напредак, изјавио је 24. октобра Фабрицио Барбазо, заменик генералног директора Директората за енергетику Европске уније, на прослави пете годишњице ове асоцијације у Бечу. Он је објаснио да је неопходно и даље инвестирати и улагати у енергетику, као и да је у последњих неколико година у овој области дошло до великих позитивних промена.

Славчо Нејков, секретар Енергетске заједнице, рекао је да је Србија стекла веома добру позицију у енергетском сектору и да од ње очекује да остане доминантан учесник у овом послу.

– Честитам Србији на постигнутом успеху. Ситуација се у Енергетској заједници мења, али без обзира на то очекујемо да Србија буде још активнија и да не промовише само националне, него и интересе целог региона – нагласио је Нејков.

Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, оценио је да је Србија у области енергетике већ чланица Европске уније. ЕПС се не плаши конкуренције а када дође до постепеног отварања тржишта у наредном периоду грађани не треба да страхују, јер ће моћи да бирају снабдевача електричном енергијом.

А. Б. М.

Петар Шкундрић

Највише дозвола за мале ХЕ

У Србији би могло да буде отворено око 10.000 радних места, ако буде реализовано 60 одсто пројеката за коришћење обновљивих извора, а за које су издате енергетске дозволе – изјавио је проф. др Петар Шкундрић, саветник премијера Србије, на округлом столу о инвестицијама у обновљиве изворе енергије.

Он је навео да је највећи број дозвола, око 80, издат за коришћење хидропотенцијала за изградњу малих ХЕ, укупне снаге 180 мегавата. Шкундрић је рекао и да је издато десетак енергетских дозвола за градњу ветропаркова, укупне снаге 1.600 мегавата. Значајно је и велико интересовање инвеститора за коришћење соларне енергије.

Почели радови на првој соларки код Лесковца

Инвестиција од шест милиона евра

У атару Велике Биљанице, код Лесковца, почели су припремни радови на изградњу прве соларне (фотонапонске) електране, снаге једног мегавата. У току су радови на сређивању терена, а ускоро ће почети и преговори са изабраним извођачем радова шпанско-америчком компанијом „Грандсола“. Вредност инвестиције је око три милиона евра, од чега за опрему два, а за припремне и друге радове преосталих милион евра. Ова електрана биће укључена у електроенергетски систем Србије. Како је рекао Милорад Младеновић, помоћник градоначелника Лесковца, планирана је уградња 60 панела са 4.166 фотонапонских јединица од поликристалног силицијума, с тим што су од ЕПС-а добијени услови који се морају испунити за продају електричне енергије.

Угаљ на Пештеру и у Ковину поново актуелан

Мојућа градња две ТЕ

До краја године биће предложени модели за отварање рудника угља и термоелектрана у Штављу код Сјенице и у Ковину - недавно је изјавио Златко Драгосављевић, државни секретар у Министарству за заштиту животне средине, рударства и просторног планирања. Штаваљ, на име, има испитане резерве од 200 милиона угља и потенцијал за електрану снаге 320 мегавата, а Ковин још више – 250 милиона тона за нову ТЕ од 600 мегавата. Угаљ на Пештеру већ годинама се, иначе, вади застарелом опремом, а рудник Штаваљ годишње ископа једва 50.000 до 60.000 тона. Стручњаци истичу да су резерве угља на њему знатно веће.

Изградња ТЕ на Пештеру, која је у плану још од 60-тих година прошлог века, постала је поново актуелна због могућих несташица електричне енергије. За учешће у овој скупјој инвестицији заинтересоване су и иностране фирме, нарочито из Чешке и Кине, али за сада ништа конкретно није договорено.

ЕПС представио монографију о првим хидроелектранама

Традиција – залој за будућности

Електропривреда Србије представила је 29. септембра у Музеју науке и технике, монографију о првих 10 хидроелектрана у Србији „И сину виђело из ријеке“. У овој књизи и на пратећем DVD-у приказано је 10 малих хидроцентрали подигнутих између 1900. и 1940. године, које и данас производе електричну енергију. Представљајући монографију др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а, истакао је да ЕПС и са овим пројектом чува традицију, јер, како је рекао само народ који има историју има право на будућност. А Србија има богату историју, јер као ретко која земља у Европи поседује пет хидроелектрана које више од једног века производе струју!

Др Марковић је, помињући прву ХЕ, „Под градом“, појаснио да је Теслина технологија полифазних струја стигла у Србију само четири године након прве ХЕ у свету подигнуте на реци Нијагари, а да је ХЕ „Вучје“ ушла у 50 најзначајнијих европских технолошких достигнућа! Стогодишњакиње међу малим ХЕ су „Под градом“, „Вучје“, „Света Петка“, „Гамзиград“ и „Моравица“, док су после Првог светског рата подигнуте ХЕ „Врело“, „Јелашница“, „Турица“, „Сићево“ и „Темац“.

М. М.

Љиљана Хаџибађић

Државне јасле најбоље

Укидање монопола по правилу је добра вест, али укидање монопола ЕПС-а на производњу и продају електричне енергије као да никог није обрадовало. Јер потрошачи, па ни велики, нису исказали жељу да изађу из таквог загрљаја – рекла је у интервјуу за „Време“ Љиљана Хаџибађић, руководилац Сектора за енергетско-техничке послове Агенције за енергетику. Како је Хаџибађићева истакала, разлог за то је што је регулисана цена, по којој држава преко ЕПС-а обезбеђује електричну енергију за све њих, нижа од било које на тржишту. У међувремену је законом одређено да само домаћинства и „мала привреда“ задржавају такво право. Али засада ни индустрија нема намеру да напусти јасле ЕПС-а као најповољнијег.

Томислав Чорак

Националне компаније – регионални играчи

Видљив је тренд изласка енергетских компанија из оквира држава, јер све више постају регионални играчи и ове фирме су сада, у односу на период од пре пет година, чак пет пута више присутне ван граница матичних држава – објаснио је за „Данас“ Томислав Чорак, директор и млађи партнер у консултантској кући А.Т.Кирни, стручњак за енергетику и телекомуникације у југоисточној Европи. Он је рекао да је у земљама југоисточне Европе тренутно видљив и тренд консолидације власништва националних енергетских компанија.

рекли су...

Александар Конузин

Готови папири за Јужни ток

Међу државама бивше СФРЈ Србија је најзначајнији руски партнер и руско тржиште може да прихвати све понуђене количине робе из Србије – рекао је Александар Конузин, амбасадор Русије у Србији.

Конузин је на предавању студентима Економског факултета у Крагујевцу изјавио да, када је реч о инвестицијама Русије у Србији, постоје крупни економски пројекти, а пре свега у области енергетике и хемијске индустрије. У току је, тако, завршавање папирологије за припрему изградње гасовода „Јужни ток“.

Потписан протокол о сарадњи

Здравко Чолић промовисер ЕПС-а

У присуству великог броја новинара 13. октобра су у ЕПС-у Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а и Здравко Чолић, познати певач и кантаутор, потписали протокол о намерама за сарадњу, пре свега у промовисању активности ЕПС-а. Како је истакао Марковић, ЕПС је сарађивао са најбољима још када је градио електране и захваљујући томе одржао се протекле две деценије, иако није изграђен ниједан нови производни капацитет.

– ЕПС сарађује са најбољима у свим областима, у спорту и многим другим сферама – казао је Марковић и саопштио да ЕПС већ за Нову годину обрадовати купце електричне енергије који уредно измирују своје рачуне новим DVD-ом са снимком концерта овог популарног певача.

Здравко Чолић је изразио велико задовољство што се, прихватајући да буде заштитно лице ЕПС-а, нашао међу најбољима, као што су трубач Дејан Петровић, пливач Милорад Чавић, одбојкаши и кошаркаши Србије. *А. Ц.*

Драгослав Шумарац

Енергетски пасоши од 2012. године

Од 30. септембра идуће године сви објекти у Србији имаће енергетске пасоше и нове зграде од тада неће смети да троше годишње више од 65 киловат-часова електричне енергије по метру квадратном, а старе не више од 75 kWh. Ово је рекао Драгослав Шумарац, председник Инжењерске коморе Србије, додајући и да ће држава са њиховим увођењем остваривати велике уштеде енергије имајући у виду да се у Србији око 50 одсто укупне енергије троши у зградарству. Енергетски пасош зграде садржаће опште податке о згради, потребној енергији, климатске податке, термотехничке, као и препоруке за побољшање енергетских својстава објекта.

Делегација ISPE из Букурешта у посети ПД ТЕНТ

Сарадња на обострану корист

Представници ISPE (Institute for studies and power engineering) из Букурешта, које је предводио заменик директора мр Думитру Гардан, посетили су 11. октобра ПД ТЕНТ. Циљ посете био је размена искустава у вези са ревитализацијом постројења ПД ТЕНТ, са нагласком на позитивне ефекте еколошке модернизације. Чланови делегације ISPE изразили су спремност за успостављање конкретних пословних веза, подсетивши и да је тај институт пројектовао румунску енергетску мрежу и да је од 1970. до 1980. године успешно промовисао рад блокова од 300 мегавата на лигнит. Гардан је навео да они очекују изузетно корисну сарадњу са стручњацима ПД ТЕНТ. *Љ. Ј.*

Нови сајт „Електропривреде Србије“ Све на једном месту

Нови сајт „Електропривреде Србије“ постављен је 6. октобра, на Дан компаније. На интернет страници www.eps.rs посетиоци могу да сазнају најважније и најактуелније информације о пословању ЕПС-а, упознају се са свим делатностима компаније, од производње угља, електричне и топлотне енергије, преко дистрибуције и трговине, политике квалитета, најважнијих стратешких и развојних пројеката, па до улагања у заштиту животне средине и коришћења обновљивих извора.

Поред свих досадашњих информација које се тичу купаца, штедње електричне енергије, доступни су и дневни преглед штампе, актуелна саопштења, фото и видео галерија, контакти, организациона структура, као и годишњи финансијски извештаји ЈП ЕПС и свих 11 ПД. Посетиоци сајта могу да пронађу и све јавне позиве, као и најзначајније публикације и прописе који се тичу електроенергетске делатности. Новина на сајту је и одељак који се тиче људских ресурса, где је осим детаља о најважнијим пословима ове функције у оквиру ЕПС-а, дата и могућност аплицирања за посао у нашој компанији.

Поред свих досадашњих информација које се тичу купаца, штедње електричне енергије, доступни су и дневни преглед штампе, актуелна саопштења, фото и видео галерија, контакти, организациона структура, као и годишњи финансијски извештаји ЈП ЕПС и свих 11 ПД. Посетиоци сајта могу да пронађу и све јавне позиве, као и најзначајније публикације и прописе који се тичу електроенергетске делатности. Новина на сајту је и одељак који се тиче људских ресурса, где је осим детаља о најважнијим пословима ове функције у оквиру ЕПС-а, дата и могућност аплицирања за посао у нашој компанији.

У „ХЕ Зворник“ обележено 56 година рада Поуздано и ефикасно

Дан ХЕ „Зворник“ обележен је 30. септембра у присуству гостију из ЕПС-а, сарадника и пословних партнера. Ово постројење и после 56 година на мрежи ради поуздано и ефикасно, захваљујући добром одржавању и ангажовању запослених.

- Агрегати су били спремни да прихвате сву долазећу воду, што је први услов за добру производњу - истакао је Милорад Драгић, директор ХЕ „Зворник“. - Други услов, добар доток воде, нажалост није испуњен, јер је ова година, за разлику од низа претходних, очигледно сушна. Ипак, за девет месеци остварено је око 91 одсто планиране производње. Поред рада на одржавању опреме у току су активности за израду документације за ревитализацију агрегата и друге опреме.

Први агрегат ХЕ „Зворник“ пуштен је у рад 26. септембра 1955. године. У то време овај хидроенергетски објекат на Дрини био је гигант, имајући у виду тадашњу развијеност ЕЕС.

Ј. П.

Милош Миланковић

Ускоро ДВ од Ниша до Македоније

Далековод од Ниша до македонске границе, у који је уложено око 30 милиона евра, биће у у новембру пуштен у рад. Реч је о 400-киловолтном далеководу, дужине 142 километра - најавио је Милош Миланковић, генерални директор ЈП ЕМС.

Он је саопштио и да је ЕМС са румунском компанијом „Транселектрика“ потписао писмо о намерама за изградњу далековода од Панчева до Решице. Вредност тог пројекта је од 25 до 30 милиона евра, а далековод ће бити дуг око 70 километара. Очекује се да ће изградња почети 2013. године, а бити завршена средином 2015. године.

Душан Бајатовић

У плану и извоз струје

ЈП „Србијагас“ предложило је Влади Србије да започне пројектовање две до четири електране на гас, које ће производити струју за извоз - рекао је Душан Бајатовић, генерални директор „Србијагаса“. Ова компанија предала је захтев за дорегистрацију, како би могла да обавља и делатност производње електричне енергије. Ако „Србијагас“ буде добио подршку владе, напоменуо је он, постао би компанија која би инвестирала у такве пројекте. Тако би сачували постојећа и отворили нова радна места.

Енерџија добрих

*Представљени
досадашњи резултати
и планови за будућност*

*Шкундрић: ЕПС
највреднији систем који
Србија има*

*Драјосављевић:
Рударски сектор кичма
електроенерџике*

дела

Електропривреда Србије, као лидер не само у производњи угља, електричне и топлотне енергије, већ и у очувању природних ресурса у Србији и неговању свих вредности важних за једну друштвену заједницу, прославила је 6. октобра Дан компаније. На дан када је пре 118 година почела да ради прва електрична централа у Београду, у Дому Војске Србије одржана је свечана седница Управног одбора ЕПС-а.

Свечаности су присуствовали Милутин Мркоњић, министар инфраструктуре и енергетике, проф. др Петар Шкундрић, саветник за енергетику председника Владе Србије, Златко Драгосављевић, државни секретар за рударство у Министарству животне средине, рударства и просторног планирања, као и представници верских и културних институција, националних спортских савеза, пословни партнери и пријатељи ЕПС-а. Досадашње резултате ЕПС-а и планове за будућност гостима су представили др Аца Марковић, председник УО ЕПС-а и Драгомир Марковић, генерални директор компаније. Посебна пажња била је посвећена великим улагањима ЕПС-а у заштиту животне средине и друштвено одговорном пословању.

И присутни гости указали су на то зашто је ЕПС једна од најважнијих компанија у

ЕПС

Са представе балета Денс центар тим

■ Драган Марковић представио будуће планове ЕПС-а

нашој земљи. Милутин Мркоњић је подсетио да и грађани и Влада Србије знају да је електроенергетски сектор највећа вредност наше земље.

- ЕПС је највреднији систем који имамо, кичма наше индустрије и највећи инвеститор, без којег не би било нормалног функционисања и развоја земље – рекао је Петар Шкундрић. – Ове године посебно признање заслужују рудари који су успели да надоместе 1,5 милијарди киловатсати мање електричне енергије зог лоших хидролошких прилика у хидросектору. Не треба заборавити ни две значајне ревитализације у ХЕ „Ђердап 1“ и „Бајина Башта“, којима ће се подићи снага и производња електричне енергије, као и радни век електрана. Иако је план ревитализација остварен успешно, због економско-финансијске кризе има померања у подизању нових капацитета. У току је и уговарање изградње ТЕ „Колубара Б“ са стратешким партне-

ром италијанским „Едисоном“, као и завршетак финансијског аранжмана за модернизацију ТЕ „Костолац Б“. До краја октобра очекује се и потписивање уговора о кредиту од 340 милиона долара са „Ексим“ банком. Шкундрић је подсетио и да су доношењем новог Закона о енергетици створени услови за веће инвестирање и отварање тржишта у складу са правилима европског законодавства.

Да је рударски сектор ЕПС-а кичма стабилности производње чак 70 одсто количина електричне енергије подсетио је Златко Драгосављевић, који је истакао да је рударски сектор у овој години забележио раст од 8,5 одсто у односу на прошлу годину.

■ Награде најзаслужнијима

Ове године ЕПС је појединцима и установама заслужним за развој електроенергетике доделио највећа признања. Повеље

Признање за сарадњу

Специјално Велико признање ЕПС-а додељено је Државном секретаријату за економске послове Швајцарске (SECO) за успешну вишегодишњу сарадњу у обнови и модернизацији електроенергетских капацитета и побољшању стабилности рада система. Из донације SECO набављена је опрема за обнову електроенергетског система после разарања 1999. године, наш систем је поновно укључен у прву синхронну зону тадашњег УСТЕ, а у току је модернизација система за надзор и управљање ТЕ „Никола Тесла Б“. Са донацијама од око 26,8 милиона евра, Швајцарска је један од највећих донатора енергетике Србије. На признању се захвалила Надија Боли, заменик шефа швајцарске канцеларије.

Подршка многим

У филму „Енергија добрих дела“ о сарадњи са ЕПС-ом говори и Његова Светост Патријарх Српски Иринеј.

- Осетили смо сву лепоту и плодове присутне енергије у осветљавању црквених порти и то не само у Саборној цркви у Нишу, већ и у Хиландару, Студеници, Жичи, Пећкој патријаршији и другима – рекао је Патријарх Иринеј.

О сарадњи са ЕПС-ом говорили су позоришна редитељка Вида Огњеновић, Лесли Милер из Уницефа, проф. др Душан Шћепановић, председник УО Института за неонатологију, Владе Дивац, председник Олимпијског комитета, Дејан Бодирога, потпредседник Кошаркашког савеза Србије, Иван Миљковић, капитен одбојкашке репрезентације и многи други.

■ Осветљавање светиња – стална обавеза

■ Маја Огњеновић представник првака Европе

са плакетом „Ђорђе Станојевић“ добили су Драгојло Бажалац, Вилмош Молнар, ПД „Термоелектране – копови Костолац“ и Институт за нуклеарне науке „Винча“.

Драгојло Бажалац је цео свој радни век провео у ЕПС-у и то на различитим пословима, од уско стручних, до најсложенијих организационих и руководећих. Био је директор једног од највећих дистрибутивних предузећа, „Електросрбије“, вршилац дужности генералног директора и потом заменик генералног директора ЈП ЕПС. Данас, иако у пензији, активан је као заменик председника у Управном одбору ПД „Ибарске ХЕ“, које је ЕПС основао са страним партнером „Сеџи“ из Италије, као већинским власником.

Највеће признање ЕПС-а постхумно добио је Вилмош Молнар. Он је, такође, цео радни век провео у ЕПС-у и дао је значајан допринос у креирању развоја електроенергетског система „Електровојводине“. Плакету је примио његов син Геза Молнар. Рекорди су били главно образложење за доделу Плакете за ПД „Термоелектране - копови Костолац“, коју је примио Драган Јовановић, директор ПД „ТЕКО Костолац“.

- Први пут у историји копова у Костолцу производња откритке је стигла до „недостижних“ готово 37 милиона кубика, док је производња угља од 8,6 милиона тона највећа годишња производња икада остварена - део је образложења. - И у производњи електричне енергије остварен је рекорд: произведено је 5,89 милијарди киловат-часова.

Признање је уручено и др Јовану Недељковићу, директору Института за нуклеарне науке „Винча“, за успешну сарадњу са ЕПС-ом, која траје више од 40 година. Посебан допринос „Винча“ је дала обнови ЕПС-а у претходној деценији, ангажујући се на активностима усмереним на повећање инсталсане снаге и ефикасности рада термостројења.

- Институт је све више укључен и у стратешки развој ЕПС-а, посебно у слаг-

давању могућности коришћења обновљивих извора енергије, а ово признање биће подстицај да кроз рад на домаћим и међународним пројектима школујемо наше кадрове у областима које су од интереса ЕПС-у – рекао је Недељковић.

■ Донације најугроженијим

Примери из ближе и даље прошлости потврђују да је ЕПС, од самих својих почетака, пре свега друштвено одговорна компанија. То се видело и у филму „Енергија добрих дела“, где су представници многих установа и удружења из домена науке, спорта, културе и здравства подсетили на помоћ ЕПС-а када је било најнеопходније. Док је сниман филм, ипак, плодови улагања ЕПС-а у најбоље вредности видели су се на одбојкашкој мрежи, а наше репрезентативке постале су првакиње Европе. Маја Огњеновић, заменик капитана и најбоља техничарка Европе, обратила се гостима и захвалила ЕПС-у на пруженој подршци.

- Хвала ЕПС-у што нам пружа услове без којих наши резултати не би били могући – рекла је Маја Огњеновић.

И ове године Управни одбор ЕПС-а је одлучио да 10,5 милиона динара, од-

носно три донације по 3,5 милиона динара, уручи предшколској установи „Галеб“ из Петровца на Млави, предшколској установи „Дечја радост“ из Лебана и Клиничко-болничком центру Приштина, са седиштем у Грачаници.

- Донацију ћемо искористити за проширење простора, јер имамо места за 200 деце, а тренутно борави око 350 малишана – рекла је Маја Стојимировић, директорка вртића „Галеб“.

Сличан проблем има и вртић „Дечја радост“ из Лебана, у којем чак 77 дечака и девојчица чека на своје место. На донацији се захвалила Невена Здравковић, директорка овог вртића. Клиничко-болнички центар Приштина, са седиштем у Грачаници, 3,5 милиона динара донације искористиће за набавку ултразвучног колор доплера.

- Наш КБЦ прошле године пружио је услуге за 138.000 људи, обављено је 600 операција и рођено је 500 деце – каже проф. др Стојан Секулић, директор Клиничко-болничког центра Приштина. - Недостаје нам простора и опреме, али захваљујући овој донацији наши корисници неће морати да иду у друге установе.

А. Б. М.

Деценијама стварано

Велики број пријатеља и пословних партнера ЕПС-а присуствовао је свечаној седници Управног одбора ЕПС-а, поводом Дана Електричне енергије Србије. Неке од њих замолили смо да у најкраћем кажу како оцењују своју сарадњу са ЕПС-ом. Свако од њих рекао је да је та сарадња дуго, са предзнаком успостављене традиције и великој узajамној поверења и разумевања. И сви су изразили наду да ће се сарадња институција и предузећа која представљају наставити у знаку добрих, пријатељских и пословних односа.

Никола Хајдин,
председник Српске академије наука и уметности
Са ЕПС-ом пуне 52 године

- О сарадњи са ЕПС-ом најрадије говорим као човек и инжењер. Непрестано су ми на памети бране и хидроцентрале, на којима радим још од 1959. године до данас. Пуне 52 године!

Епископ рашко-призренски Теодосије
Искрена благодарност ЕПС-у

- Користимо прилику да изразимо искрену благодарност ЕПС-у, који је у овом тешком времену за нашу Цркву и народ на Косову и Метохији несебично пружао помоћ, како нашим црквама и манастирима, тако и малобројном српском народу опредељеном да настави да

и обезбедимо све што је потребно за поуздано снабдевање тржишта електричном енергијом. При томе, веома смо захвални ЕПС-у на шансама које нам ствара и поверењу које нам даје. Захваљујући високим стандардима које је ЕПС постављао, „Енергопројект–Ентел“ успео је да се развије, унапреди сопствена знања и да наступа и на иностраним тржиштима.

Др Предраг Радовановић,
руководилац термоенергетских програма у Институту „Винча“
Заједнички тимови

- Све што постоји као достигнуће у развоју техничко-технолошких наука, посебно у области преноса топлоте и масе, Институт „Винча“ остварио је у сарадњи са ЕПС-ом. За нас, људе од науке, та сарадња је вишезначна. Пре свега, ми смо све наше младе сараднике на магистратури или докторату усмеравали да током тих радова решавају кон-

Младен Симовић,
директор „Енергопројект–Ентела“
Заједнички унапређујемо машиноградњу

- Са ЕПС-ом сарађујемо 60 година, тачније од свог оснивања. Према томе, наша сарадња је дуга и, наравно, веома богата. У ЕПС-у имамо сигурног партнера, са којим увек седимо за округлим столом и заједничким снагама настојимо да унапредимо српску машиноградњу

кретне проблеме у пракси. Такође, већина наших пројекта усмерена је на решавање конкретних проблема. То је наш начин да као национална научна установа дајемо допринос развоју националних компанија и националном богатству. Последњих десетак година радимо тако што за реализацију програма формирамо заједничке тимове са стручњацима из ЕПС-а, од којих учимо, јер они најбоље познају постројења у ЕПС-у и најбоље знају да дефинишу шта се збива са њима током експлоатације. Ми из „Винче“ имамо нешто другачији приступ, више са научно-истраживачког аспекта, тако да се међусобно допуњавамо.

Доверење

Жарко Паспаљ,
потпредседник Олимпијског
комитета Србије

ЕПС стално и уз спортисте

- ЕПС није само једна од највећих фирми у Србији, већ је и међу друштвено најодговорнијим компанијама, неко ко је уз све грађане, али и спортисте. Очекујемо да се досадашња успешна сарадња настави дуги низ година.

Драган Домазет,
ректор Универзитета
„Метрополитан“ из Београда и
председник УО Института „Винча“
Сарадњом до уштеда

- Награда коју смо данас добили резултат је сарадње од 2002. године, када сам био министар науке. Ова сарадња донела је конкретне резултате – уштеду у сагоревању лигнита. Ово је и добар пример како наука треба да учест-

вује у решавању свакодневних проблема привредних субјеката, пре свега оних највећих, као што је ЕПС.

Душан Мушкатировић,
директор Сектора енергије
у „Сименс“ д.о.о. Београд
Дају нам нове идеје

- Сарадњу са ЕПС-ом наша фирма види у изузетно позитивном светлу. Мени лично најдраже је што је та сарадња обојана. С једне стране, надамо се да ЕПС има користи од опреме и решења које „Сименс“ овде нуди и реализује, а с дру-

ге стране, проблеми с којима се ЕПС сучава у производним процесима подстичу нас да улазимо у креирање нових решења и нових производа. Стручњаци из ЕПС-а дају нам нове идеје у ком смеру треба да развијамо своја решења да бисмо били прилагодљивији не само у Србији, него и у региону и шире. Најкраће, наша сарадња са ЕПС-ом врло је инспиративна.

Миленко Николић,
директор ИМП - Аутоматика
Институт се усавршава

- Институт „Михаило Пупин“ остварује годишње 60-70 одсто својих прихода у сарадњи са ЕПС-ом. То је комерцијални ефекат. Много је важније да „Михајло Пупин“ у овој сарадњи, захваљујући високим захтевима које пред нас поставља ЕПС, постиже крупне технолошке напретке. То нас посебно мотивише. Ми радимо на великим пројектима, који изискују велико знање и траже унапређење

тог знања и развој нових производа и технологија. Тако смо у сарадњи са ЕПС-ом развили сопствене програмске системе за управљање блоковима ТЕ и агрегатима у ХЕ. Први такав систем направили смо за ТЕ „Морава“, а у међувремену новим системима опремили смо ТЕНТ А-4, свих десет агрегата у ХЕ „Бердап 2“, програмски пратимо ревитализацију ХЕ „Бердап 1“ и ХЕ „Бајина Башта“. Сваким агрегатом на овим електранама убудуће ће се управљати помоћу наших система дигиталног управљања, који континуално бележе и кориснику дају око 3.500 сигнала, то јест податка о раду термо или хидро блока.

Александар Боричић, председник
Одбојкашког савеза Србије
ЕПС – део фамилије

- У последњих годину дана, на 12 светских и европских такмичења, наши одбојкаши су у разним категоријама добили 10 медаља. А то није случајно. За такав успех битна је подршка свих структура, а имамо је у виду добре сарадње са

Владом Србије, посебно министарствима омладине и спорта, просвете и науке, јер највећу пажњу поклањамо бризи о најмлађима. Није изостала ни подршка спонзора и донатора. Направили смо „пул“ сарадника у коме свако зна шта му је задатак. Што се ЕПС-а тиче, након скоро 20 година сарадње, ми ову компанију не доживљавамо као спонзора, већ као део фамилије.

А. ЦВИЈАНОВИЋ
М. МИЛАНОВИЋ

Суша увећава трошкове

Управни одбор ЕПС-а донео је одлуку, на седници одржаној 30. септембра у Костолцу, под председништвом др Аце Марковића, председника УО, да се Велико признање ЕПС-а за 2011. годину додели Државном секретаријату за економске послове Швајцарске (SECO), који пружа велику подршку електроенергетском систему Србије још од 1999. године. Управни одбор је, такође, одлучио да се оснује ново зависно привредно друштво ЕПС-а за производњу електричне енергије

Седиште новој ПД за производњу електричне енергије из обновљивих извора у Ужицу. Уљкос суши, извршење електричног биланса стабилно

Управни одбор ЕПС-а заседао је у здању Археолошког центра Виминацијум

из обновљивих извора, и то са седиштем у Ужицу, у коме је пре 111 година изграђена прва хидроелектрана у Србији. Ужице тако постаје центар производње енергије из обновљивих извора. Износећи овај предлог, др Владимир Ђорђевић, извршни директор ЕПС-а, подсетио је да је ЕПС прихватио обавезу да у складу са директивама ЕУ увећа производњу електричне енергије из обновљивих извора.

Увећани просечни трошкови kWh

Констатујући да суша ове године увећава просечне трошкове производње киловат-сата у систему ЕПС-а, јер се мањак из хидроенергије (јефтине) надокнађује из термоелектрана на угља (скупле производње), УО је оценио да је и поред тога извршење електроенергетског биланса сигурно и стабилно. Суша и ниски дотоци умањивали су летос и за трећину учинак проточних хидроелектрана, али је, како је у уводним напоменама рекао мр Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, збирно у периоду јануар-

август њихова производња била „само“ 9,4 одсто мања од билансиране и 13,7 одсто мања него у исто време прошле године. О утицају суше на уравнотежене билансних потреба и задатака сведочи и податак да су акумулационе ХЕ до краја августа произвеле 21,8 одсто више од планираног, што је истовремено и 39 одсто мање од њиховог ангажовања у истом периоду лане.

Термоелектране на угља (без ТЕ на Космету) произвеле су зато од јануара до краја августа 1,5 милијарди киловат-сата или 9,8 одсто више него што је билансирано, а то је 10,5 одсто више него у истом периоду прошле године. Резимирајући податке о производњи и потрошњи електричне енергије на осмомесечном нивоу, посебно остварења у августу и септембру с проценом за октобар, Влаисављевић је казао да ће ЕПС, уколико не стигну кише и увећани дотоци, морати крајем октобра на отвореном тржишту да купи око 50 милиона kWh иако на депонијама ТЕ има више угља него што је билансирано за овај месец. На питање колико ће овај непланирани увоз увећати трош-

кове пословања ЕПС-а, Влаисављевић је одговорио да на годишњем нивоу куповина енергије у октобру неће бити није утицати на трошкове, јер је ЕПС ове године на слободном тржишту успео да пласира одређене количине енергије, пре свега обезбеђујући стабилност рада система.

Дистрибуција спремнија него раније

Бошко Буха, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, информисао је УО да се ремонти приводе крају и да од већих послова до зимске сезоне остаје још да се у ТЕНТ А заврши реконструкција разводног постројења. У ТЕНТ Б се наставља модернизација система управљања. Животије Јовановић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, саопштио је да је овогдишњи план ремонта објеката и мреже у дистрибутивном сектору реализован са око 80 одсто и изразио уверење да ће се сви планирани радови завршити до краја године.

После дискусије, УО је усвојио информацију о извршењу електроенергетског биланса у августу са проценом електроенергетске ситуације у септембру и октобру. Управни одбор је прихватио и информацију о реализацији програма одржавања и других припрема електроенергетског система за извршење биланса. На седници су усвојени и извештаји независног ревизора „Deloitte“ у Београду, који је обавио ревизију финансијског извештаја ЈП ЕПС и консолидовани извештај ЈП ЕПС и његових зависних привредних друштава за 2010. годину.

Управни одбор је донео одлуке о додели донација ЕПС-а поводом 6. октобра, Дана Електропривреде Србије. Домаћин Управног одбора ЕПС-а било је Привредно друштво „ТЕ-КО Костолац“. Директор Драган Јовановић, поздрављајући госте, истакао да је ово привредно друштво ЕПС-а ушло у раздобље великих инвестиција, којима ће не само ојачати компанију него и цео браничевски крај. Чланови Управног одбора су са домаћинима посетили и археолошко налазиште Виминацијум, где их је дочекао проф. др Миомир Кораћ, који брине о уређењу и даљем истраживању Археолошког парка „Виминацијум“.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

За девет месеци наплата већа од планиране: са састанка у Аранђеловцу

Добра најлаша и у септембру

Са остварених 99,08 процената наплаћене фактурисане реализације прошлог месеца настављен је овогодишњи тренд веће наплате од планиране, иако је септембар традиционално лош период за измиривање рачуна. Ово је констатовано на састанку са директорима дирекција за трговину привредних друштава за дистрибуцију, који је под председништвом Милана Миросављевића, директора Сектора за трговину и односе са тарифним купцима у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, одржан 11. октобра у Аранђеловцу.

Наглашено је да је наплата прошлог месеца била боља него претходне две године у септембру и да су четири од пет ПД за дистрибуцију премашила планирани проценат на нивоу ЈП ЕПС. Најбољу наплату имала је „Електровојводина“ (101,39 одсто), а иза ње следе „Електродистрибуција Београд“ (99,58 одсто), „Електросрбија“ (98,47 одсто) и „Центар“ (96,7 одсто). Сличан поредак је и за период од девет месеци. У том раздобљу „Електросрбија“ је на првом месту (99,66 одсто), а „Електровојводина“ (97,25 одсто) на другом и „Електродистрибуција Београд“ (95,08 одсто) на трећем. На четвртном месту за девет месеци је нишки „Југоисток“, који је у три месеца премашивао фактурисану реализацију, за разлику од крагујевачког „Центра“, којем је то успело само у јулу и августу.

Све већи дуг јавног сектора

Речено је да се и у октобру очекује добро извршење наплатног задатка, штавише да су створени реални изгледи да се на годишњем нивоу кумулативно премаши планирани ниво наплате испоручене електричне енергије. На тај начин превазишао би се неповољан тренд у наплати из претходне две го-

Четири од пет ПД премашила планирани проценат најлаше. У септембру најбоља „Електровојводина“, а њоком девет месеци „Електросрбија“

Са најмањим губицима

Домаћин директора дирекција за трговину била је краљевачка „Електросрбија“, односно Огранак Аранђеловац. Директор овог Огранка Драган Перишић, уз добродошлицу гостима, истакао је да је Аранђеловац са 12,5 процената губитака електричне енергије најбољи огранак у „Електросрбији“.

дине. Директори дирекција за трговину говорили су о предузетим мерама за увећање наплате и при томе истакли да се, нажалост, упркос свим напорима дистрибутера, код великих дужника дуг и даље увећава уместо да се смањује. Реч је о великим потрошачима, предузећима, установама и институцијама, од којих неке спадају у јавни сектор, било на републичком или локалном нивоу. Њихов дуг се увећава из месеца у месец. Да би се проблеми што јасније показали, како је објаснио Миросављевић, убудуће ће се анализирати остварења на нивоу огранака.

Остало је, међутим, потпуно јасно да је степен наплате ове године увећан захваљујући купцима из категорије „домаћинства“ и да је у том погледу остало мало простора за увећање резултата. Поменуто је да се од седам одсто купаца из ове категорије потражује 70 одсто дуга „домаћинства“ и договорено да се, како је закључио Миросављевић, ипак примене све законске мере и за ову наплату упркос томе што је очито реч о купцима који инкасантима не дају ни да им приђу вратима.

Велики дужници не плаћају

У „Електровојдини“, изузев Сремске Митровице, сви огранци су остварили добар степен наплате. Ипак, због великих дужника који и даље не плаћају, не може се рачунати да ће на годишњем нивоу наплата бити већа од 100 одсто.

У „Електросрбији“, највећи је проблем што се увећава дуг вирманаца, међу којима су у највећем броју јавна комунална предузећа и бивши велики комбинати. Ипак, у овом ПД рачуна се да ће ову година завршити са наплатом изнад 100 одсто. Напоре да се пребаци месечна фактура улаже и „Електродистрибуција Београд“, која је у том правцу предузела читав низ нових активности, настојећи да годину заврши са стопостотном наплатом.

У Белој Паланци, на територији Пирота, који по нивоу губитака и наплати има најбољу дистрибуцију у „Југоистоку“, 218 купаца дугује више од 20 милиона динара. Неки су месечно трошили и по пет-шест хиљада киловат-сати. Због тога је „Југоисток“ кренуо у измештање мерних места и онемогућио да се дуг за струју увећава.

За крагујевачки „Центар“ карактеристично је да има велики број купаца у категорији „вирманаца“, али отуда су и већи проблеми када се код таквих дуг увећава, као што се сада показује. Зато се нада полаже у наплату од „домаћинства“ како би се остварио планирани степен наплате за ову годину.

На састанку је разговарано и о примени новог Закона о енергетици, пре свега у погледу раздвајања снабдевачке од дистрибутивне делатности.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

Кредити у функцији

У присуству представника Владе Србије и ЕПС-а, 15. октобра свечано је пуштен у рад други ревитализовани агрегат ХЕ „Бајина Башта“. Завршетком друге фазе, почела је трећа фаза пројекта, ревитализација трећег агрегата. Укупна вредност ревитализације целе ХЕ, са четири агрегата, износи 77 милиона евра, од чега је 30 милиона евра обезбеђено из кредита немачке развојне банке КfW, док чак 47 милиона евра улаже ЕПС из средстава од продаје струје. Када се заврши цео посао, уместо инсталираних 368 мегавата, ХЕ „Бајина Башта“ имаће снагу 420 мегавата, а њен радни век биће продужен за 30 до 40 година.

Свечаности у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, присуствовали су Ивица Дачић, заменик председника Владе Србије и министар унутрашњих послова, Милутин Мркоњић, министар енергетике и инфраструктуре, проф. др Петар Шкундрић, специјални саветник председника Владе, др Аца Марковић, председник Управног одбора ЈП ЕПС и Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а. Обележавању завршетка значајног посла присуствовали су и представници амбасаде Немачке, немачке развојне банке КfW, као и компаније „Andritz Hydro“.

- Енергетика је једна од стратеш-

Обнова ХЕ „Бајина Башта“ и реализација других развојних пројеката уз помоћ кредита је оправдана и од интереса за све грађане Србије.

Похвале Електропривреди Србије, посебно рударима „Колубаре“

Држава мора да донесе стратегију

Како је заменик премијера Владе Србије напоменуо, оправдана је била и одлука да енергетика остане у државним рукама, да се не приватизује у потпуности, јер обезбеђује значајну стабилност. То не значи да не треба улазити у стратешка партнерства за реализацију развојних пројеката. Напротив, она су пожељна.

- Држава мора да донесе стратегију очувања природних ресурса, као што је река Дрина. Подржавам све те пројекте који ће допринети бољем искоришћењу наших природних ресурса, на добробит наше заједнице - рекао је Ивица Дачић.

ких предности Србије. Иако се ствара утисак да је задуживање непотребно, овакви пројекти, као што је обнова ХЕ „Бајина Башта“, јасно показују да је узимање кредита који су у функцији реализације развојних пројеката, сасвим оправдано – рекао је Ивица Дачић. - И ова хидроелектрана, уосталом, изградња је уз помоћ кредита Светске банке и до сада се исплатила неколико пута. Кредити који нам помажу да градимо у интересу су грађана Србије, јер ЕПС на оваквим пројектима запошљава и велики део српске привреде. Обнове постојећих и изградња нових капацитета су улагање у енергетику Србије, а то је и инвестирање у будућност Србије. Кад је реч о „Колубари“, полиција ће наставити да ради свој посао.

Како је истакао проф. др Петар Шкундрић, одлична сарадња са немачком развојном банком КfW, која обезбеђује део новца за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“, као и са аустријском компанијом „Andritz Hydro“, омогућавају да се овај велики пројекат већ две године реализује без икаквих проблема.

- Електроенергетски сектор учествује највећим инвестицијама у држави, а оне су на годишњем нивоу око пола милијарде евра. У времену кризе, кад смо имали пад индустријске про-

■ Са свечаног пуштања у рад другог агрегата ХЕ „Бајина Башта“

развијања

изводње од око три одсто, ЕПС је имао раст производње око три одсто - рекао је Шкундрић. - ЕПС са инвестицијама запошљава и целу српску привреду. Зато су веома важни пројекти, као што је овај, којима повећавамо снагу наших електрана и већом производњом стварамо додатни приход са којим враћамо кредите.

Шкундрић се осврнуо и на проблем злоупотреба одређеног броја запослених у Рударском басену „Колубара“. Али, рекао је он, то не значи да сада треба да имамо негативан став према ЕПС-у и „Колубари“, која нам обезбеђује угаљ за половину струје коју производи Србија.

- Захваљујем рударима који поштено раде и остварују изванредне производне резултате и омогућавају стабилно снабдевање струјом - рекао је Шкундрић. - Држава ће да ради свој посао, а ми треба да ЕПС-у одамо признање за оно што остварује у нимало лаким условима.

Мијодраг Читаковић, директор ПД

„Дринско-Лимске ХЕ“, напоменуо је да се процес ревитализације ове изузетно важне хидроелектране реализује у четири фазе, при чему се у оквиру сваке фазе ревитализује по један агрегат. Годишња производња најчистије енергије, захваљујући повећању снаге електране, биће повећана за 40 милиона киловат-сати електричне енергије.

Први ревитализовани агрегат, који је прикључен на електроенергетску мрежу у новембру прошле године, при максималним параметрима производи на месечном нивоу око девет милиона киловат-сати више у односу на период пре

обнове. Ако би се ефикасност ове производње мерила еврима, први агрегат ХЕ „Бајина Башта“, захваљујући обављеној ревитализацији, у прва три месеца увећао је приход „Дринско-Лимских ХЕ“ за 1,4 милиона евра.

- ХЕ „Бајина Башта“, која ће за две године да буде у потпуности обновљена, представља изузетно важан основ електроенергетског система Србије - рекао је др Аца Марковић. - Ревитализације хидроелектрана потпуно су у функцији једног од циљева ЕПС-а - повећавања енергетске ефикасности и производње чисте енергије. **Р. Е.**

Србија и Италија потписале Споразум о енергетској сарадњи

Користи из заједничких ХЕ

Министар инфраструктуре и енергетике Милутин Мркоњић и Паоло Романи, министар за економски развој Италије потписали су 25. октобра у Риму Споразум о енергетској сарадњи, којим се италијанска влада обавезује да откупи сву енергију произведену у будућим хидроелектранама на Ибру и средњој Дрини које ће заједнички градити „Електропривреда Србије“ и италијанска компанија „Сеџи енергија“. Споразумом је дефинисана цена од 155 евра за сваки мегават-сат електричне енергије из заједничких ХЕ.

- Само кроз две инвестиције које су италијанске компаније договориле са ЕПС-ом Италија ће уложити најмање две милијарде евра у енергетски сектор Србије - рекао је Мркоњић. - ЕПС и италијанска компанија „Едисон“ ускоро треба да формирају заједничко предузеће за изградњу нове термоелектране „Колубара Б“. Од сарадње са Италијом грађани Србије и држава имаће вишеструку корист, која се односи на повећање средстава у буџету, смањење трошкова у коришћењу електричне енергије, али и запошљавање.

Саветник премијера за енергетику Петар

Италијанска влада се обавезала да откупи сву електричну енергију произведену из ХЕ на Ибру и средњој Дрини по цени од 155 евра за мегават-сат

Шкундрић рекао је да је овај споразум један од најважнијих развојних пројеката, а Србија једина земља која има такав споразум потписан са неком чланицом Европске уније. - Захваљујући овом пројекту ЕПС ће имати три и по пута већу зараду него да је сам градио ХЕ и то са упола мањим улагањем - нагласио је Шкундрић. - Пуњење буџета Србије по овом основу биће седам пута веће, јер је цена од 155 евра за мегават-час коју ће Италија платити седам и по пута већа него у ЕПС-у. Ови пројекти запослиће директно више од 1.000 људи, а индиректно више хиљада у различитим секторима.

Италијански министар за економски развој Паоло Романи истакао је важност споразума, јер је Италији потребна енергија из обновљивих извора.

- Енергија произведена у ХЕ стиже у Италију путем поморског кабла преко Црне Горе, а предвиђене електране имаће снагу од 1.000 мегавата - рекао је Романи. - Предузећа су предвидела да производња почне 2015. године, тако да за три године почиње и примена овог споразума. **Р. Е.**

Енергетика води у ЕУ

Електроенергетски сектор Србије и „Електропривреда Србије“ испуњавају све услове за чланство у Европској унији, али многим се наша храброст и понос не допадају – каже у разговору за „kWh“ Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, коментаришући напоре како компаније, тако и енергетског сектора и државе у процесу придруживања ЕУ.

Он истиче да се присуство ЕПС-а у међународним и европским институцијама не свиђа онима који се муче на европском путу, који је тежак и својеврсна је „кривудава река“. Јако је тешко убедити европске званичнике, каже Чеперковић, јер они препознају varaње и неистине.

- Европско искуство своди се на статистику да је 15 чланица одлучивало за улазак наредних 12 и за то време сви су пролазили исту контролу. Знају се стандарди и норме које морају да буду испуњене да би земља постала чланица велике ЕУ породице - објаснио је Чеперковић. – Морате да будете спремни на жи-

„Бела књига“ је уникатан документ са не само државним интересима. - Међународна заједница одавно признала ЕПС као стожер развоја енергетике и сигурности снабдевања

начину размишљања у ЕПС-у, али да је све и даље спорије него што би требало.

- Сплетом активности у последњих седам година и потезима које је међународна заједница упутила ка српској енергетици створен је степен довољних услова да лидерска улога ЕПС-а и енергетског сектора буде потврђена - указује Чеперковић. - Енергетика је испред наше земље и укупног система на путу ЕУ интеграција. Агенде уласка у ЕУ подразумевају читав

ма. На путу смо да постанемо и чланица Енергетске повеље, што је највећи светски енергетски уговор.

■ „Бела књига“ – уникатни документ

Према Чеперковићевим речима, „Бела књига“, као стратешки документ ЕПС-а, настала је као резултат непобитне потребе да компанија уради нешто што је општи тренд широм ЕУ и у високо развијеним електроенергетским компанијама. „Бела књига“, како каже наш саговорник, створена је заједничким радом са Драгомиром Марковићем, генералним директором ЕПС-а, Александром Влајчићем, директором за унапређење система у ПД „Термоелектране Никола Тесла“ и Штефаном Реслом, из компаније „Ватпик“.

- Документи „Зелена“ и „Бела књига“ заузели су своје место, препознатљиво на мапи међународних институција и адреса које утичу на судбину развоја енергетског и индустријског тржишта ЕУ – објаснио нам је извршни директор ЕПС-а. – „Бела књига“ је уникатна на простору југоисточне Европе. Из ње произилазе и интереси који излазе из компанијских и више су државни. И државни врх, на челу са премијером Мирком Цветковићем и министима, признао је важност овог документа. Најутицајнија међународна заједница - од Беча, преко Брисела до Вашингтона - а која се бави креирањем енергетске политике, подржала је пројекте „Беле књиге“ и планове ЕПС-а.

И на дан саме промоције, подсећа Чеперковић, почела је реализација пројеката из овог документа. Потписан је уговор са немачким „RWE Innogy“ за градњу ХЕ на Великој Морави и предговор за соларно поље на Златибору са „Дунав осигурањем“. Према његовим речима, у томе нема случајности, а ускоро следи и пројекат градње ветропарка у Костолцу.

- Покушавамо да оставимо траг и на спровођењу тих пројеката, али пре свега да позовемо инвеститоре који су спремни и опредељени да улажу у енергетски систем и обновљиве изворе енергије у Србији – каже Чеперковић. - Није случајно што се ЕПС одлучио на тај корак, јер ће емисија и трговина CO2 бити један од важних елемената даљег развоја. Следи, тржиште и берза, који се припремају као осми ентитет у ЕУ за подручје југоисточне Европе. Покушаћемо да се поборимо да њихово седиште буде у Бео-

■ Братислав Чеперковић

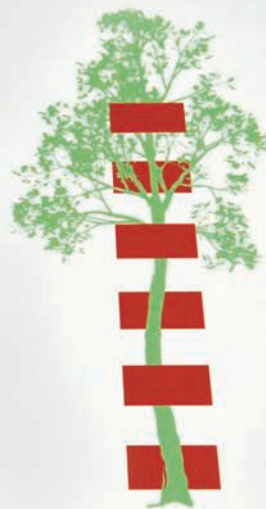
вот у великој заједници, јер је ЕУ државни ентитет мултинационалног и мултикултуралног карактера. То је 27 држава са 500 милиона људи и мада изгледа као потпуно неодржив развојни систем, све изузетно добро функционише.

О напретку ЕПС-а у процесу европских интеграција, наш саговорник каже да је компанија почела да се мења на време, уз велики напорни рад једне групе људи. Чеперковић наводи и да има промена у

низ животних области. Има их 35, а у две - енергетици и транспорту, Србија је већ спровела све што је потребно. Потписани су Уговор о Енергетској заједници, Уговор о јединственом небу, транспорту, као и посебан споразум за Коридоре 10 и 7, као приоритетни програми ЕУ. И у области животне средине постигнути су значајни резултати. У Београду је основан Регионални центар за климатске промене у југоисточној Европи, као и седиште нафтног фору-

БЕЛА КЊИГА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

ЗЕЛЕНА КЊИГА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

Документи са препознатљивим местом у међународним институцијама: „Бела“ и „Зелена књига“

граду. Не треба заборавити и на циљеве ЕУ „20\20\20“. То су специфични високо изазовни задаци са кратким роком, како за земљу тако и за компанију.

О томе колико је ЕПС признат у домаћим и страним круговима, извршни директор ЕПС-а истиче да нас је међународна заједница одавно признала као стожер развоја енергетике и сигурности снабдевања и то не само у електроенергетици, већ и укупној енергетици у региону југоисточне Европе. Значајно је, међутим, што је овог пута и наша држава признала добре намере ЕПС-а кроз „Белу књигу“.

- „Бела књига“ је за непуних шест месеци представљена најважнијим међународним и европским институцијама. Нису то биле само конференције, форуми и сајмови, већ и састанци „лицем у лице“ – објаснио је Чеперковић. - Са плановима смо упознали Европску комисију, Директорат за енергетику ЕУ, Секретаријат Енергетске повеље, Енергетску заједницу... Показали смо себи и уверили и најсумњичавије међу нама да нас уважава широки спектар веома утицајних људи. Веома је тешко радити у земљи где се такве идеје и потези не признају.

■ ЕПС – компанија грађана Србије

Извршни директор Братислав Чеперковић сматра да је за ЕПС веома важно да створи систем и релевантан тим људи на свим нивоима који ће се бавити само интеграцијама и контактима са међународним организацијама. Јер, како каже наш саговорник, узалуд широки видици, ако се виде само у најужем кругу. Он као пример наводи и посету Филипа Ло-

Присусиство ЕПС-а у међународним и европским институцијама не свиђа се онима који се муче на европском путу

ЕПС треба да одговара и полаже рачуне искључиво грађанима и да истовремено даје јасну поруку шта је урадио по овлашћењу грађана, а шта је оличено кроз ставове Владе Србије

уа, директора Директората за енергетику ЕУ, који је током Форума о енергетској будућности Европе у Женеви једино посетио штанд ЕПС-а.

- Та посета резултат је минулог рада како мог, тако и других људи. А рад је у функцији свих нас, јер је ЕПС компанија свих грађана Србије и није моја, нити компанија генералног директора – прецизирао је Чеперковић. - ЕПС треба да одговара и полаже рачуне искључиво грађанима и истовремено даје јасну поруку шта је урадио по овлашћењу грађана, што је оличено кроз ставове Владе Србије. Ипак, један део менаџмента ЕПС-а одступа од онога што очекује ЕУ, док други раде више од очекивања. Не сме се дозволити да нечији немар и неуспех угрожава постигнуте резултате.

Као решење за већу одговорност, извршни директор помиње бољу дисциплину и постављање високих стандарда. Потребно је увести систем у ЕПС, који није само концерн од 30.000 радника, већ и велики индустријски и електроенергетски капацитет.

- Бандера и шалтер за плаћање рачуна, нажалост, слика су ЕПС-а, а још мање сме да се дозволи да се ова компанија доживљава као легло корупције, афера и проблема – сматра Чеперковић. – ЕПС годишње инвестира у српску привреду вредност од три моста код Аде Циганлије. О томе се не говори, као да је то нешто лоше. Треба признати и успехе и неуспехе. Али, да се носе кривица и одговорност, као и последице за оне који нису завршили посао из уговора у раду. ЕПС мора да уведе пораст унутрашње свести и фаворизује младе људе спремне на рад и свакодневно учење.

А. МУСЛИБЕГОВИЋ

Српски пројекти имају будућност

Електропривреда Србије“ била је једина електроенергетска компанија из региона која се представила на овогодишњем Форуму о енергетској будућности Европе, одржаном од 10. до 12. октобра у Женеви. Осим на сајамском делу Форума, ЕПС је учествовао и на панелу „Ризик наспрам награде“, где је Драгомир Марковић генерални директор ЕПС-а, представио најважније стратешке и развојне пројекте. Форум у Женеви окупио је више од 2.000 званичника европских и светских земаља, представника електроенергетских компанија, произвођача опреме и инвеститора. У Изложбеном делу Форума представљене су нове идеје и технологије, а фокус свих решења био је на што већем коришћењу обновљивих и алтернативних извора енергије, уз што мањи утицај на климатске промене и загађење животне средине. Овогодишњи форум одржан је уз подршку и партнерство компаније “Масдар“ из Абу –Дабија, а конференцију је свечано отворила Мишелин Калми Реј, председница Швајцарске Конфедерације.

Колико се из године у године мењају решења и опредељења највећих светских стручњака, показао је и став са отварања Форума. Према мишљењу стручњака гас, некада виђен као корисна технологија за премошћавање ера угља и обновљивих извора, сада је постао једна од највећих светских опасности за будућност чисте технологије.

– Ако будућност будемо заснивали на гасу из шкриљаца, изгубићемо борбу против климатских промена – био је јасан Џејмс Липе, генерални директор Светског фонда за заштиту природе. –

Период веће инвестирања у енергетику тек долази.

– Штанг ЕПС-а носећили највицајнији џоџи

Енергетски сектор Америке је кренуо последњих година у формирање резерви гаса из шкриљаца користећи контроверзне и еколошки непоуздане методе, а грозница за шкриљцима пренела се и на Европу.

Ипак, поједине земље, попут Француске и Швајцарске, и даље су неповерљиве. Маркус Врејк, директор Одељења за напредне технологије у Међународној агенцији за енергетику, указао је да је гас из шкриљаца доживео експанзију већу од обновљивих извора, али да је то довело и до већих промена у енергетској индустрији него икада пре.

– Видели смо драматичну промену када је гас виђен као извор производње електричне енергије и тада је Америка од увозника постала извозник гаса – рекао је Врејк. – Слажем се да је то опасно, али гас је мања опасност од угља. Питање је само када је гас од решења постао део проблема?!

■ Рано за оптимизам

Први човек српске електропривреде учествовао је на панелу „Ризик наспрам награде“, на којем је највише речи било о могућностима за улагања у конкретне енергетске пројекте, пре свега у коришћење обновљивих извора, а ЕПС је једина електропривредна компанија из региона која је rame уз rame са европским фирмама пред-

ставила своје развојне пројекте. Током панела, банкарски, консултантски и аналитичари сложили су се да је прерано за сувише оптимистичке прогнозе, али да период већег инвестирања у енергетику долази. Драгомир Марковић је учесницима панела објаснио у које све пројекте ЕПС планира да уложи средства, као и на који начин ће бити обезбеђен новац за њих.

– Најзначајнији пројекти су термоелектрана „Колубара Б“ и трећи блок ТЕ „Никола Тесла“, као и постројење на гас у Новом Саду, за које тендер треба да буде завршен половином децембра – рекао је Марковић. – Посебан акценат је на великим хидропројектима на Великој Морави са RWE и на Ибру са компанијом „Сеџи“ из Италије. Електрична енергија из тих електрана биће продавана по подстицајним тарифама. План је да до 2015. године из обновљивих извора имамо од 100 до 200 мегавата нових капацитета.

Први човек ЕПС-а представио је и пројекте ХЕ на горњој и средњој Дрини, који се раде заједно са Републиком Српском, као и пројекат модернизације и градње нових малих ХЕ. А ова инвестиција улази у прву фазу реализације захваљујући кредиту Европске банке за обнову и развој.

– Ускоро очекујемо почетак изградње првог ветропарка у ЕПС-у на подручју Костолца – најавио је Марковић.

О наступу на Форуму у Женеви и интересовању инвеститора, Марковић је нагласио да се овде разговарало не само са банкама и фондовима, који су кредитори, већ и са инвеститорима који улазе у посао на партнерској основи. И Бра-

Представљање ЕПС-а на Форуму у Женеви

На једном месту најзначајнији људи из енергетике

тислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, указао је на значај овог форума, јер се на њему окупља светски и европски врх у енергетици.

- Колико је значајно што се ЕПС представља на овом форуму је и то што се из региона није појавила ниједна електроенергетска компанија, а под регионом се подразумева простор од Беча до Истанбула - рекао је Чеперковић.

Штанд ЕПС-а, који је био у центру излагачког дела Форума о енергетској будућности, посетио је Филип Лоу, генерални директор Директората за енергетику Европске уније. После разговора са извршним директором ЕПС-а, Лоу је истакао да Србија и даље остаје центар енергетских дешавања и реформи у региону југоисточне Европе.

- Сектор обновљивих извора енергије у Србији веома је активан и јасно је да се спрема да постане део европског енергетског тржишта, што је веома добро - објаснио је Лоу. - Србија има централну улогу у изградњи интерконекција у југоисточној Европи и за то ће увек имати подршку Европске уније. ЕПС има многе пројекте у коришћењу обновљивих извора. Нису то велики пројекти, али су свакако све напреднији.

■ Србија занимљива дестинација

Штанд „Енергетске асоцијације Србије“, коју осим ЕПС-а чине и „Транснафта“, „Дунав осигурање“ и Хидрометеоролошки завод Србије, другог дана Форума посетио је и генерални директор компа-

Само сунце и ветар

Осим Масдар ситија, града који ће у будућности користити само „зелену“ енергију, у изложбеном делу Форума представљени су и већ чувени електромобил „Тесла“, „фиат 500“ на биогаз, соларни панели, ветротурбине и многи занимљиви пројекти. Занимљиви су били и панели „СРБ енерџи“, који, нажалост, немају никакве везе са Србијом, већ је то скраћеница за „Solar renewable energy“.

Србија има централну улогу у изградњи интерконекција у југоисточној Европи и за то ће увек имати подршку Европске уније

План је да до 2015. године из обновљивих извора ЕПС има од 100 до 200 мегаваћа нових капацитета

није „Масдар“ из Абу-Дабија, др Султан Ахмед Ал Џабер. Са челницима ЕПС-а он је разговарао о могућностима за будућу сарадњу на пројектима коришћења обновљивих извора енергије.

- На овом форуму први пут смо се упознали са потенцијалима и пројектима у енергетици Србије. Знамо да је ЕПС заинтересован за сарадњу и да су обновљиви извори енергије високо у агенди ваше владе и компаније - рекао је Ал Џабер. - Верујем да ће Србија постати занимљива дестинација за инвеститоре у области „зелене“ енергије. Као један од организатора овог форума захваљујем се ЕПС-у и осталим српским компанијама на учешћу и посебно истичем да смо спремни да својим искуством помогнемо развој одрживих решења у области енергетике.

Са Ал Џабером разговарали су представници компанија чланица „Енергетске асоцијације Србије“ – Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, Миленка Јездимировић, директорка „Дунав осигурања“, Милан Дацић, директор Хидрометеоролошког завода Србије и Срђан Михајловић, директор компаније „Транснафта“. Чеперковић је тим поводом изјавио да је Ал Џабер понудио ЕПС-у и партнерима заједнички наступ на Светској конференцији о обновљивим изворима енергије у Масдар ситију у Абу Дабију, који се одржава од 16. до 19. јануара наредне године. Масдар сити је једини град на свету који ће користити искључиво обновљиве изворе енергије

- Представници Уједињених Арапских Емирата позваће највише представнике српске власти да учествују у политичком делу конференције, док ће ЕПС и остале компаније учествовати у стручним панелима - рекао је Чеперковић. - Учесће на сајму није крај, већ почетак сарадње, јер ће у првом кварталу идуће године представници компаније „Масдар“ са званичницима УАЕ посетити Србију. Идеја је да то завршимо потписивањем меморандума о стратешкој сарадњи у области обновљивих извора. Више милијарди америчких долара уложених у обновљиве изворе енергије Шпаније, Немачке и још неких европских земаља, долази управо из Масдар ситија и треба се надати да нешто од тога добије и Србија.

Компанија „Масдар“ је, иначе, под директним покровитељством владе Абу Дабија, посвећена је одрживом развоју и представља мост између данашње економије засноване на фосилним горивима и енергетике будућности засноване на чистим технологијама.

А. Б. М.

Шпанци сиремни за улагања

Ускоро ће бити сивање Меморандума о сарадњи. У фокусу инвестиционог сектора мале ХЕ, биомаса и ветроенерџије

Влада и Агенција за енергетику шпанске покрајине Каталоније и више шпанских компанија од сада ће заједно наступати на тржишту обновљивих извора Србије – договорено је 19. октобра у Барселони, на конференцији „Потенцијали инвестирања у електроенергетски сектор Србије“. Ова конференција окупила је најугледније представнике електроенергетике тог дела Шпаније, а представници „Електропривреде Србије“ представили су најважније пројекте и будуће смернице развоја компаније.

Посебна пажња посвећена је дискусији о коришћењу обновљивих извора енергије, законским одредбама које важе у Србији и условима за потенцијалне инвеститоре. Многе шпанске енергетске компаније заинтересовале су се за могућности градње малих хидроелектрана, ветропаркова и коришћења свих других видова обновљивих извора у Србији.

Како је објаснио Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, шпански инвеститори на челу са Владом и Агенцијом за енергетику Каталоније, који су веома активни у нашем региону, спремни су да уложе више милијарди евра у нашу земљу и да сарадњу аквитирају кроз потписивање Меморандума о сарадњи са ЕПС-ом.

– Ова конференција била је прилика да веома утицајни шпански инвеститори, а који годишње улажу стотине милиона па и милијарди евра, сазнају шта све ЕПС

планира и на који начин жели да улази у стратешке пројекте – рекао је Чеперковић. – Шпанска искуства су драгоцена, јер ова земља има више од 30 година праксе у производњи „зелене енергије“. Ови инвеститори имају снаге и капитала да уђу у такве пројекте, а веома је важно да ЕПС, осим сарадње са италијанском компанијом „Едисон“, немачком компанијом RWE и француским EdF-ом, оствари партнерства и са шпанским компанијама.

Током разговора са шпанским улагачима Милутин Продановић, помоћник

министра инфраструктуре и енергетике, позвао је инвеститоре да улажу у српску електроенергетику и да буду партнери ЕПС-а у реализацији пројеката у области обновљивих извора енергије.

– Влада Србије је омогућила подстицајне тарифе за коришћење енергије из обновљивих извора и све је више инвеститора који траже енергетске дозволе за различите пројекте обновљивих извора енергије – рекао је Продановић. Шпанским компанијама представљена је и „Бела књига ЕПС-а“, у којој су предочени сви пројекти коришћења обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и напредних мрежа. Осим Чеперковића, на конференцији су говорили и Мирослав Лутовац, директор за стратегију и инвестиције у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију, који је најавио правце развоја дистрибутивног система, увођење напредних мрежа, посебно у тренутку све већег укључивања обновљивих извора у производњу. Он је указао и на многе изазове са којима ће се ЕПС суочити у наредном периоду, нарочито у тренутку отварања тржишта и све већем укључивању малих произвођача.

Александар Влајчић, директор за унапређење система у ПД ТЕНТ, представио је „личну карту ЕПС-а“, пројекте градње нових електрана и моделе финансирања и стратешких партнерстава.

Јуан Фајес, један од директора у компанији „Електра Гуардиола“ и један од зачетника коришћења „зелене енергије“ у

Конкретна питања

После конференције Јуан Прат, из адвокатске канцеларије „Прат Руби“, нагласио је да је овај скуп био одлична прилика да се сазна више о пројектима ЕПС-а.

– Реакције су веома позитивне и то се видело по томе колико су се шпанске компаније заинтересовале да све виде и на терену – рекао је Прат. – Сасвим је извесна будућност ове сарадње.

Конкретна питања о пројектима, врстама и висини подстицаја, законским оквирима постављали су представници компанија „ICEAN“, „Басолс енергија“, „Естебанел енергија“, „Електра Гуардиола“, Електротехничке асоцијације „Ибердрола инжењеринг и конструкција“, Института за енергетику Каталоније и многих других.

овом делу Шпаније, укратко је предочио целокупан производни програм - од истраживања, пројектовања, финансирања, до пуштања у рад.

- Осим Шпаније, наши пројекти су у Португалу, Француској, а разматрамо и 10 локација за мале ХЕ у Републици Српској – објаснио је Фајес. – Сматрамо да Србија, као и цео регион, има потенцијала за градњу малих ХЕ. Видели смо пројекте ЕПС-а и веома су нас заинтересовали. Верујем да ћемо се ускоро видети у Србији, јер желим да и на терену обиђем локације за „зелену“ енергију. Значајно је што Србија напредује на европском путу, јер је и то један од предуслова за веће инвестирање.

У делегацији Србије, која је учествовала на овој конференцији, осим представника ЕПС-а и Министарства инфраструктуре и енергетике, учествовали су и Слободан Петровић, секретар Удружења за енергетику у Привредној комори Србије, као и Данијела Ранковић из „Дунав осигурања“.

А. Б. М.

ЕПС представи најважније пројекте у „зеленој“ енергији

Делегација ЕПС-а у посети компанији EdF у Паризу

EdF жели да улаже у српску енергетику

EdF, као нови већински власник италијанског „Едисона“, остаје стратешки партнер за изградњу два нова блока термоелектране „Колубара Б“ – потврђено је 28. септембра у Паризу, током посете делегације „Електропривреде Србије“ француској електроенергетској компанији EdF. Како је после састанка истакао Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а, то је за нашу земљу најважнија вест у протеклих четврт века када је реч о електроенергетици. Он је нагласио и да је јако важно и да стално морамо да имамо на уму однос снага, при чему је промет EdF-а 40 пута већи него ЕПС-а, број запослених пет пута већи, а производња скоро за 35 пута.

- Пројекат ТЕ „Колубара Б“ један је од стратешки важних за развој нових електроенергетских капацитета у Србији. Домаћини из Париза заинтересовани су и за нова стратешка партнерства и за упознавање с нашим капацитетима и могућим инвестицијама у електроенергетски систем наше земље – рекао је Чеперковић.

Овај састанак био је и први, прелиминарни скуп представника ЕПС-а и EdF-а, с тим што је потврђен и скорашињи долазак у Београд делегације на највишем нивоу овог највећег јавног предузећа. Битно је да је EdF на терито-

Потврђен скорашињи долазак у Србију делегације ове компаније на највишем нивоу.

EdF посебно заинтересован за пројекте добијања електричне енергије из сагоревања отпада

рији Западног Балкана препознао ЕПС као најзначајнијег партнера за развој и улагања.

- Србија има велике ресурсе и постоји велики хидропотенцијал, попут пројекта „Бистрица“ „Бердап“, односно на Дунаву, као и на Дрини – рекао је Чеперковић. -EdF, као један од водећих произвођача обновљивих извора енергије, исказао је жељу да се у Србији укључи у ове послове, а нарочито у добијање електричне енергије из сагоревања отпада, где имају велика искуства. Важно је, исто тако, да ова компанија велико искуство има и у „паметним“ мрежама и мерењу енергије, као и да су они равноправно учествовали на тендерима у Србији за те послове.

Чеперковић је напоменуо и да је EdF

једна од најуспешнијих фирми и уштеди енергије у Европи. Подсетивши на то да је EdF са 15 одсто власништва ушао у пројекат „Јужни ток“, он је указао и да је било речи о њиховом потенцијалном учешћу у пројекту когенерације, односно производњи струје из гаса. Половином децембра, наиме, треба да буде завршен тендер за изградњу такве термоелектране у Новом Саду, а постоји интересовање EdF да се јави на тај тендер.

Он је подсетио и на то да је Србија једина чланица Енергетске заједнице са спремним пројектима, а то људи у EdF добро знају. У свим будућим пословима са EdF-ом ова светска компанија биће и стратешки партнер ЕПС-а, јер његов менаџмент не жели да препусти електроенергетске капацитете неком другом, већ да то раде заједнички, указао је извршни директор ЕПС-а. Значајно је, притом, да компанија EdF има годишњи промет од око 70 милијарди евра и електроенергетске капацитете у земљама Европе, Јужне Америке, Азије и Африке.

У делегацији ЕПС-а, која је представницима EdF представила „Белу књигу“, били су и Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину и Александар Влајчић, директор за унапређење система у ПД ТЕНТ.

ТАНЈУТ

ЕПС еколошки лидер

У области зелене и рециклажне индустрије до сада је отворено 8.000 радних места, а очекује се још две хиљаде, тако да ће укупан број запослених у овој области идуће године достићи бројку од десет хиљада. У управљање отпадом у Србији је уложено више од милијарду динара.

Ово је рекао Оливер Дулић, министар за животну средину, рударство и просторно планирање, на отварању Седмог међународног сајма енергетике „Енергетика 2011“ и Осмог међународног сајма заштите животне средине „Екофер“, који су одржани од 12 до 14 октобра. Дулић је овом приликом најавио и да ће у наредном периоду у тој делатности, као и у области обновљивих извора енергије, бити

Отворено 8.000 нових радних места, а очекује се још две хиљаде, у области зелене и рециклажне индустрије. Ревитализације у ТЕНТ-у доносе нове међавише за мање њара. – Привредна групушка ЕПС-а настојала самостално и заједнички

одношењем отпада, а до краја године биће обухваћено 75 одсто – напоменуо је Дулић и подсетио да је 2008. године отпад одношен са 60 одсто територије Србије и да је претходно подизање покривености за 15 одсто трајало читаве три деценије.

Како је Дулић истакао, доста новца је уложено у санирање црних еколошких тачака, као што су оне у Панчеву, Бору и Бачком каналу, а инвестирано је и у 17 регионалних рециклажних центара, који ће омогућити да око 50 одсто комуналног отпада буде поново враћено у употребу или послато на рециклажу. Тако ће рециклажна индустрија имати довољно сировина и моћи ће да се развија у сарадњи са стратешким партнерима, који су већ пристигли у неке регионе у Србији.

Он је, такође, најавио да се ових дана очекује усвајање у парламенту два важна закона – о комуналним делатностима и о јавно-приватном партнерству, који ће омогућити инвестирање приватног капитала у комунални сектор и подсетио на то да су сви важни еколошки закони донети и да сада предстоји фаза њихове имплементације, која је скупа, али је у интересу грађана.

Држава успешно спроводи мере еколошког таксирања и субвенционише транспорт и рециклажу отпада у земљи и, како је Дулић најавио, ових дана ће бити расписан конкурс за давање бесповратне помоћи предузећима која се баве рециклажом.

■ ТЕНТ за пример

ПД Термоелектране „Никола Тесла“, представљајући се на Сајму енергетике, најавило је да планира да од 2012. до 2017. године инвестира 1,1 милијарду евра у модернизацију постројења и еколошке пројекте.

– Од те суме 600 милиона евра биће уложено у еколошке пројекте, који обухватају и систем одсумпоравања и постављање електрофилтера – рекао је Петар Кнежевић, директор ПД ТЕНТ, представљајући тај пројекат на сајму. Он је даље навео да ће преосталих 500 милиона бити инвестирано у другу фазу ревитализације блокова обреновачке термоелектране, повећање снаге и у енергетску ефикасност.

У ТЕНТ-у, који је највећи произвођач струје у Србији, завршена је прва фаза ревитализације у коју је уложено 450 милиона евра и која омогућава повећање производње за три милијарде киловат-сати струје годишње.

■ Петар Кнежевић: Реконструкције доносе нове јевтине мегавате

отворено још неколико десетина хиљада радних места.

– Овогодишњи сајам је рекордан по броју учесника. Има их 250, али рекордан је и по броју оних који су дошли да представе своје земље. Имамо четири националне изложбе, а представљено је 11 земаља, што показује велико интересовање привредника за ову област и свих оних који на овом сајму долазе у контакт с привредом – рекао је Дулић.

Поред домаћих компанија, као што су „Електропривреда Србије“, Нафтна индустрија Србије, „Србијагас“, „Електро-мрежа Србије“, представили су се и излагачи из Белгије, Чешке, Аустрије, Италије, Немачке, Хрватске, Бугарске, Исланда, Румуније, Пољске и Босне и Херцеговине.

Министар Дулић је рекао да смо у последње три године, из фазе доношења За-

кона о заштити животне средине, ушли у фазу његовог спровођења, што је много теже и за то је потребно пуно новца и људске енергије. Али ти закони морају да се спроведу, јер је успех у заштити животне средине битан и за људско здравље. Он је рекао да су препознати приоритети на који-ма се заснивају садашње активности.

■ Милијарда динара у „чишћење Србије“

– Захваљујући акцији „Очистимо Србију“ и инвестирању више од једне милијарде динара у комунално опремање и чишћење дивљих депонија, са великим задовољством можемо да кажемо да смо за само две и по године знатно подигли покривеност територије са које се износи смеће. Тренутно је, наиме, 72 одсто територије Србије покривено организованим

Оливер Дулић: Одношење отпада са 60 расте на 75 одсто територије Србије

Како је саопштено, укупна снага ТЕНТ-а сада износи 3.271 мегават, а после ревитализације биће повећана на 3.392 мегавата. Садашња снага, рекао је Кнежевић, остварује производњу од 19.446 милијарди киловат-часова, а нова снага ће за шест година подићи производњу ТЕНТ-а на 23.174 милијарде киловат-часова. Значи, на постојећим капацитетима донеће нових око 3,5 милијарди киловат-часова електричне енергије, што је једнако производњи још једног блока од 400 мегавата!

- Важно је истаћи и то да се сопствена потрошња, изражена у киловат-цулу по киловат-часу, спровођењем ових активности смањује. Смањује се, тако, потребна количина енергије, а годишње се мање троши око 500.000 тона угља - истакао је Кнежевић. До краја ове године очекује се ратификација јапанског кредита од 250 милиона евра за пројекте одсумпоравања, с тим што би тај новац могао да буде на располагању почетком 2012. године. У значајне еколошке активности, како је

рекао Кнежевић, свакако спадају реконструкције електрофилтера.

■ Велика развојна шанса

Присуствујући овој промоцији, министар Дулић обратио се представницима ТЕНТ-а и већем броју посетилаца сајма, нагласивши на самом почетку да електроенергетски сектор представља велику развојну шансу Србије. Напомињући да се изнета презентација односи на угљ, Дулић је подсетио да не треба заборавити да ће наша земља врло брзо имати обавезу смањења емитовања гасова са ефектом стаклене баште.

- ЕПС је један од лидера инвестирања у заштиту животне средине не само у Србији, него и у читавом региону. Док у другим земљама постоји сукоб између потребе власника електрана да произведу што више енергије, а да што мање инвестирају у заштиту животне средине, јер то много и кошта, у Србији такав проблем са ЕПС-ом никада нисмо имали. Напротив! Али, оно што би сада требало да надогра-

димо јесте и коришћење обновљивих извора енергије - напоменуо је Дулић.

О раду и плановима ПД „РБ Колубара“ говорио је Небојша Ђеран, директор овог друштва истакавши да предузеће, након низа година рада са губицима, од 2009. године послује позитивно, са годишњим профитом од 20 милиона евра. Сумирајући резултате пословања од настанка компаније, Ђеран је навео да је у „Колубари“, на површинским коповима и у јамској експлоатацији, укупно ископано око 900 милиона тона лигнита. Али, то је и тек трећина укупних резерви, које сада износе око 2,1 милијарду тона!

Највећи део презентације Ђеран је посветио наредном инвестиционом циклусу до 2016. године, оценивши да предстоје велика улагања од милијарду и по евра у отварање нових копова, увођење система управљања квалитетом угља, као и наставак улагања у заштиту животне средине.

■ Ресурси „ТЕ-КО Костолац“ – заокружена целина

Привредно друштво „Термоелектране и копови Костолац“ на сајму се представило под слоганом „Снага визије – будућност енергије“. Компанију је презентовао Драган Јовановић, први човек компаније са представљањем стратегије пословања. Он је истакао да наступ „ТЕ-КО Костолац“ на овој манифестацији има циљ да укаже на значајне потенцијале и могућности инвестирања у ову компанију.

- По питању ресурса „ТЕ-КО Костолац“ чини заокружену целину, с тим што су резерве Површинског копа „Дрмно“, који тренутно експлоатишемо, довољне до 2060. године – указао је Јовановић. – Интензивно се тренутно ради и на геолошким истраживањима и припремама за отварање новог површинског копа, такозваног Западног поља.

На штанду ЈП „Електропривреда Србије“ представљено је свих пет дистрибутивних привредних друштава. ПД „Електродистрибуција Београд“ представила је нови Географски информациони систем (ГИС) за прикупљање, одржавање и коришћење просторних и других података о електроенергетској мрежи. ПД „Електросрбија“ приказала је кратки документарни филм о МХЕ „Моравица“, једној од првих хидроелектрана на подручју Ивањице, која је почела да производи струју 19. децембра далеке 1911. године, а свој стоти рођендан прославиће у новом „руху“. Горан Савић, директор Дирекције за управљање у ПД „Центар“, приредио је презентацију о иновацијама у области управљања и о будућем раду овог сектора.

Д. ОБРАДОВИЋ
М. МИЛАНОВИЋ

Свечаним откривањем плоче са називом фирме на згради мале ХЕ „Под градом“, у Ужицу је 19. октобра и званично са радом почело Привредно друштво за обновљиве изворе електричне енергије „ЕПС обновљиви извори“ д.о.о. Ужице и то као дванаесто у ЕПС-у. На почетку рада „ЕПС обновљиви извори“ имаће карактер пројектне, а врло брзо и производне компаније.

- Историја обновљивих извора у Србији стара је колико и ова електрана, дакле, више од 110 година. Зато се у ЕПС-у ниједног тренутка и није постављало питање зашто ће Ужице да буде седиште новог привредног друштва - рекао је Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а. - Ужице и ова регија су природни центар великог броја постојећих и потенцијалних извора обновљиве енергије и то не само у хидросектору. Ово ПД пред собом већ има велике пројекте. Одобрено је, а крајем новембра биће и потписан уговор са Европском банком за обнову и развој за кредит од 45 милиона евра за прву фазу изградње и обнове 35 малих ХЕ. Од тога садашњих 18 електрана темељно ће се ревитализовати. „ЕПС обновљиви извори“ за реализацију већ има и пројекат изградње првих ветрогенератора у оквиру ПД „ТЕ-КО Костолац“, а прва фаза, снаге 30 MW, креће одмах. У плану је да њихов укупан капацитет достигне снагу од чак 200 MW. Развијаће се, такође, и пројекти коришћења комуналног отпада за производњу електричне енергије, а отварање депоније „Дубоко“ је прва фаза.

Јован Марковић, градоначелник Ужица, истакао је да је за њега лично отварање овог ПД најзначајнији догађај у претходних неколико година у Ужицу и посебно је захвалио челним људима ЕПС-а, јер како је рекао, без њих се ова идеја не би реализовала. Ужице ће својим капацитетима, пре свега, стручним али и другим, уз помоћ ЕПС-а да покрене реализацију великих пројеката обновљивих извора у Србији. У области енергетике ова регија има велике потенцијале који ће се развијати. Ово ПД је фирма од националног значаја, па ће се убудуће разговарати са инвеститорима, давати сагласности, мишљења и зато ће се у то укључити сви наши потенцијали, како би оправдали указано поверење.

Како је истакао др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а, обавезни смо да на постојећим бранама градимо мале електране, а таквих објеката већ има. Карактеристика ЕПС-а је да је 45 одсто производње

хидроелектранама са великим могућностима за даљи развој. ЕПС је већ потписао са малим произвођачима 15 уговора у којима гарантује откуп ове електричне енергије.

Недалеко од Ужица отворена је, истовремено, и регионална санитарна депонија „Дубоко“, настала као заједнички пројекат два града и седам општина моравичког и златиборског округа. Ова значајна инвестиција поред оснивача, суфинансирана је и од Републичког фонда за заштиту животне средине, НИП-а, Шведске агенције за развој и сарадњу, Владе Француске, Европске уније, али и са зајмом од ЕБРД.

- Завршетак градње регионалне депоније „Дубоко“ и линије за секундарну сепарацију отпада само је почетак у отварању нових радних места у рециклажној индустрији - истакао је Оливер Дулић, министар животне средине, рударства и просторног планирања. - Са новим пројектима за рециклирање запошљаваће се стотине и стотине људи.

Венсан Дежер, шеф Делегације ЕУ у Србији, посебно је нагласио колико овакви регионални пројекти приближавају Србију ЕУ. То је место где у пракси може да се види шта значе европски стандарди, како се они примењују и које предности могу да донесу за грађане. Србији зато предстоје велики изазови, јер се рециклира само осам одсто од укупних количина отпада, а пречишћава тек 10 одсто од укупних количина отпадних вода.

П. МАКСИЋ

Ужице је природни центар великог броја постојећих и потенцијалних извора обновљиве енергије. Поред малих ХЕ, градиће се и ветроенергетори у оквиру ПД „ТЕ-КО Костолац“

Заједно до успјеха

Зависност од нафте и гаса може се смањити коришћењем других енергената, посебно биомасе. У Србији треба радити на изградњи нових капацитета.

Економска криза захтева већу енергетску ефикасност и земље региона морају да воде јединствену енергетску политику како би искористиле повољан географски положај за економски развој и побољшање енергетске безбедности и ефикасности – рекао је Борис Тадић, председник Републике Србије на отварању Регионалне конференције „Енергија-Развој – Демократија: Обликовање нове енергетске будућности југоисточне Европе“.

Председник Србије указао је и да земље региона морају да искористе постојеће енергетске ресурсе, смање увозну зависност и допринесу макроекономској стабилности. Према његовим речима, наш регион има велики геостратешки потенцијал и може да буде мост који ће да унапреди енергетску стабилност југоисточне Европе, али и остатка континента.

– Можемо да успемо само ако заједно будемо градили нафтоводе и гасоводе, водили заједничку енергетску политику, која не подразумева само изградњу заједничких капацитета, већ и заједничке инфраструктуре – оценио је Тадић.

Иако је Србија зависна од увоза нафте и гаса, Тадић је рекао да се то може смањити већим коришћењем других енергената, укључујући биомасу. Према његовим речима, Србија мора већу пажњу да посвети алтернативним изворима енергије и притом је поручио Влади Србије да озбиљније сагледа искоришћавање потенцијала биомасе. У Србији, према речима председника, поред модернизације постојећих капацитета, треба радити на изградњи нових енергетских постојења.

Да цену електричне енергије, која је у Србији најнижа у Европи, треба уједначити са ценама електричне енергије у региону које су за 30 до 40 одсто више, указао је Братислав Чеперковић, извршни директор ЕПС-а. Он је нагласио да би се тиме отворило тржиште и привукле инвестиције у енергетски сектор.

– Цене струје у Србији су неконкурентне и користе се у социјалне сврхе, што није добро за развој енергетског сектора – истакао је Чеперковић. – Треба предузети нешто у вези са изградом социјалних карата, како би се тачно утврдило коме су заиста потребни помоћ и субвенције за плаћање рачуна за електричну енергију. Чеперковић је додао да је један од проблема и то што око 65 одсто од укупне потрошње струје, током зимског периода, грађани користе за грејање.

*Земље региона
моју да успеју само
ако заједнички
воде енергетску
политику.
Већа пажња
обновљивим
изворима, а посебно
коришћењу биомасе*

– Потребно је радити на повећању енергетске ефикасности и већем искоришћењу обновљивих извора енергије, а ЕПС тренутно ради на развоју енергетских постројења, укупне снаге од око 1.000 мегавата који ће радити на обновљиве изворе енергије – нагласио је Чеперковић.

Извршни директор ЕПС-а изразио је очекивање да ће ускоро да буде више гринфилд инвестиција у енергетски сектор Србије с обзиром на то да се у енергетици успешно спроводе директиве и стандарди ЕУ.

Регионалну конференцију отворио Борис Тадић, председник Србије

Под окриљем Савета Европе

Регионална конференција „Енергија-Развој-Демократија: Обликовање нове енергетске будућности у југоисточној Европи“ одржана је под покровитељством председника Тадића, а у оквиру председавања Србије Процесом сарадње у југоисточној Европи (SEECР). Конференција је део регионалне иницијативе „Јавни дијалог о одрживом коришћењу енергије у југоисточној Европи“ коју спроводи мрежа политичких школа југоисточне Европе, под окриљем Савета Европе (СЕ), а уз подршку Немачке агенције за међународну сарадњу и Вишеградског фонда.

Амбасадор Србије у Норвешкој и Исланду Милан Симурић указао је да Србија нема довољно конкурентан енергетски сектор и поновио да цене у енергетском сектору служе за социјалне сврхе што треба променити. Он је казао да према извештају Европске комисије о напретку Србије у чланство у ЕУ наша земља треба да учини додатан напредак у подизању конкурентности у енергетском сектору и у испуњењу обавеза да се до 2020. године око 20 одсто електричне енергије добија из обновљивих извора.

– Енергетика треба да послужи за јачање регионалне сарадње ради бржег чланства земаља региона у ЕУ, што ће истовремено допринети привлачењу инвестиција у енергетски сектор – рекао је Симурић. – Неопходно је регионално инфраструктурно повезивање, као и веће искоришћење обновљивих извора енергије. Земље региона треба још да напредују у развоју енергетског сектора, а у Србији, Македонији, Црној Гори и Хрватској постигнут је изванредан напредак, посебно у законодавној регулативи која се односи на енергетику. **А. Б. М.**

Обавеза много, рокови крајњи

Око стотину правника из ЈП ЕПС-а и његових зависних привредних друштава учествовало је на дводневном саветовању на Иришком венцу о новим законским решењима која се односе на рад и организованост „Електропривреде Србије“. Саветовање је организовала Дирекција ЕПС-а за правне и опште послове, а учеснике овог стручног скупа поздравио је др Тихомир Симић,

Пићање својине заокуило највећу љажњу љравника. Неојходна сјална сарадња и размена мишљења о начину љримене нових законских решења, која се љтемеље на директивима ЕУ и љојстреби љривредној развоја Србије

директор ПД „Електровојводина“. Он је истакао да су правници и економисти стубови сваке компаније која држи до законитости и јасно дефинисаног пословања. Пожелевши успешан рад људима од чијег ће ангажовања умногоме зависити којом ће се брзином електропривредна делатност у Србији уврстити у европске токове, Симић је казао: „Ви морате

увек да будете бољи од нас, јер ако нисте бољи, ни ми не можемо добро да обављамо наше послове“.

■ Електроенергетика опет предњачи

У уводном излагању, Милан Вучетић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за правне и опште послове, подсетио је да се ове године навршава 120 година од потписивања првог електроенергетског уговора у Србији, за осветљење вароши Београд, чија је копија као раритет уручена сваком учеснику саветовања. Он је казао да се тада Београд придружио осталим великим европским градовима и да сада изнова електроенергетика утире пут Србије ка Европи. Истакавши да нове законске обавезе, утврђене у складу са директивама ЕУ и потребама развоја Србије, постављају темеље за потпуно нове односе у енергетици, Вучетић је рекао да су тим више обавезе веома велике, а рокови за примену нових решења кратки. То је додатни разлог да се правници стручно усавршавају и, како је казао, што боље сарађују и размењују мишљења.

О Закону о енергетици уводна излагања поднеле су Неда Мијатовић и Александра Бабић, из Министарства за инфраструктуру и енергетику. Оне су посебно скренуле пажњу на новине у погледу раздвајања дистрибутивне и снабдевачке делатности, дефинисање надлежности оператера преносног и дистрибу-

EPSCODEX и Правни савет

У паузи између представљања нових закона правници ЕПС-а су присуствовали презентацији портала „EPSCODEX“, који је представила Лариса Радовић, уредница овог новог медија у ЕПС-у. Она је приказала богатство портала, на коме се налазе текстови закона, уредби и осталих норматива од значаја за пословање ЕПС-а и позвала све присутне да се прикључе отварању актуелних тема у вези са применом закона. Портал је интерактиван, тако да омогућује да се размењују мишљења, дају сугестије и учествује у стварању јединственог поступања у примени одређених законских решења и процедура.

Првога дана саветовања одржан је и проширени састанак Правног савета ЕПС-а, коме је председавао Вељко Коњокрад, председник Савета. На овом скупу разговарало се о начину поступања дистрибутера код обуставе испоруке електричне енергије, у одобравању прикључка на ЕД систем, као и у случају приговора купца на дато решење.

Порука и подршка

Драгомир Марковић, генерални директор ЕПС-а, упутио је учесницима саветовања правника ЕПС-а телеграм, у коме им је пожелео успешан рад и изразио уверење да ће овај дводневни стручни скуп врло брзо донети најбољи резултат у правној пракси наших министарстава, судова, агенција и ЕПС-а.

У име пословодства ЕПС-а, у раду скупа учествовао је Томислав Папић, директор у пословодству и председник Тима за раздвајање дистрибутивне и снабдевачке делатности, а у име Дирекције за дистрибуцију Радован Станић, помоћник директора, и Милан Миросављевић, директор Сектора за трговину и односе са купцима.

Учесници саветовања правника

тивног система, за које је речено да је амандмански решено и да је ЕМС већ тражио додатно тумачење. Такође, наведено је да су дистрибутери обавезни да до октобра идуће године, када се раздвајају од снабдевача, донесу план преузимања мерних уређаја, а потом и план њихове замене. Прописано је и ко може да користи јавно снабдевање, као и шта ће садржати будући купопродајни уговори између снабдевача и купаца.

■ Уградити обавезе у план пословања

Снежана Плазанић, из ЈП ЕПС-а, казала је да велики део активности које следе треба уврстити у планове пословања ЈП ЕПС-а и привредних друштва ЕПС-а за идућу годину и истакла да већ 1. марта 2012. треба да се зна како ће ЕПС организовати јавно снабдевање електричном енергијом да би ова делатност могла 1. октобра да почне у складу са новим законом. Биљана Обрадовић, из ЈП ЕПС-а, објаснила је шта значи уговор о потпуном снабдевању и у том контексту навела да су и јавни снабдевачи балансно одговорна страна. На дистрибутивном нивоу, балансно одговорна страна су и дистрибуције, али само за губитке енергије у електродистрибуцији.

О Закону о енергетици разговарало се под радним називом теме „Закон за нови ЕПС“. Вучетић је излагања заокружио констатацијом да је ово први закон о енергетици у коме се ЕПС не помиње ни у једном члану, па ни у завршним одредбама. Ипак, у окружењу какво је овим законом конципирано, ЕПС ће се врло брзо суочити са веома јаком конкуренцијом на домаћем тржишту електричне енергије, те је и због тога, истакао је Вучетић, веома значајно да се све припреме обаве што квалитетније.

Опширно излагање о новом Закону о извршењу и обезбеђењу имала је Весна Вулевић, судија Привредног суда у Београду, а потом и Јасмина Давнић, судија Вишег суда у Новом Саду. Најбитније у овом закону је да су поступци извршења и обезбеђења скраћени, да су краћи рокови за подношење приговора и да ће захваљујући томе моћи ефикасније да се извршавају судска решења. То је посебно важно за дистрибутере, који годинама не могу да наплате потраживања по основу судских одлука, између осталог и због тога што је законска процедура била развучена.

■ Својина над мрежама?

Другог дана саветовања разговарало се о Закону о привредним друштвима и Закону о јавној својини. Закон о привред-

Највеће законске промене у дистрибуцији

ним друштвима представили су Миладин Маглов, главни регистратор у Агенцији за привредне регистре и Ђорђе Вукотић, адвокат. Обојица су учествовали у креирању овог закона. На саветовању, они су говорили о многим новим детаљима, које регулише овај закон. Између осталог, вредност капитала привредног друштва може, како су истакли, да се изражава само у динарском износу, тако да следи конверзија код свих субјеката који су капитал исказали у еврима. Такође, посебно је указано на појачану одговорност у управљању привредним субјектима по принципу „пажње доброг привредника“. Новост је и да привредна друштва могу уз оснивачки капитал да улажу додатне уплате, али се оне неће водити као капитал основног ПД. Маглов и Вукотић су навели да шира права и обавезе имају друштва са ограниченом одговорношћу него акционарска друштва и да је новина значајно јачање улоге надзорног органа у привредном друштву.

О Закону о јавној својини говорили су Снежана Плазанић и Драган Комазец, из ЈП ЕПС-а, који су на почетку скренули пажњу да привредна друштва ЕПС-а имају рок само до 21. октобра да у законском року поднесу захтев за конверзију права коришћења неизграђеног грађевин-

ског земљишта које није приведено намени. Реч је о обавези из Закона о планирању и изградњи, који је донет 2009. године.

Говорећи о Закону о јавној својини, Снежана Плазанић је нагласила да својина над покретном имовином и објектима није спорна, али је питање како ће се поступити са грађевинским земљиштем, нарочито неизграђеним. Она је такође подвукла да је круцијално питање овог закона на који начин ће се решити својина над мрежама. Законом су оне дефинисане као добро од општег интереса, а помиње се и могућност да буду у својини привредног друштва, што захтева регулисање посебним законом.

Комазец је казао да ће се својина над изграђеним грађевинским земљиштем стећи уписом својине над објектима, а за неизграђено он једино решење види у конверзији права коришћења у право својине. Ипак, како је речено, о томе ће ЕПС морати да затражи додатно тумачење ресорних министарстава. На скупу је назначено да је посебан проблем што ЈП ЕПС и његова ПД немају потпуну документацију о средствима која користе, јер питање својине у јавном сектору до сада није било у овој мери изражено као сада.

АНКА ЦВИЛАНОВИЋ

На видју успешан крај године

З а разговор са др Тихомиром Симић, директором ПД „Електровојводина“, повода је много, с обзиром на све добре карактеристике предузећа којим руководи. У првом плану су, ипак, добри пословни резултати у овој години, по којима предњачи не само у дистрибутивном сектору ЕПС-а, него и у привреди Војводине, па и Србије. Отуда и наше прво питање у вези са показатељима доброг пословања.

- У овом тренутку изразите дестабилизације реалног економског сектора и кризе ликвидности привреде и буџета Србије, резултат пословања биће кључни показатељ способности „Електровојводине“ да штити интересе власника, дакле државе Србије, и истовремено свих грађана АП Војводине - казао је др Симић и додао да је ово зависно привредно друштво ЕПС-а свој план пословања за ову годину донело управо у складу са оваквим актуелним тре-

*Најлаића је увећана,
убици електричне
енергије смањени.
„Електровојводина“
шежи лидерству у
електроенергетској
делатности
југоисточне Европе*

нутком. Према томе, како је навео, приоритет је постизање високих стандарда, пре свега прекид вишегодишње праксе негативних финансијских резултата, то јест утемељење апсолутне наплате свих потраживања, као и максимално смањење техничких и нетехничких губитака електричне енергије.

- У том оквиру је и вођење широке оперативне и друштвене јавне акције за спречавање неовлашћене потрошње и крађе електричне енергије, која причињава енормну корпоративну штету и постаје врло препознатљиво друштвено зло - истакао је др Симић.

■ Подигнут ниво резултата

Према речима др Симића, резултати пословања позиционирају „Електровојвину“ у ЕПС-у, али и унутар Републике Србије.

- Коначни финансијски резултати једини су критеријуми који верификују све показатеље пословања. Онај ко се избори за позитивне трендове и повећање ефикасности има шансу да оствари пословни циљ и задатак за 2011. годину. Засада може да се каже да је „Електровојводина“ подигла ниво резултата пословања и створила предуслове да заиста тако и буде - нагласио је др Симић.

У наплати током септембра најбољи резултат у ЕПС-у постигла је „Електровојводина“. То је остварено увећаном наплатом од домаћинства, пре свега. Питали смо да ли у Војводини има домаћинства која дугују велике сво-те за струју.

- Наплата у септембру јесте била добра. У просеку, она код домаћинства износи око 98,4 одсто. Ипак, и даље предузимамо све мере да се тај тренд задржи и у наредним месецима. При томе, веома је важно посебно се бавити великим дужницима, којих и код нас има у категорији „домаћинство“. Не бисмо смели, ипак, да заборавимо чињеницу да више од половине купаца утрошену електричну енергију плаћа редовно, мада одређени број то чини после датума приспећа рачуна, због чега не остварују попуст. Проблем је, међутим, код оних купаца који нису ни у једној од ове две категорије. И они се сврставају у две подгрупе. Једна је она која жели, али због услова живота заиста не може да плати утрошену електричну енергију. Са њима има смисла разговарати. Другу подгрупу чине они који се оглушују о сваку нашу иницијативу. Домаћинства која дугују више од 50.000 динара у овом тренутку су циљна група којом ћемо се убудуће највише бавити - казао је др Симић.

Наш саговорник посебно је истакао да „Електровојводина“ настоји да ради купаца који уредно измирују обавезе унапреди сопствени систем пословања. Поменуо је да је у Електродистрибуцији „Нови Сад“ почетком октобра у оперативну употребу пуштен нови „принтинг“ центар, који, уз висок професионализам и посвећеност запослених, треба да омогући виши квалитет услуга.

- Пуштање „принтинг“ центра леп је почетак завршнице једне добре, успешне пословне године, која ће, надам се, после пет година, бити пословна година која ће генерисати позитиван финансијски резултат, а тиме ће „Електровојводина“ закорачити тамо где јој је место, међу оне који су успешни и који служе грађанима - истакао је др Симић.

Наплата од купаца у категорији „вирманци“ и за „Електровојвдину“ представља прилично нерешив проблем. Наш саговорник значава да је у том погледу реч о покушајима да се мањкавости у управљању и вођењу привредних субјеката, а делом и јавних предузећа, у јавности представе као проблем чији терет треба да носе и они који су дистрибутери електричне енергије.

■ Контрола је део стандарда

- Влада Републике Србије јасно је ставила до знања ко су заштићени потрошачи - казао је др Симић. - То су, између осталих, болнице, клинике и специјализоване здравствене установе, затим објекти водовода и канализације, објекти за производњу основних прехранбених производа и други чији је рад од општег интереса. Сви остали утрошено морају да плаћају редовно. Нажалост, није тако. Но, није само привреда дужна. Субјекти у ванпривреди такође су велики дужници. Међу њима нарочито предњаче нека јавна предузећа и буџетске установе. У овом тренутку може се рећи да ће у „Електровојводини“ наплата од тих дужника умногоме зависити од наплате по основу судских решења, јер смо многе тужили. Поред тога, директори огранака добили су задатак да непосредно контактирају са великим купцима ради договора о начину плаћања.

С обзиром на то да „Електровојводина“ предњачи и у погледу смањивања губитака електричне енергије, а да је једина увела

Пре свега, властити потенцијали

На питање на чему заснива вероватноћу, коју је наговестио у интервјуу за лист „Данас“ пре два месеца, да Војводина ускоро може да се нађе у ситуацији да увози 90 одсто потребних количина електричне енергије, др Симић је одговорио да је, пре свега, било речи о коришћењу обновљивих извора енергије у производњи електричне енергије.

- Ако сте пажљиво прочитали, рекао сам да у Војводини треба развијати инфраструктуру до тог степена да се може искористити сва произведена електрична енергија из било ког обновљивог извора. Ово би требало да представља суштински стратешки интерес нас који живимо на овом простору. Морамо се показати првенствено у искоришћавању властитих потенцијала и ресурса да би се размисљало о било чему другом што је евентуално трајно обезбеђење очекиваних и даљих потреба за електричном енергијом, које ће сигурно расти великом динамиком. Мислим да ће се у светлу планирања енергетског биланса РС, као императив будућности, наћи довољно места и простора да се дужна пажња посвети задовољењу и енергетских потреба Војводине - казао је др Симић.

трећи ниво контроле, питали смо шта је на тај начин откривено.

- „Електровојводина“, као саставни део ЕПС-а, после више деценија отежаног развоја, сада позиционира себе као будућег лидера у електроенергетској делатности региона југоисточне Европе. Наша визија лидерства подразумева ангажовање свих 2.500 запослених и њихову посвећеност унапређењу и модернизацији радних и технолошких процеса који воде успешном, развојно оријентисаном и профитабилном пословању. Према томе, контрола правилности рада представља саставни део стандарда којима се у процесу рада руководи „Електровојводина“ - рекао је др Симић.

■ Заостатак старих манира

Директор „Електровојводине“ објаснио је да је контрола завршни процес укупног организованог управљања системом и у пословном и у оперативном смислу.

- Сви случајеви који су забележени у последњих годину дана санкционисани су раскидом уговора о раду. С тим у вези треба имати у виду да је ненарушив основни принцип поверљивости и доследности у спровођењу улоге или функције сваког запосленог појединачно, било да је реч о очувању средстава којима располажемо или о очувању супстанце са којом радимо. Нарушавање тог принципа за собом повлачи најстрожу одговорност за сваког појединца. Да, открили смо несавестан рад. Он представља наслеђе из прошлих времена и заостатак је старих манира, када систем контроле није био доследан, нити је функционисао по дубини до последњег извршиоца - рекао је директор „Електровојводине“.

У вези са припремама за раздвајање снабдевачке од дистрибутивне делатности у „Електровојводини“ наш саговорник је казао да ово привредно друштво за дистрибуцију у потпуности прати агенду оперативних активности у ЕПС-у и истакао да је „Електровојводина“ спремна да у складу са одлукама Управног одбора ЕПС-а и Владе Републике Србије изврши задатке и обавезе у пуном обиму. С тим у вези одговорио је на питање како гледа на могућност да се ради јавног снабдевања електричном енергијом формира ново зависно привредно друштво на нивоу ЈП ЕПС.

- У овом случају свакако треба следити искуства оних који већ функционишу низ година на отвореном тржишту електричне енергије. Њихова искуства су драгоцена и сматрам да би имплементација искуства оних који су у овоме већ неколико година испред нас била изузетно применљива на нашу праксу. Према томе, закључујем да није потребно трудити се да се нађе посебно оригинално решење. Потребно је само да се добро и квалитетно потврђена решења примене уз оне специфичности које са собом носи организација ЕПС-а и сваког привредног друштва појединачно - нагласио је др Симић.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

■ „Електровојводина“ једина увела трећи ниво контроле губитака електричне енергије

■ Мијодраг Читаковић

ЕПС-ова прва помоћ

Много је изазова и још више путева којима може да се до њих стигне. Овога пута друм нас је одвео до Бајине Баште, а Дрина до ХЕ „Бајина Башта“. Услед слабих падавина од ђудљиве, непредвидљиве и брзе воде, која је носила топове, коње и јунаке, остала је река која скоро да може да се прегази у папучама, па можда и први пут да се „крива Дрина“ исправи. Ово остављамо онима који немају друга посла, а овде ћемо се посветити „чеду велике Југославије“, које је 27. новембра 1966. године са поносом отворио Јосип Броз Тито.

Пре тридесетак година ХЕ „Бајина Башта“ била је електрана са великом акумулацијом и падом и у светским размерама. А на 198 милиона kWh ускладиштене енергије позавиделе би јој и много веће и јаче хидроелектране. Њен значај је вишеструк, почев од чисте еколошке енер-

Ревитализација агрегата електране карактеристична је по томе што је у њој први пут извађено радно коло, чиме је извршена и комплетна демонтажа опреме. Компоновани делови са деловима, тежким више од 100 тона

гије, преко обновљивих извора и сигурности у раду, па до просечне годишње производње од 1,5 милијарди kWh електричне енергије и то оне базне електричне енергије за критичне ситуације. Овај по много чему јединствени објект разликује се од класичних електрана по својим агрегатима. Уместо редукционог прстена има 20 серво-мотора уклопљених у целину. А после скоро 43 године непрестаног рада 2. јуна 2009. године почела је комплетна ревитализација ХЕ „Бајина Башта“.

- Ранијих година изводили смо веће ремонтне радове. Пре једне деценије имали смо проблема са појавом и до 15 метара дугих напрелина на лопатицама радног кола. Иако нам је саветовано да искључимо агрегате један по један, успели смо да их санирамо, а да производња електричне енергије не трпи – каже Мијодраг Читаковић, директор ПД „Дринско Лимске ХЕ“. - Уградили смо 400 до 500 килограма електрода у радна кола, што представља својеврстан феномен. Овом репарацијом продужили смо за неколико година сигурност у раду агрегата. Годину дана пре ревитализације, такође, пукао је један лавиринт на радном колу и претила је хаварија значајних размера. Имали смо две могућности - прва да се све застави и чека ревитализација и друга да се изврши комплетна демонтажа, која би коштала 1,5 милион евра. Изабрали смо алтернативно решење и за месец и по дана наши људи су сами поправили машину.

■ Спремно у трећу фазу

Како Читаковић даље истиче, ова ревитализација разликује се од свих претходних по томе што је први пут извађено радно коло и тиме је практично извршена комплетна демонтажа опреме. Прва фаза реконструкције трајала је седамнаест месеци и завршена је 3. новембра 2010. године. И агрегат Х1 годину дана је у пробном раду. Друга фаза започела је по завршетку прве и 9. октобра ове године успешно је завршен пробни рад агрегата Х2. Он је прикључен на електроенергетску мрежу и тиме су званично почели радови на трећој

■ Свага сва четири агрегата биће повећана за по 13 мегавата

фази ревитализације, која укључује обноу и модернизацију агрегата ХЗ.

- Прва фаза дала је добре резултате, повећали смо снагу агрегата за 13 MW и она сада износи 105 MW. Додатна производња на рехабилитованом агрегату значајна је у периоду добре хидрологије. За месец дана пробног рада електроенергетском систему ЕПС-а предато је са ове машине 12,15 милиона киловат-сати више него што је могло да се произведе пре њене обнове. То значи да је за период новембар 2010. - јануар 2011. агрегат Х1 произвео више од 36 милиона kWh електричне енергије. Тиме је увећан приход „Дринско-Лимских ХЕ“ за 1,8 милиона евра, при чему се рачуна са пет евроценти као просечне цене kWh на тржишту у том периоду - износи Читаковић.

На путу до Перућца и хидроелектране сазнајемо и да је остало да се отклоне још неки ситни недостаци и да ће то да буде урађено до краја гарантног рока. Захваљујући искуству из прве фазе, радови на другом агрегату текли су знатно брже и квалитетније.

Пролазећи током Дрине испред нас се одједном појавила огромна бетонска грдосија, ухваћена у мрежу далековода. Полако улазимо у утробу дива који чврсто стоји пред невероватном снагом воде и спуштамо се двадесетак метара до места где се обнављају делови битни за беспрекорно функционисање овог система. Агрегати Х1 и Х2 враћени су на место, а ХЗ и Х4 још нису демонтрани, па се и не стиче прави утисак о тежини посла и величини делова.

- Необично је овде, немате осећај колико су огромни ти делови и колики је то терет. Тек када се све извади и види колико је великих рупа остало, схвата се да је реч о тежинама од 10, па до више од стотина тона - објашњава Борис Јовановић, водећи инжењер за ревитализацију и модернизацију у ХЕ „Бајина Башта“.

■ Попут дечијих коцкица

Прави изазов, свакако, била је монтажа. Требало је уклопити нове и старе делове прилагођене у једну целину која ће беспрекорно функционисати. Захваљују-

ћи новим светским технологијама, опрема је у фабрици дизајнирана довољно прецизно, па је све склапано попут дечијих коцкица. Поставили смо ново радно коло, нове серво-моторе за спроводни апарат и нов генератор, задржали смо тестирану и прилагођену осовину, ротор на коме су извршена побољшања и појачања и прилагођене и проверене старе сабирнике. Урађени су нови полови, трансформатор је потпуно нов, као и сва управљачка опрема.

Прва фаза дала је добре резултате, са повећаном снагом агрегата за 13 MW и она сада износи 105 MW

Обилазимо раднике у намери да чујемо њихове утиске о овом великом подухвату, али нико не жели да прича. Плаше се диктафона! Помислих да је овде била камера, сви би напустили радно место. Назад, налазимо оне најхрабрије којима давање изјаве не успорава посао. И док прсти вешто раде, прича лагано тече.

- Тренутно монтирамо аероциони вентил на побуди и овај посао захтева прецизност, марљивост и стрпљење. Ово ми је прво радно место и велико искуство. Напорно је, али занимљиво. Кад се посао уради добро, добија се жеља да се што више научи - каже Предраг Благојевић, дипломирани инжењер приправник у „Гоша монтажи“ из Велике Планае, која је овде подизвођач радова.

А како истиче Саша Петковић, бравар-монтер, за машинце најинтересантније је спуштање турбинског поклопца. Ради и са деловима тешким до 310 тона, па постоји извесна доза треме. Јер, поред њих сасвим смо мали, готово неприметни. Тешкоћу представља и склапање старе и нове опреме, међутим, са добром припремом и пажљивим радом све се квалитетно уклопи. И без обзира на то колико је овај подухват захтевао прецизност, озбиљност и високу технологију постоје тренуци када

уместо софистициране технике најобичнија алатка показује боље резултате.

- На агрегату, рецимо, постоји вентил за озрачавање који служи за увлачење ваздуха у радно коло. Током монтирања из неког разлога правио је страховиту буку. Писак је био толико јак да је свима сметао. Главни дизајнер, који је био овде присутан два-три дана, покушавао је на све могуће начине да реши овај проблем - каже Јовановић. - Али то му никако није полазило за руком. У једном тренутку је нестао и брзо се појавио са великим чекићем. Одмереним ударцем маља само је куцнуо вентил и он је престао да пишти. Овај догађај свима нам је остао у сећању. А ево и још једног. Током спуштања радног кола на првом агрегату једном раднику био је рођендан. Његове довитљиве колеге, да би му улепшале тај дан, на врху 40 тона тешког кола ставиле су свећице и спустили их са 20 метара висине и тако су му честитали рођендан.

Пројекат рехабилитације и модернизације ХЕ „Бајина Башта“ реализује се у четири фазе и у свакој од њих ревитализује се по један агрегат. Код оба обновљена агрегата снага је увећана за по 13 MW, а планирано је да се по завршетку пројекта исто толико повећа снага и на преостала два агрегата. Када се овај велики посао заврши у првој половини 2013. године, уместо инсталираних 368 MW, хидроелектрана ће имати снагу од 420 MW. Производња драгоцене и најчистије енергије биће повећана за 40 милиона kWh. Радни век ХЕ „Бајина Башта“ биће продужен за 30-40 година.

Приликом проласка поред реверзибилне хидроелектране, снаге 600 MW, опроштаја са Дрином, као и док се пењемо уз Дебело Брдо, сумирамо да ће се ревитализацијом ХЕ „Бајина Башта“ добити још једна нова мала ХЕ, снаге 52 MW. Изградња овакве електране коштала би од 1,5 до три милиона евра по MWh, колико и целокупна ревитализација. За исплативост пројекта довољно је већ само повећање снаге, с тим што је онда производња струје за ЕПС - чист добитак.

АЛЕКСАНДАР ПЕТКОВ

Фото: М. ДРЧА

■ Пројекат рехабилитације ХЕ „Бајина Башта“ у четири фазе

Са наглим захлађењем почетком треће декаде октобра скочила је и потрошња електричне енергије на територији Србије, коју снабдева ЕПС. Дневно се трошило око стотину милиона киловат-сати, што је десет одсто више него што је билансирано за октобарске дане и за четвртину више него што се трошило почетком овога месеца, када је било топлије него што је уобичајено за октобар. Са просечном дневном темпе-

*Захваљујући већој
производњи ХЕ „Ђердап“
1 и 2, њојкривена њовећана
њојрошња елекњричне
енерњије у њрећој декади
окњобра*

од билансираних количина. При томе, ремонти у термоелектранама и даље се обављају.

Стање на депонијама ТЕ солидно је, угља има више него што је билансирано за овај период, али у акумулационим језерима енергетског садржаја је око 60 одсто од максимално могућег. За целину система добро би дошле кише и пораст дотока и у дринском сливу, а Вранић објашњава да би то олакшало управљање електрое-

Повећан дојшок на Дунаву

■ У њердапским хидроелектранама повећана производња: ХЕ „Ђердап 2“

ратуром од 13,1 степен почетком октобра, спољна температура пала је у трећој декади овога месеца на само девет степени Целзијуса, што значи да су дани постали за око 3,5 степени хладнији од просечних октобарских.

- Повећана потрошња компензована је значајним делом већом производњом у хидроелектранама „Ђердап“ 1 и 2, коју су омогућили увећани дотоци на Дунаву, каже Јовица Вранић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом. Током треће декаде Дунавом је притицало око 4.000 метара кубних воде у секунди, чиме је барем привремено прекинут дуги сушни период у овој години. У дринском сливу до-

тоци су и даље мали, тако да не омогућавају повећање производње у проточним ХЕ, које ове јесени систему дају за петину мање енергије него што је планирано. О томе какве су последице суше сведочи и податак да је септембарска производња проточних ХЕ ове године била 47,7 одсто мања од остварене истог месеца лане.

Све ово време суше, термоелектране на угаљ производе знатно више од билансираних количина, а почетком треће декаде октобра систему су давале 82 милиона kWh дневно, што је 17 одсто више од планираних количина. У првих 20 дана овога месеца термоелектране на угаљ систему су дале око 1,4 милијарде kWh или 13 одсто више

нергетским системом, будући да је уредно снабдевање купаца осигурано и у сушним условима.

Осврћући се на септембарска остварења, Вранић је навео да је потрошња електричне енергије у том месецу била мања од планиране и мања него истог месеца прошле године, јер је овај септембар, са средњом дневном температуром од 22,5 степени Целзијуса, био топлији од просечног за пет степени. Отуда није било потребе ни за велико додатно ангажовање производних капацитета ЕПС-а, тако да је укупно произведено око 2,7 милијарди kWh. Та производња је 2,9 одсто већа од планиране и 1,7 одсто мања од остварене прошле године у истом месецу.

А. Ц.

Вреоци поново прошлти

Настављен процес експропријације у МЗ Вреоци

На изненађење јавности, Управни суд, Одељење у Крагујевцу, својом пресудом од 4. августа ове године поништио је решење Владе Републике Србије донето на седници од 19. фебруара 2009. године, којом је територија Месне заједнице Вреоци проглашена за општи јавни интерес. Изненађујуће, јер је ово вероватно прво поништење неке одлуке Владе Србије од стране суда, у дугом низу година!

- Након образложеног предлога Привредног друштва РБ „Колубара“, Влада Србије донела је крајем септембра нову одлуку којом је Вреоце прогласила територијом значајном за општи јавни интерес – рекао је Небојша Ђеран, директор ПД РБ „Колубара“ на Сајму енергетике.

Ово, је, иначе, трећа одлука Владе Србије којом се Вреоци проглашавају општим јавним интересом. Да подсетимо, прву одлуку је донело Извршно веће Србије, тадашња влада, још 1988. године. Експропријација насеља Вреоци и вreoчког гробља отпочела је у то време и са прекидима још је у току. На питање да ли је олука суда у Крагујевцу прекинула или успорила радове на пресељењу гробља у Вреoцима, Ђеран је одговорио да није и да спровођење тог пројекта започето у пролеће ове године, тече неометано, као и да је половина гробља већ исељена.

Територија ове месне заједнице и по друшћу иућћ проглашена за општи јавни интерес.

У одлуци Управног суда гробље у Вреoцима се и не помиње

- Ова одлука Управног суда погрешно је тумачена и злоупотребљена у јавности. Она се односила само на део решења Владе Србије, а гробље у Вреoцима се у њој и не помиње. Наглашавам још једном да је експропријација Вреoца предуслов најбитнијих инвестиционих активности РБ „Колубара“, као што су отварања нових копова „Јужно поље“, Поље „Е“ и Поље „Ц“ – истакао је Ђеран.

Према његовим речима, овај процес је веома одмакао, јер је око 40 одсто домаћинстава већ експроприсано, око 40 одсто је у авансу, а неких седам до осам одсто је у току експропријације. Али, напоменуо је он, са једним делом грађана још није склопљен договор, па отуда

повремено има дисонантних тонова у јавности. Он је нагласио и да ће ПД РБ „Колубара“ са најбољим намерама наставити процес експропријације и припреме за експлоатацију угља из Вреoца већ од пролећа 2012. године. Јер сваки други сценарио довео би до несагледивих последица и неизбежних рестрикција електричне енергије у Србији већ од 2014. године.

Ђеран је, такође, навео да ПД РБ „Колубару“ очекују до 2016. године велика улагања од 1,5 милијарди евра, од чега око милијарду у постојеће копове, а око пола милијарде евра у отварање нових копова „Радљево“, „Јужно поље“ и поља „Ц“ и „Е“. Поред тих поприличних средстава, према оцени Ђерана, потребно је и време за припреме, које обухватају измештање токова река Колубаре и Пештан, као и Ибарске магистрале. Зато је неопходно да се на располагање што пре ставе резерве у Вреoцима од 426 милиона тона угља, са којима би се подмириле потребе термоелектрана до отварања нових копова.

Говорећи о експропријацији у Месној заједници Вреоци, Ђеран је направио паралелу и са новим копом Велики Црњани, где се РБ „Колубара“, такође, сусреће са проблемима у овом послу.

М. МИЛАНОВИЋ

■ Над мозаиком у Плавој дворани

ЕПС највећи донаџор

Домаћин прошле седнице Управног одбора ЕПС-а било је Привредно друштво „ТЕ-КО Костолац“, чији је директор Драган Јовановић казао да је одлична сарадња овог предузећа са Археолошким парком Виминацијум. Седница је одржана у атријуму „Римске куће“, која је овога лета отворена за посетиоце и у којој је почетком септембра одржан девети Унесков самит земаља југоисточне Европе.

Госте је кроз „Римску кућу“ (Domus Scientiarum), а потом и кроз главни део Археолошког парка, провео директор Научно-истраживачког и културног центра Виминацијум проф. др Миомир Кораћ. Он је навео да је ове године остатке старог римског града и војног логора обишло око тридесет хиљада посетилаца, од којих је већина стигла бродовима Дунавом. Професор Кораћ истакао је да су узорци костура мамутице Вике послати на анализе, а да ће њене остатке преместити ближе централном комплексу. Цео костур мамутице пронађен је на око 300 метара од зидина старог града и тридесетак метара испод нивоа римских гробница, на месту где је издахнула пре пет милиона година, на простору садашњег копа „Дрмно“.

У „Римској кући“ гости су разгледали трпезарију, библиотеку и плаву дворану, све направљено у стилу старог Рима. Плава дворана је намењена одржавању састанака „за округлим столом“, а њен под је прекривен мозаичном сликом Христовог амблема. Обилазак осликаних гробница протекао је у знаку лепоте римске „Мона Лизе“, велике љубави

младог Римљанина и, у целини, богатства колорита римског сликарства.

Професор Кораћ посебно је истакао да овако значајно археолошко налазиште нуди много могућности за развој туризма, најавивши да се идуће године очекује много већи број посетилаца и да ће Виминацијум бити спреман да 2012. године буде домаћин Медитеранских позоришних игара. При томе, он је изразио посебну захвалност Привредном друштву „ТЕ-КО Костолац“ на изузетно доброј сарадњи.

А. Ц.

Управни одбор ЕПС-а заседао у „Римској кући“, а њом су сви учесници седнице, у друштву домаћина, обишли археолошко налазиште

■ Гости разгледају карту римских градова и путева римских легија

Ремонти - ново искуство

Протеклих деценија на праксу у Србију, у разним областима, најчешће су долазили студенти из несврстаних земаља. Није, међутим, чест случај да од Срба долазе да уче академци из Немачке, најразвијеније европске земље. Михаел Рудолф Дител, студент четврте године процесно-системског инжењерства, био је на обуци у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије, код ментора Милана Ђорђевића. У протекла два месеца, у организацији ЕПС-а и Међународне организације за размену студената (IAESTE), Дител је био на пракси у Обреновцу, „Колубари“ и „Бердапу“.

Према његовим речима, најинтересантније утиске носи из Обреновца и „Колубаре“, где је упознао целокупни процес производње електричне енергије - од копања угља, његовог транспорта и пријема, ра до сагоревања у термоелектрани. Али, упознао је и ремонт постројења.

- Ремонтовање технике био је најпечатљивији доживљај, јер се у Немачкој дотрајала опрема не ремонтује, већ се купује нова - каже Дител. - А у Србији више средстава улаже се у људе него у опрему.

Он додаје и да су га стручњаци ЕПС-а до танчина упознали са процесом ревитализације опреме, упркос језичкој баријери. Слаже се, наравно у шaljивом тону, да ће и Немци, ако криза потраје, можда променити обичаје и почети да се баве ремонтима.

Сумирајући утиске о ЕПС-у и нашој земљи, пред повратак у Немачку, Дител истиче да је од првог дана био пријатно изненађен и да су његова очекивања премашена!

- Срби су једна од најлепших нација на свету, али чини ми се да се мало смеју и да је велики број људи озбиљан - истиче Дител. - Као да многи још жале за нечим што су изгубили или нису досегли. Увидео сам и да Срби не умеју да штеде. Задовољни су док имају и не питају се шта ће бити после. Осим тога, људи су овде веома љубазни, али и превише оптерећени бирократијом - констатује Дител, наводећи и нека мање пријатна искуства.

Дител се, такође, потрудио и да што више сазна о друштвеном животу Србије. Он казује да је фасциниран фестивалима и догађајима на отвореном, којих, према његовом мишљењу, има

*Немци улажу у опрему,
а ЕПС у људе.*

*Пракса у Србији за
прејоруку и дружим
студентима*

много више него у Немачкој. Био је у Гучи, на фестивалу вина у Вршцу, на „Бир фесту“...

- Најзанимљивије је било, наравно, у Гучи. Учио сам да свирам трубу, али оно што ваши трубачи раде никада раније нисам видео - примећује Дител. - Свирају другачије, некако слободније. Волео бих да вежбам, па и да свирам са њима.

■ Михаел Рудолф Дител са ментором Миланом Ђорђевићем из Дирекције ЕПС-а за производњу енергије

Пљескавица, пиво...

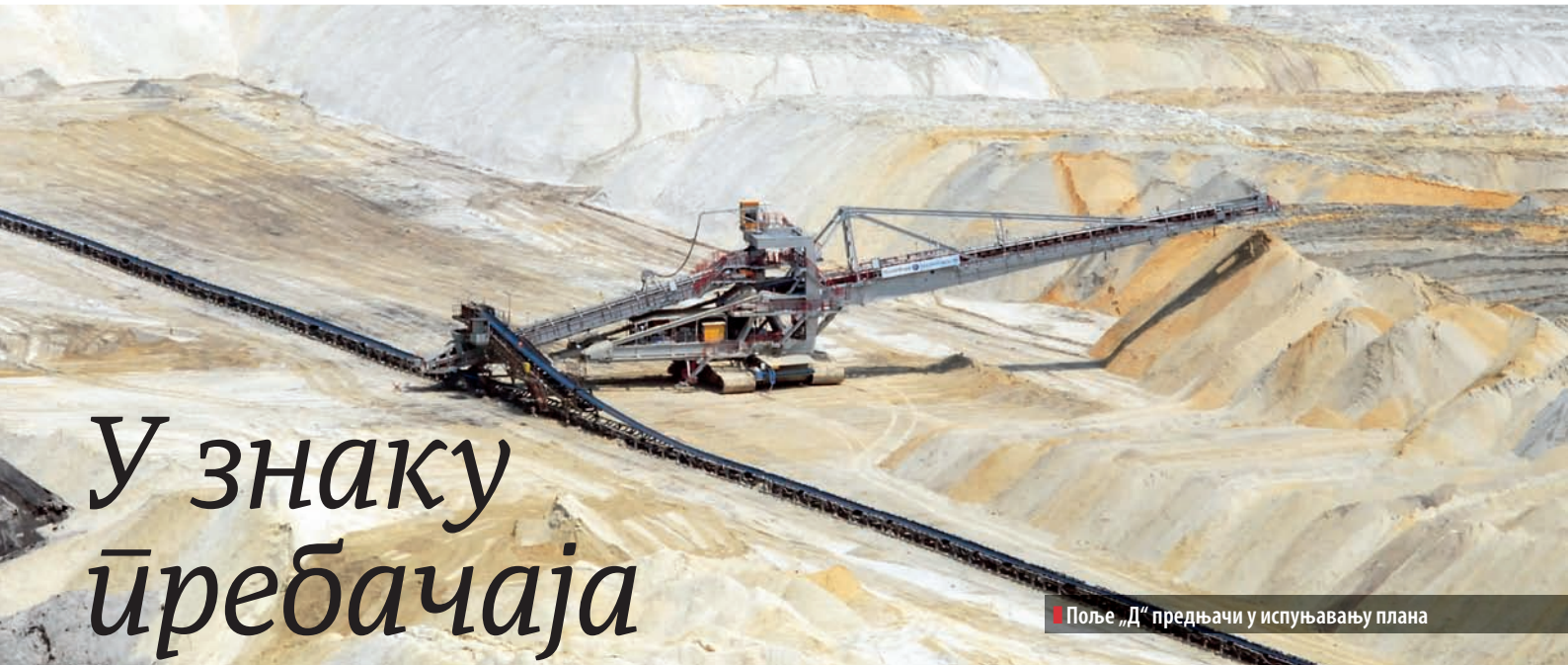
Обишао је и клубове, кафиће и неизоставне сплавове, који су му се веома допали, али није разумео зашто је у њима ограничено радно време када су далеко од стамбених четврти. Истиче и да је веома изненађен српском храном, која је јака и садржи много више меса и хлеба него у Немачкој. Међу неколико српских речи, које је научио су „пљескавица“, „вешалица“ и „пиво“, за које тврди да не заостаје за немачким!

Овај немачки студент, очигледно живог духа, током неколико викенда, посетио је и Румунију, Црну Гору, Албанију, Босну и Херцеговину и Хрватску. Међу бројним утисцима издваја да возачи на Балкану возе веома неодговорно, да често не поштују правила, али ни своја возила! Немци, који углавном возе нове аутомобиле, много више воде рачуна о својим четворточкашима и када им неко огребе љубимца - „чупају косу“!

Дител на опроштају обећава још и да ће се следеће године вратити у Србију са пријатељима, макар на недељу дана, као и да ће колегама на факултету искрено препоручити праксу у „Електропривреди Србије“!

М. МИЛАНОВИЋ

Изузетни резултати деветомесечне производње у ПД РБ „Колубара“

У знаку пребачаја

Поље „Д“ предњачи у испуњавању плана

На основу електроенергетског биланса ЕПС-а ове године план производње у ПД Рударски басен „Колубара“ износи више од 29,46 милиона тона угља и 65,5 милиона кубика откритке. Из дана у дан будно се прати њихова остварена производња на коповима. Према тим подацима, у првих девет месеци укупно је произведено око 22,4 милиона тона угља, што је за 1,19 милиона тона више од биланса, односно за 5,7 одсто више од плана. Производња откритке у овом периоду остварена је, такође, са 51,9 милиона кубика земље, што је чак за 2,1 милион изнад плана за првих девет месеци или 4,2 одсто више од плана.

Производња угља у колубарском басену одвија се на четири површинска копа. У протеклих девет месеци на Пољу „Б“ остварено је више од два милиона, а што је и 97,7 одсто од плана, док је на Пољу „Д“ она износила скоро 7,6 милиона тона угља или чак за 20,8 одсто више у односу на план. Уз добру организацију, уложени су велики напори да се производња угља на тамнавским коповима одржи на билансу

У овом периоду ископано 22,4 милиона тона угља, што је 5,7 одсто преко плана, и 51,9 милиона кубика откритке или 4,2 одсто више од предвиђеног

који је доста велики. На „Тамнава-Западном пољу“ и копу „Велики Црљени“ за девет месеци ископано је 12,7 милиона тона угља, што је и 99,5 одсто у односу на план.

Откопавање откритке одвијало се у складу са технолошким могућностима појединих копова. На копу Поље „Б“ ископано је и одложено 5,2 милиона кубика земље, а што је 94,14 одсто од плана. И поред повремених тешкоћа на Пољу „Д“, откопано је више од 23,9 милиона кубних метара земље или 3,2 одсто више у односу на план. На „Тамнава-Западном

пољу“ откоп жаловине реализован је у износу од 20 милиона кубика чврсте масе, што је око 17 одсто више у поређењу са планом. Коп „Велики Црљени“ у прва три месеца није радио због проблема са експропријацијом, тако да је остварио производњу од 2,6 милиона кубика откритке или око 69 одсто од плана.

Како истиче Љубивоје Гачић, руководилац Службе производње Производно-техничког сектора РБ „Колубара“, на основу резултата за првих девет месеци реално је да ће годишњи план производње угља да буде испуњен и вероватно пребачен за око милион тона. Производња угља сигурно је да ће премаштити 30 милиона тона. На Пољу „Б“ план од три милиона тона неће да буде остварен због технолошких проблема, док ће на Пољу „Д“ планираних 8,8 милиона тона, по свему судећи, да буде пребачено за око 20 одсто. На „Тамнава-Западном пољу“ очекује се производња према билансу – више од 17,6 милиона, као и на копу „Велики Црљени“, уз задати план од пет милиона тона угља. **М. РАДОСАВЉЕВИЋ**

Овогодишњи рекорди

Рекордна дневна производња угља у РБ „Колубара“ у овој години је остварена 15. фебруара, када је ископано 110.055 тона лигнита. У историји Рударског басена „Колубара“ ово је четврта по величини дневна производња, а још важећи рекорд остварен је 24. децембра 1988. године, са ископаних 115.235 тона лигнита. Највећа дневна производња откритке у „Колубари“ постигнута је 12. јуна 2011. године, када је откопано чак 322.985 кубика чврсте масе. То је и највећа дневна производња свих времена у РБ „Колубара“.

Оптимална попуњеност депонија

На крају септембра депоније термоелектрана добро су попуњене колубарским угљем и у оквирима су билансираних количина. Према извештају Службе производње РБ „Колубара“ на депонијама ТЕНТ налазило се око 1,4 милиона тона, у ТЕ „Колубара“ у Великим Црљенима око 70.000 тона и у ТЕ „Морава“ више од 100.000 тона овог угља. Попуњеност депонија пред зимску сезону оптимална је, тако да електране са угљем спремно дочекују хладније дане. Што се тиче квалитета испорученог угља, Гачић истиче да се превентивно анализира производња на коповима, како би се испоручио угаљ одговарајућег квалитета за ТЕ. У случају да према тој процени угаљ сасвим не одговара стандардном квалитету, алармирају се термоелектране да тај угаљ посебно третирају, како не би дошло до искакања блокова. Квалитет угља у летњим месецима био је прилично добар, али се ови проблеми најчешће дешавају у периоду јаких киша и лоших услова за откопавање.

Гради се екран са 97 бунара!

Најсложенији у Србији Површински коп „Дрмно“, који се налази тик уз десну обалу Дунава, суочава се годинама са притиском велике количине воде, па тако за производњу тоне угља мора да испумпа 3,5 кубних метара воде. Само у току 2010. године на овом копу испумпано је више од 30 милиона кубних метара воде, од чега око 26 кроз систем дубинског одводњавања, а око четири милиона кубика са површинским испумпавањем, у систему испред фронта и по ободу копања угља.

Овај најновији велики систем за предодводњавање, назван ЛЦ 13, за који је већ утрошено око 25 милиона евра, почео је да се користи од августа ове године. Коришћењем ове линије рудари „Дрмна“ тренутно испумпавају око 460 литара воде у секунди, што уз претходно изграђене две линије износи око 870 кубика у секунди! Када комплетна линија ЛЦ 13, дужине 4,5 километра, просечне дубине око 100 метара и ширине око 80 центиметара, са 97 бунара, буде завршена крајем следеће године, омогућиће одводњавање од око 1.200 литара воде у секунди! На овај начин, уз претходно изграђене линије, биће заокружен својеврсни екран, дужине

Велики рударски пројекат ПД „ТЕ-КО Костолац“, вредан више од 40 милиона евра, биће завршен до краја 2013. године.

Систем за предодводњавање почео је да се користи од августа ове године

веће од 12 километара и површине 454.000 метара квадратних, у чијим недрима се налазе резерве од 376 милиона тона угља.

Према речима Зорана Вуковића, помоћника директора Дирекције за унапређење производње у ПД „ТЕ-КО Костолац“, реч је о веома исплативом пројекту, који су урадили стручњаци Рударско-геолошког факултета. Производња тоне угља, објашњава, оптерећује се са само 13 до 15 евроценти, а штити се коп чије се дно већ налази испод нивоа Дунава и омогућава квалитетније и ефикасније откопавање. То ће на крају да омогући и повећање годишње производње на девет милиона тона лигнита.

- Предодводњавање Површинског копа „Дрмно“ један је од првих предуслова за реализацију динамике напредовања фронта рударских радова на копу и за остваривање предвиђених планова производње. Упркос извесним закашњењима, предузимамо потребне мере и улажемо велике напоре како би добили трку са временом, које је битан фактор у поступку одводњавања и стварања одговарајућих услова за рад рударске механизације – казао је Вуковић.

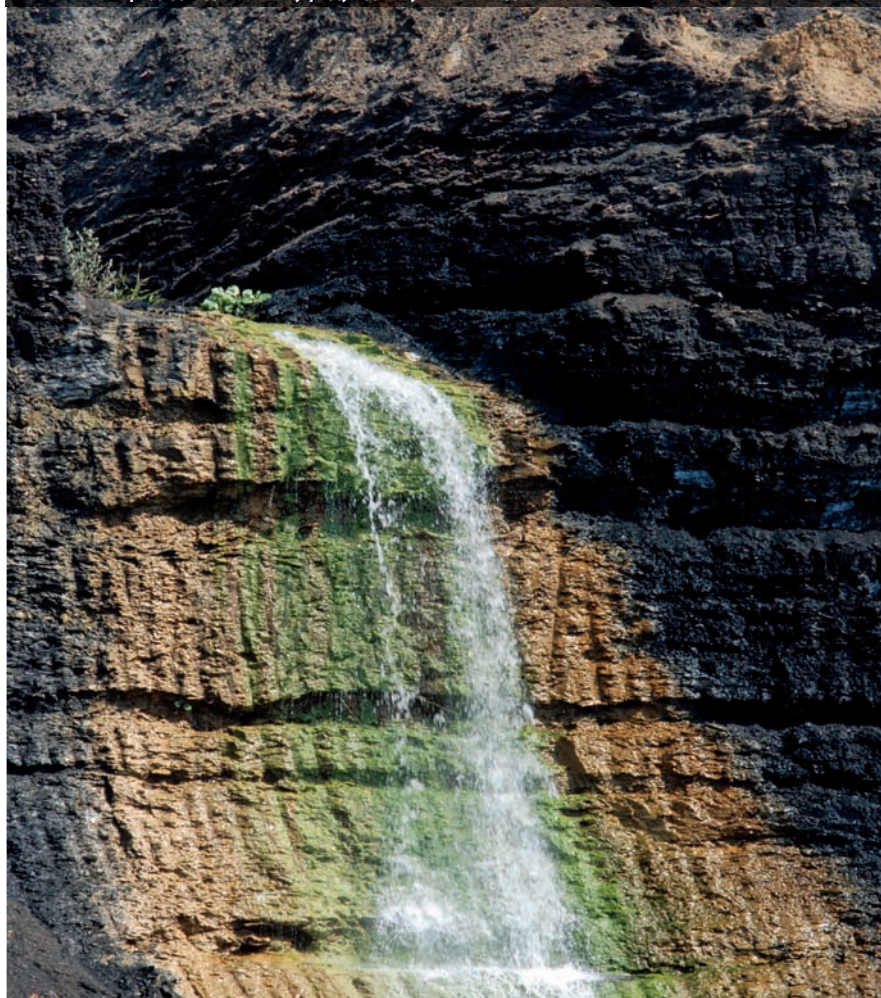
Он је појаснио да је ПД „ТЕ-КО Костолац“, након спроведене законске процедуре, средином ове године, са ПД „Георад“ потписало уговор о изградњи тринаесте линије баража бунара за дубинско одводњавање. Реч је о послу вредном више од 643 милиона динара. Укупна вредност пројекта ЛЦ 13, према оцени Вуковића, износиће између 40 и 50 милиона евра, плус припремни радови, који укључују изградњу нове трафо-станице, трасе прилазних путева дуж и око дренажне линије за кретање машина и друго. ПД „ТЕ-КО Костолац“ обезбедиће око 25 милиона сопствених средстава за овај пројекат, а остале паре користиће из повољних кредитних средстава европских фондова.

Вуковић је као занимљивост навео и податак да ће на линији бунара ЛЦ 13 први пут бити искоришћена постојећа каналска мрежа ХЕ „Ђердап“ и то као реципијент воде и гравитационог ценовода. Тиме ће бити остварена уштеда од преко 50 милиона динара. Он је напоменуо и да ће до краја године бити завршено око 70 нових бунара, као и да је технолошки створена могућност за парцијално пуштање у рад линије, па ће први бунари бити у раду од краја октобра.

Радоица Милановић, извршни директор ПД „Георад“, објаснио је да радови одлично напредују и да су до сада избушена 32 бунара, на дренажној линији, чија се дубина креће од 80 до 150 метара. Он је потврдио да ће до краја године у рад бити стављено свих 70 планираних бунара.

М. МИЛАНОВИЋ

Систем за предодводњавање у раду од августа ове године

Производња електричне енергије у ХЕ „Ђердап 2“ знатно изнад плана

У знаку нових рекорда

Другу годину заредом ХЕ „Ђердап 2“ остварује вансеријске резултате у производњи електричне енергије. Док је протекла година, у којој су постигнута три рекорда, била и хидролошки повољна, то се ни приближно није поновило у првих девет месеци ове године. Највећи њихов део протекло је са мало падавина и са сушом која је узела цену производњи електричне енергије у хидросектору. Једина проточна електрана која јој је не само одолела, него је у том периоду у знатној мери и премашила план, била је ХЕ „Ђердап 2“. Томе је, свакако, допринело и то што је тако конструисана да њеном раду погодују ниски дотоци, за разлику од „старијег брата“ ХЕ „Ђердап 1“, коме то никако не одговара. Стицај таквих околности, међутим, догађао се и у ранијем периоду, али то се није одражавало на раст производње.

Сређени вратила и турбинска регулација

У ХЕ „Ђердап 2“ много се радило и на унификацији опреме, с обзиром на то да је осам турбина са руским деловима, али и да су по четири генератора били руски и хрватске фирме „Кончар“, као и да је у додатној електрани уграђена само румунска опрема. На свих десет агрегата доста посла било је на замени система турбинске регулације са новом дигиталном технологијом, уз мењање лежајева, што је био узрок ранијих честих испада и кварова. - Потпуно су решени и највећи проблеми који су настајали због стања вратила на појединим агрегатима – каже Кршенковић. – На шестом агрегату старо вратило је замењено новим, који је урадила фирма „Генералтурбо“ из Букурешта, са побољшаним дизајном. На тај

1,58 милијарди киловат-часова. У ову годину потпуно спремно за рад поново је ушло свих десет агрегата.

Коефицијент поузданости сада износи високих 98,82, а расположивости (погонске спремности) 93,47. Постепеним обнављањем агрегата у капиталним ремонтима спроводи се својеврсна ревитализација постројења, на коју се због недостатка средстава није могло скоро рачунати. А само поређења ради, Румуни су на „близнакињи“ заједничке ХЕ на левој обали Дунава већ завршили ревитализацију шест од десет агрегата и повећали им снагу за пет мегавата – са 27 на 32 мегавата. Ревитализацију су започели 2005. године, односно годишње раде по један агрегат. Значајно је и да је први агрегат ХЕ на румунској страни стартовао 30. јануара 1985. године, односно само 2,5 месеца пре трећег агре-

Зоран Кршенковић, Славиша Драгутиновић и Јасна Марковић-Петровић

- Изузетни производни резултати карактеристични за 2010. и за девет месеци ове године показују да је ова електрана у последње време знатно повећала поузданост и погонску спремност захваљујући, пре свега, добром одржавању и спроведеним модернизацијама на турбинама, генератору, као и на другој опреми – каже за „kWh“ Зоран Кршенковић, директор ХЕ „Ђердап 2“. – У 2010. години постигнути су, наиме, рекорди у дневној, месечној и у годишњој производњи. Највећа дневна производња постигнута је 18. новембра и износи више од шест милиона kWh. У априлу је произведено до сада месечно највише електричне енергије – 156 милиона kWh. Нови годишњи рекорд сада је премашио и

начин отклоњени су проблеми који су настајали на прелазном радијусу. Како се таква слична пукотина појавила и на вратилу седмог агрегата, она је заварена, а вратило је репарирано са новим дизајном. Заваривање пукотина, уз ојачавање прелазног радијуса прирубнице по технологији Института за испитивање и заштиту материјала, урађено је на још пет вратила. Преостало је да се исто уради и на првом, другом и петом агрегату. Тај важан посао ради се у капиталном ремонту, што значи и да не захтева ванредно стање. Модернизовани су, такође, од 2007. године и помоћни погони. Обављена је реконструкција једносмерног развода на обе електране (на 6,3 и 0,4 kV), а замењени су и прекидачи, пумпна постројења и комплетна аутоматика.

После четири айсолућна рекорда из 2010, ова електрирана веома успешно радила и у прошлом делу ове хидролошки нејоволне године. Пет максималних производњи већ остварено у 2011. години

гата ХЕ „Ђердап 2“, а првог који је почео са радом.

Како истиче Јасна Марковић-Петровић, заменик директора ХЕ „Ђердап 2“, у протеклих девет месеци остварено је већ пет максималних производњи. Услед веома повољне хидрологије, у прва три месеца реализована је највећа производња у јануару и фебруару од почетка рада електране (155,70 милиона, односно 142,56 милиона киловат-часова). Друга по реду била је у марту (146,14 милиона kWh, од које је већа била само у 2008), па рекордна производња у првом тромесечју чак за 25 одсто изнад плана, као и до сада максимална производња струје за осам месеци.

- Такав производни замах зауста-

вљен је тек у септембру, када је због нижег дотока Дунава са радом стало пет агрегата, с тим што су неки од њих били већ у ремонту – напомиње Славиша Драгутиновић, помоћник директора ХЕ „Ђердап 2“ за одржавање. - То време искоришћено је за прегледе и потребне интервенције. У 2011. години била су и два капитална ремонта на 9. и 10. агрегату. На А9 ремонт је трајао од 30. маја до 23. септембра, како је и било предвиђено, док је А10 у ремонту од 1. септембра и по плану треба да се заврши 12. децембра. Битно је и то да се нега агрегата ради по потреби. Од великих послова на оба агрегата урађена је санација напрстина на прелазном радијусу (прирубница), а само на А9 капитални ремонт брзог предтурбинског затварача. Радило се, такође, и на замени гума, лежајева на точковима, отклањању евентуалних напрстина, ремонту варова и на антикорозивној заштити.

Према речима Кршенковића, у плану за 2012. годину од тих послова најважније биће спровођење јавних набавки за модернизацију система побуде агре-

Сопственим снагама замењене турбинске осовине на два агрегата

гата, а које ће Институт „Никола Тесла“ заменити са таквом опремом нове технологије. Два таква система биће промењена у ремонту агрегата, док ће друга два на ред доћи када се за такав посао укаже прилика до краја 2013. године. Јер то су и последњи битни делови који ни-

су осавремењени. У току је, наиме, модернизација система даљинског надзора и управљања, на чему раде стручњаци Института „Михајло Пупин“, а то ће бити део центра за информациони систем на нивоу ПД „ХЕ Ђердап“.

М. ФИЛИПОВИЋ

Ревитализација ХЕ „Ђердап 1“

Радови на више локација

Радови на обнови агрегата број четири ХЕ „Ђердап 1“, другог по реду у оквиру сложеног пројекта ревитализације наше највеће хидроелектране, одвијају се паралелно на више локација. Ради се у проточном тракту тур-

бине, монтажном блоку, ремонтној бази и бурету агрегата, не рачунајући ревитализацију делова, који ће после рехабилитације у домаћим и фабрикама у окружењу, поново да буду уграђени у подмлађени и појачани агрегат. Посеб-

но занимљиво је у бурету агрегата, где радници АТБ „Север“ из Суботице монтирају статор главног генератора, тацније улажу штапове намотаја.

Сама монтажа статора главног генератора започела је 12. маја, пре почетка демонтаже А-4, како би се добило на времену. На монтажном блоку на почетку велелепне машинске хале радници „Севера“ су у овај импозантан витални део агрегата, пречника 16 метара, монтирали, односно сложили лим пакете језгра статора. Тако половино монтирани статор, тежак 300 тона, затим је, уз помоћ моћних дизалица и специјалне траверзе, пренет у лежиште, буре агрегата, где је настављена монтажа, односно улагање штапова намотаја.

- Посао добро напредује. Већ је обављено више од две трећине планираних радова и реално је очекивати да ће монтажа да буде завршена по плану, најкасније за два месеца - каже Милорад Дамјановић, саветник директора „ХЕ Ђердап“ за ревитализацију. - Статор ће, уз то, по завршетку улагања намотаја да буде тежи за 60 тона и то чистог бакра, а његова снага ће да буде повећана са 190 на 211 МВА.

ч. д.

Улагање штапова намотаја на статору главног генератора четвртог агрегата

У ТЕ „Морава“ у току је капитални ремонт блока

Драган Нешић: „капиталка“ иде по плану

шић. - Ротор средњег притиска налази се у фабрици „Алстом“ у Пољској, где ће на захтев тамошњих стручњака остати 46 дана. Његов повратак очекује се око 18. новембра, након чега ће остати само две недеље да се комплетан посао приведе крају. У тренутку планирања ових активности, то се није могло предвидети, због чега је ремонт у „Морави“ продужен за две седмице.

Према речима Нешића, реализација ремонтних радова поверена је угледним домаћим и иностраним фирмама, међу којима је велики број дугогодишњих партнера и проверених сарадника – „Феромонт“, „Термоелектро“, „Еником“, „Новотерм“, „Изопрогрес“, „Термика“, ЈП „Косово“, Рударски институт, „Генералроторсервис термоинжењеринг“... До сада је кроз погон прошло око 500 извођача, а

Послови у њуном замаху

У оквиру овојгодишњих ремонтних радова на једином блоку електране предвиђени су замена испаривача, капитални ремонт турбине и генератора и други значајни захвати.

У Термоелектрани „Морава“ у Свилајнцу, од 12. септембра, у току је капитални ремонт јединог блока (125 MW) који ће, према најновијем плану, потрајати 86 дана. У оквиру предвиђених послова, очекују се замена већег дела испаривача, капитални ремонт турбине и генератора и други значајни радови. Упоредо са захватима на блоку, ради се и ремонт допреме угља који ће да траје месец дана. Повратком најмање електране ЕПС-а на електромрежу Србије, практично, биће затворена овојгодишња ремонтна сезона у ПД ТЕНТ.

Подсетивши да капитални ремонт постројења није рађен још од 2004. године, Драган Нешић, директор ТЕ „Морава“, истакао је да је до сада утрошена готово трећина времена неопходног за послове оваквог обима. У току је замена ложишта котла, уговорена са пољском фирмом „Рафако“, јер је и сам котло произведен у тој фабрици. Панели су већ пристигли у погон, а ускоро би требало да почне и њихова монтажа.

- Други велики посао, који је у плану за наредни месец, биће ремонт турбине – каже Не-

тренутно их је присутно 300. Извесно је и да ће коначна бројка ангажованих у капиталном ремонту да буде знатно већа.

Задовољавају динамика и квалитет радова и одговоран однос извођача, који су у првој трећини ремонтног рока завршили више од 30 одсто предвиђених послова. Изузетно је значајно да се све добро уради, провери и припреми, јер се ради потпуно нови део котла, знатно модернији и ефикаснији.

Од осталих послова наш саговорник је издвојио ремонт допреме угља, који је према првобитном плану требало да почне од првог октобра. Али четвородневно кашњење догодило се на самом почетку. Уобичајене испоруке и даље су пристизале из рудника, иако су они благовремено обавештени о старту ремонта. Будући да је за овај посао на располагању 30 дана, верује се да ће се завршити у предвиђеном року. А на депонији тренутно „лежи“ око 137.000 тона угља, што ће да буде сасвим довољно за поновни старт и нормалан рад блока по изласку из ремонта.

Љ. ЈОВЧИЋ

Јединствен пољацион знања

Као велика и озбиљна компанија, са традицијом од сто двадесет година, ПД „Електродистрибуција Београд“ може, између осталог, да се подичи и Образовним центром, у чијем је саставу полигон „Кумодрашки пут“. Јединствен је на овим просторима и по томе што се у њему организује широк спектар обука по савременим методама, чији су полазници запослени.

- Образовни полигон „Кумодрашки пут“ званично је отворен на Дан ЕДБ, 6. октобра 1988. године. Иницијатор и реализатор његове изградње био је др Драгутин Станојевић – објашњава електроинжењер Ксенија Барац, данас пензионер, а један од оснивача Образовног центра. - У Центру се од формирања редовно оспособљавају радници за безбедан и здрав рад приликом заснивања радног односа, премештања на друге послове, као и иновирања радног процеса, увођења нових технологија и средстава за рад. Обука није површна и формална, већ се њом заиста обнављају и стичу нова сазнања, проширује техничка култура и омогућава безбедно обављање посла. На тај начин смањују се грешке и несреће при раду и постиже се већа сигурност електроенергетског система. Уосталом, послодавац је и према одредбама Закона о безбедности и здрављу на раду дужан да оспособљава запослене за безбедан и здрав рад, као и да обезбеди периодично проверавање знања запослених.

Обука према степену стручне спреме

Образовним центром дуги низ година руководи електроинжењер Јован Васиљевић, који је у сарадњи са тимом инжењера: Ксенијом Барац, Луком Радићем и Рајком Арсићем, припремио програм стручне обуке за раднике свих профила у ЕДБ-у. Приступ обуци разликује се према степену стручне спреме полазника, а предавачи су врсни стручњаци овог предузећа, с тим што се по потреби ангажују и сарадници ван ЕДБ. О резултатима њиховог рада најбоље говори то што број повреда на раду константно опада.

Активности Образовног центра одвијају се на више поља. На првом месту је организовање и спровођење обука за раднике ЕДБ, а затим и сарадња са другим привредним друштвима ЕПС-а, фирмама подизвођачима, као и са образовним установама и научним институцијама. Најмасовнији је курс о безбедности и заштити на раду за сва незапослена лица.

Редовна обука радника за безбедан и здрав рад.

Чести и „курсеви“ ујознавања зајослених са новом опремом и софистицираним технологијама

„Електроизградње“, по програму који пролазе људи из ЕДБ. Све чешће се едукују радници осталих дистрибутивних привредних друштва ЕПС-а. У оквирима „Електросрбије“ стручњаци ЕДБ-а, тако, спроводе програм обуке у складу са новоусвојеним Упутством за рад под напоном до 1.000 V AC (наизменичан напон) и 1.500 V DC (једносмерни напон) који је усвојен у „Електросрбији“. Планирано је да буде обухваћено око 400 електромонтера.

- Предавачи, инжењери ЕДБ, успевају да истински заинтересују полазници

Никола Томашевић и Драган Комленац (слева) са групом младих монтера

За електромонтере се организује настава која обухвата теоретску и практичну обуку за безбедан рад на електроенергетским објектима и постројењима, као и на хидрауличној платформи. Младе полазнике тада подучавају старије колеге, врсни професионалци. Драган Комленац, водећи електромонтер Погона Високи напон, заслужује да се посебно истакне као изузетан инструктор који огромно електромонтерско знање и искуство несобично преноси млађим наравштакима.

Едукација радника других дистрибуција

Чести су и курсеви „уознавања“ са новом опремом и софистицираним технологијама за колеге који њом треба да рукују и управљају, као и настава за раднике фирми подизвођача, које ангажује ова компанија. Тако је почетком ове године спроведена обука за све монтере

ке – открива Никола Томашевић, радно ангажован у Образовном центру. – Рецимо, у Аранђеловцу су, поред монтера, на предавање дошли и технички директор, руководиоци и инжењери. А сви они били су заинтересовани да се упознају са начином рада у ЕДБ-у.

Образовни центар има потписан уговор о сарадњи са многим образовним институцијама, као и са средњим електротехничким школама „Никола Тесла“, „Раде Кончар“, „Стари Град“, „Младеновац“ и са београдском Високим школом електротехнике и рачунарства струковних студија. Ученици и студенти са праксом у ЕДБ образовном центру, јединим таквим у Београду и шире, остварују и први сусрет са електроенергетским објектима и постројењима. Тако „искораче“ из уџбеника и теоретско знање преточе у праксу. И то у компанији чији ће стручњаци неки од њих вероватно и постати.

т. ЗОРАНОВИЋ

Губици све ближи плану ЕПС-а

■ Предраг Икодиновић

Остварени резултати у пословању у првих девет месеци ове године сврстали су ЕД Чачак у најуспешније огранке у ЈП ЕПС. Процент извршења наплате потраживања, смањивање губитака електричне енергије, реконструкција електроенергетских објеката, стављање објеката на даљинско управљање, стање небаждарених бројила на мрежи и слично само и по сегментима осликавају такав пословни искорак.

- За првих девет месеци кумулативна наплата по фактурисаној вредности достигла је 98,42 одсто. У овом тренутку у ПД „Електросрбија“ Огранак ЕД Чачак је на трећем месту, иза ЕД Лазареваца и ЕД Јагодине – каже за “kWh” Предраг Икодиновић, директор огранка. – С обзиром да ЕД Лазаревац већину дуга наплаћује од РБ „Колубара“, као и да је ЕД Јагодина успела да наплати велики стари дуг од Српске фабрике стакла, сигурно је да је ЕД Ча-

У првих девет месеци остварена кумулативна најлаша по фактурисаној вредности од 98,42 одсто.

У последње две-три године у смањивању губитака највише одскочили у ЕПС-у

чак готовински најуспешнија. А овај резултат бољи је него прошле године у истом периоду. То је и разлог што укупан дуг купаца према ЕД Чачак износи 1,12 милијарди динара, при чему „домаћинства“ дугују 531 милион, а „вирманци“ 458 милиона, плус спорна потраживања од 135 милиона динара.

Како Икодиновић истиче, већих проблема са вирманским потрошачима нема, изузев са угашеним предузећем „Слобода апарати“, који дугује 146 милиона, па ће се тај дуг решавати на нивоу ПД и Агенције за приватизацију. Изражен проблем је и са предузећима која одлазе под стечај, попут Фабрика хартије „Божо Томић“, која дугује 29 милиона динара, због чега је овом предузећу електрична енергија искључена већ шест месеци. Дуг осталих „вирманаца“ креће се око једне фактуре. У категорији „домаћинства“ само у Чачку донекле има проблематичних дужника, али и ту је дошло до смањивања. Нема ни дугова заштитених потрошача, уосталом, као ни застарелих потраживања.

Према речима Драгана Јанковића, директора за технички систем ЕД Чачак, што се тиче губитака, у последње две до три године ЕД Чачак је највише одскочио у оквиру ПД „Електросрбија“, па и у ЕПС-у. У 2010. години, на име, они су смањени за 1,5 одсто у односу на 2009 године. У првих седам месеци 2011, у односу на исти период претходне године, пад је износио 1,2 одсто. Смањени су са 14,29 на 13,08 одсто. ЕД Чачак је по томе већ готово достигао ниво плана ЕПС-а од 12,97 одсто. Али то је, ипак, велики залагај, имајући у виду шта је све овде урађено у претходним годинама на њиховом смањењу, као и обележја конзумног подручја. На крају и у периоду август/јул ове године достигнут је ниво од 12,83, док је лане у тим месецима било 13,34 одсто. Дакле, успело се и у том односу да се резултат побољша за 0,5 одсто, што је такође важно. У знатној мери, такође, смањена је и крађа струје, али и друга кривична дела.

Стање електроенергетских објеката је углавном задовољавајуће, јер се они на основу плана и правилника одржавања редовно прате и отклањају недостаци. Одржавање кључних објеката, као што су ТС 110/35 и 35/10 kV и ДВ 35 и 10 kV, одвија се према плану, а сви су изгледи да ће се до краја године реализовати план, што значи и да зиму спремно дочекују.

- Веома критична тачка на конзуму је ДВ 110 kV из правца Пожеге, власништво ЕМС-а, а преко кога се напаја Ивањица. У случају његовог испада, пошто се ТС 110/35 kV Ивањица радијално напаја, комплетно ово подручје ос-

Мрежа ниског напона у ЕД Чачак спрема се за зимску сезону

тало би без напона. Ивањица је један од три града у Србији који немају резервно напајање - напомиње Јанковић. - У ЕМС-у планирају да тај проблема реше изградњом новог ДВ 110 kV из правца Гуче до Ивањице. Друга критична тачка је енергетски трансформатор 110/35 kV у ТС Гуча, који је прилично оптерећен. У току је уговарање посла за опремање другог трансформатора и далеководних поља, а тиме би се решио и проблем сигурног и поузданог напајања у подручју Драгачева. У критичне тачке спада и трансформатор од 20 MVA у ТС 110/35 kV Горњи Милановац, такође у власништву ЕМС-а, а њихова обавеза је да га замене већим трансформатором.

Директор за технички систем Огранка ЕД Чачак наводи и да критичних тачака нема када се ради о 35 kV напонском нивоу, а које се не могу решити пренапајањем. Проблеми постоје код мањег броја ДВ 10 kV, као и код мреже ниског напона која још није реконструисана у Горњем Милановцу, Гучи и мањим делом у Чачку. Иако се годишње уради око 300 километара ове мреже, тај темпо је недовољан. Јер, ЕД Чачак има око 6.500 километара те мреже, од чега је око 2.000 километара на дрвеним стубовима. Задовољавајуће стање са њима само је у погонима Ивањица, где је 90 одсто мреже на бетонским стубовима и Чачак са више од 70 одсто. Али у погонима Горњи Милановац и Гуча они учествују тек са близу 50 одсто. На конзуму Погона Сјеница стање је, такође, добро због урађене импрегнације стубова са бетонским држачима. За побољшање напонских прилика на подручју Мрчајеваца неопходна је изградња ТС 35 /10 kV. У плану је да се до краја 2011. заврши до-

Замена бројила пре истека године баждарења

У Огранку ЕД Чачак континуирано се већ годинама мењају небаждарена бројила. То је и разлог што је ово један од огранака са најмањим бројем небаждарених бројила на мрежи. Али и даље их је око 40 одсто. Успех је и то што се ови уређаји брже мењају од истека године баждарења. Ради се интензивно и на контроли купаца на вишим напонским нивоима, као и на даљинском читавању већих купаца. У току су и послови на уградњи мерних група са даљинским читавањем. Ове године набављено је, стога, 110 нових мерних група са модемима за велике купце. Преко тендера, и то првих који су прошли у 2011. години, набављено је 1.660 трофазних и 300 монофазних бројила – наглашава Икодиновић. – ЕД Чачак има 1.635 купаца на систему за даљинско управљање, од чега је 480 вирманских купаца, од укупно 1.200.

кументација, а да се у 2012. години почне са изградњом ове ТС. Реализација тог пројекта важна је и за Огранак Краљево (аеродром у Лађевцима) и за ЕД Крагујевац.

- Најважнија овогодишња инвестиција ПД „Електросрбија“ и ЕД Чачак је реконструкција мале хидроелектране „Моравица“ у вредности изнад 120 милиона динара – каже Икодиновић. - Грађевински радови су у завршној фази и требало би да буду готови за месец дана. Што се тиче аутоматизације, даљинског управљања и ремонта генератора, завршетак радова очекује се до краја новембра. Објекат ће за експлоатацију, односно за производњу електричне енергије, да буде спреман у децембру, када се за Светог Никољу обележава и стогодишњица постојања МХЕ „Моравица“. Део радова пролонгираће се и на прво тромесечје 2012. године. Јер то је велика инвестиција и потребно је обезбедити додатна средства. Други значајан пројекат у 2011. години је изградња ТС 35/10 kV Таково за потребе компаније „Swisslion Таково“ у Горњем Милановцу, а што је и заједничка инвестиција.

Како додаје Јанковић, настављени су и послови на модернизацији објеката, а што се пре свега односи на увођење даљинског управљања и на прилагођавање постојеће заштите. То је завршено у четири објекта ТС 35/10 kV : два у Горњем Милановцу и по један на подручју Гуче и Сјенице. Ради се тренутно и у Ивањици на ТС „Сателитска станица“, где се мења део опреме, уграђује други трансформатор и уводи даљинско управљање.

АЛЕКСАНДРА ЛУКИЋ
МИОДРАГ ФИЛИПОВИЋ

Учестале крађе бакра из стубних ТС на подручју Огранка „Електротимок“

Украден трафо тежак тону

Стубне ТС често на мети лопова

Упркос томе што скоро није било тежих случајева крађе каблова због бакра на подручју Огранка „Електротимока“, последњих месеци на мети лопова нашли су се трафои стубних трафо-станица, што се раније није догађало. Драган Рапаић, директор за технички систем Огранка „Електротимок“ истиче да је онеспособљавање трафоа због крађе бакра често и да је МУП у потрази за починиоцима који су вероватно добро организовани и обучени за таква кривична дела.

- Од краја августа учестале су крађе на електроенергетским објектима, а пре свега на стубним ТС, који се налазе у руралном подручју, као и на ободима 10 kV мреже. Највише крађа било је на подручју ЕД Бор и то на територији Црног врха, Кривеља и Кривељске реке - наводи Рапаић. - Крадљивци у Кривељској реци искључили су чак и ТС која има сопствени растављач. Попели су се на њу, оборили су трафо и скинули бакарне намотаје и проводнике, којима су се на самом објекту успостављале везе. Купци су зато остали без напајања електричном енергијом, а „Електротимоку“ причињена је велика материјална штета. Како је сасвим уништен трафо 50 kVA процењује се да она износи и до 300 000 динара!

Реч је, очигледно, о веома добро организованом и „стручној“ групи која добро зна шта да ради, а да не доведе своје жи-

За само месец и по најдањућа ири објекта на подручју појона Бор и Зајечар, а један чак два појона. Знајна материјална штета збој прогаје овој метала на црном тржишту за мале њаре

Заметање трагова

Према речима Милетића, цена килограма бакра на тржишту секундарних сировина износи око 250 динара. Купци бакра, притом, захтевају да се бакар истопаи и у таквом облику прода. На тај начин сакрива се порекло бакра или неке друге сировине која доспе на тржиште и тај проблем морали би да решавају државни органи. И то примењујући мере да се бакар, месинг или алуминијум откупљују у облику у којем су и били да би се лакше дошло до крадљиваца.

воте у опасност. То је доказао и други такав случај, када је нападнута стубна ТС на Црном врху.

-Због покрадених делова купци у заеоцима прикљученим на ту ТС остали су без напајања електричном енергијом. Постављен је нови трафо и објекат је оспособљен за нормалан рад, али већ почетком октобра ова ТС поново се нашла на мети нападача - каже Рапаић. - Овога пута, међутим, трафо није само размонтиран него је у целини однет! А пошто је он тежак тону, очигледно, лопови су изузетно обучени, јер су „радили“ под напоном и изазвали су кварове да би „испао“ вод. Упркос томе што је бакар веома тражена секундарна сировина, за њега се на црном тржишту постиже мала цена у односу на огромну штету која се чини дистрибуцији.

Према речима Душка Живковића, шефа Службе за техничке послове у Погону Зајечар, у септембру су се на овом подручју догодиле три крађе са оштећењима електроенергетских објеката. Разваљена је, најпре, опрема на стубној ТС за потребе бивше карауле у селу Халово, наомак Зајечара. Лопови су оборили трансформатор, источили уље, извадили језгро и бакарне намотаје, а испут су „очерупали“ и нисконапонски орман. Други случај догодио се на стубној ТС Николичево, такође, близу Зајечара. У њој су мокама поломљени високонапонски осигурачи, затим је поново оборен трансформатор на земљу и уништен је на исти начин као претходни. Село Николичево је због тога остало и без воде. Трећа провала, са којом је нанета велика штета, била је у ТС 35/10 kV Зајечар. Због деловања заштите дошло је до испада 10 kV извода са десетак ТС.

- Утврђено је да су тада уклоњени бетонски поклопци са кабловских канала у халама бивше фабрике „Арсеније Спасић“, као и да је 10 kV кабл на више места, под напоном, засечен и огуљен - напомиње Живковић. - Починиоци су, очигледно, обавили и припремне радње да тај кабл у дужини од 70 метара у току ноћи исеку, извуку и униште. У томе су их спречили електромонтери, „појачани“ возачима.

Како каже Зоран Милетић, самостални референт за заштиту и безбедност у Огранку „Електротимок“, у зависности од висине цене бакра на црном тржишту креће се и број крађа на електроенергетским објектима. Јер како оне расту, повећава се и број напада. Никада до сада, међутим, нису се дешавали и тако драстични случајеви растурања трансформатора у стубним ТС, које су под напоном.

ОЛИВЕРА МАНИЋ

У врху ЕПС-а

■ Све ближе прогресивним менаџерским концептима: са састанка Сектора за квалитет ПД „Центар“

Привредно друштво „Центар“ Крагујевац је међу првим предузећима у саставу ЈП „Електропривреда Србије“, ускладило пословање са захтевима међународних стандарда ISO 9001, ISO 14001 I OHSAS 18001. Садашњи огранци, а некадашња јавна предузећа „Електрошумадија“ и „Електроморава“, сертификата за систем менаџмента квалитетом, према захтевима стандарда ISO 9001, добили су 2002. односно 2005. године. Формирањем ПД „Центар“ огранци су наста-

вили да раде на увођењу нових стандарда, тако да су 2007. године „Електрошумадија“, „Електроморава“ Пожаревац и новоформираног Огранак „Електроморава“ Смедерево имали сертификоване стандарде ISO 9001, ISO 14001 и OHSAS 18001. Током 2010. године сва три стандарда обједињена су у један Интегрисани систем менаџмента – IMS, за шта су огранци добили сертификате од међународно признате сертификационе куће SGS из Швајцарске.

Да би се остварио даљи напредак у целокупном пословању и квалитет услуга подигао на виши ниво, у ПД „Центар“ одлучено је да се ове године хармонизује Интегрисани систем менаџмента на нивоу целог друштва. Хармонизација ће омогућити да се у свим огранцима промовишу и примењују прогресивни менаџерски концепти који се одnose на побољшање свих пословних процеса усмерених на остваривање политике и циљева које је утврдило ПД.

Према речима Александра Јевтића, директора Сектора за квалитет у ПД „Центар“, до сада постигнути резултати подстакли су оптимизам и мотивисали запослене тако да се овом веома озбиљном и захтевном послу приступило без консултаната, ослањајући се на сопствене снаге. Постојећа документација послужила је за дефинисање десет процеса, формирано су тимови у које је укључено 83 радника и кренуло се на посао.

- Велика посвећеност, огромно залагање и максимално мобилисање креативних потенцијала запослених до сада судавали изванредне резултате. Истакнути резултате очекује моје половином новембра, када је сертификациона кућа SGS заказала сертификациону проверу – истакао је Јевтић.

В. ПАВЛОВИЋ

У примени нови дигитални систем радио-веза ПД „Електровојводина“

Модернизација - услов ефикасности

ПД „Електровојводина“ од 4. октобра има најсавременији систем управљања и надзора над кључним електроенергетским објектима. Тим системом омогућава се тренутна и поуздана веза између диспечерских центара и мобилних екипа на терену. Прву фазу пројекта „Дигитални Срем“ у рад је пустио др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а.

- Пуштање у рад прве фазе пројекта „Дигитални Срем“, реализоване са компанијом „Моторола“, пример је добре сарадње у функцији модернизације мобилног система веза. Висок степен поузданости овог технолошког решења, уз повећање капацитета преноса података, али и размене аудио и видео сигнала у покрету, пружа изузетне могућности у функцији подизања нивоа ефикасности техничког система и безбедности рада на терену – изјавио је др Тихомир Симић, директор ПД „Електровојводина“, приликом званичног пуштања у рад новог дигиталног система радио-веза у Сремској Митровици. - Овим пројектом стварају се предуслови за потпуну интеграцију дигиталног система веза „Електровојводине“, а што овом ПД омогућава да буде равноправно са лидерима у електродистрибутивној делатности у региону и Европи. Тиме се припремамо за

■ Са новим системом радио веза препознатљив стратешки партнер за све компаније

будућу дерегулацију тржишта енергије, а себе доводимо у позицију препознатљивог стратешког партнера за све компаније које ће пласирати капитал у ЕПС.

Повећани захтеви за поузданим комуникацијама и за новим сервисима, који подразумевају одређене услове за рад у реалном времену, ставили су пред „Електровојводину“ захтев за успостављањем новог, дигиталног система радио-веза. Систем, поред осталог, омогућава и ефи-

каснији рад приликом извођења ремонта и редовног одржавања, смањује време отклањања кварова и повећава степен безбедности и сигурности на раду. Тиме се подиже ниво поузданости у деловању „Електровојводине“ на терену, нарочито пред зимску сезону. Дигиталним системом радио-веза повезане су локације Управе у Новом Саду, Сремске Митровице, Шида, Руме, Инђије и Панчева.

А. ЈАНЧИЋ-РАКИЋЕВИЋ

Поларни џуџ

Бивши и вероватно будући шеф Русије, тренутно председник владе Владимир Путин – пожурује да се Арктик, до скоро врло недоступна област на крајњем северу, „гурне под кључ“. Треба да се омеђи унутар добро затворене руске границе, објаснио је председник владе руским граничарима, говорећи о томе крајем септембра. Било је то тек три недеље пошто су „Росњефт“ и амерички „Ексон Мобил“ определили између 200 и 300 милијарди долара за инфраструктуру нафтних и гасних поља тешко досезивог, дубоког морског дна. Само дан раније у руском Архангелску одржан је Међународни форум о Арктику као „територији дијалога“.

Говорећи у обе прилике, Путин је инсистирао на прекретном значају освајања донедавно недоступних територија – и енергетских богатстава. Русија рачуна да је то енергија „под њеном руком“. Отуд журба да се Арктик „закључа“. Наређено је да се на северу убрзано дограђује гранична инфраструктура (инвестиција вредна четири милијарде долара!). А са друге стране, међутим, и не баш сасвим да се закључа – проистиче из Путинових „отварања перспектива“ и позива на сарадњу.

■ Краће, брже, али – када

„Отварају се нови хоризонти“, изјавио је премијер поводом споразума са Американцима. Те „нове хоризонте“ Русима отвара њима недоступна технологија бушења на великим дубинама и у хладним водама – засад суверена тековина појединих западних компанија. Стратешко партнерство уклања препреке учешћу „Ексон Мобила“ у развоју налазишта на руском арктичком дну, а на другој страни, допушта да се и сам „Росњефт“ укључи уз „Ексон“ у Мексичком заливу.

Позив осталима је отворен. Слична сарадња постоји између „Статоила“ и „Гаспрома“, у Баренцовом мору. У кругу партнера је такође БП.

Намеравамо да северни морски џуџ преобратимо у један од главних глобалних праваца. Нова трансокеанска артерија конкурисаће традиционалним морским линијама ценама услуга, безбедношћу и квалитетом - најавио Путин

У Архангелску, Путин је јавности понудио и ширу визију, како он тумачи, праве епохе новог развоја омогућеног отапањем поларног леда.

Тиме се отвара краћа трговачка рута између Атлантика и Пацифика, цитиран је у руској штампи председник владе. Први пут се може проћи хладним северним водама, делимично и руским. Пут из азијско-тихоокеанског региона у Европу и обратно постаће (у случају да поларни лед попусти, како се очекује) за трећину краћи, у односу на пловидбу Средоземљем и Индијским океаном.

- Честито говорећи, ми смо сада северна земљ - рекао је Путин. - Намерни смо да северни морски пут преобратимо у један од главних глобалних праваца. Нова транспортна артерија конкурисаће традиционалним морским линијама – и ценама услуга и безбедношћу и квалитетом.

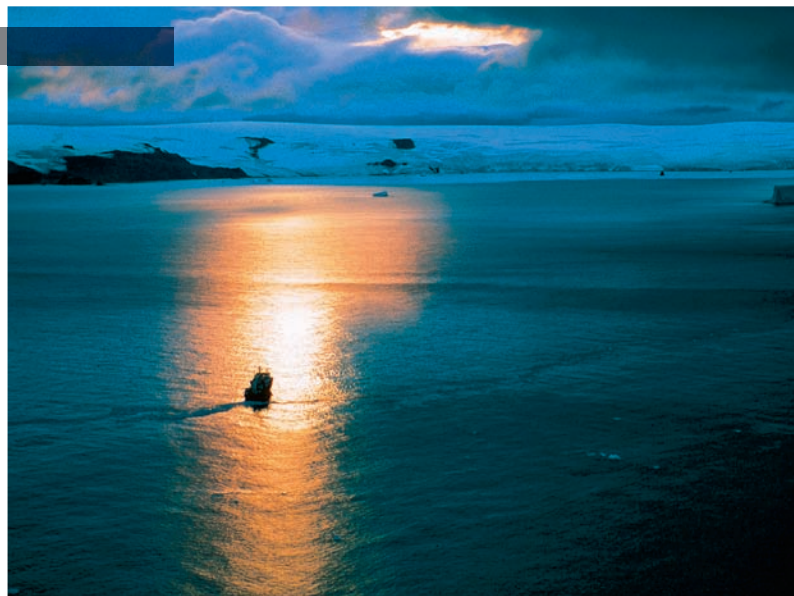
Москва, која рачуна да је Русија себи обезбедила пун век развоја само експлоатацијом и продајом енергије, очигледно, сада очекује да јој још евентуално скретање у руске воде и светског трговачког саобраћаја у будућности нуди ништа мање прихода.

Путин је помињао „освајање Арктика“, али илуструјући, он је пре свега имао у виду енергетску експлоатацију морског дна. Поменуо је највећу на свету већ инсталисану нафтну платформу у Печорском мору. Најавио је скори почетак експлоатације налазишта Штокман, у Баренцовом мору, а такође и освајање резерви у Карском мору и у зони полуострва Јамал. Другим речима – енергија, енергија и поново енергија. То је Путинова визија руског развоја.

■ Десет милијарди тона нафте и гаса

Интересовање Москве за Арктик није ново. „У игри“ је десет милијарди тона нафте и гаса у лежиштима унутар троугла који заклапају Северни пол и полуострва Кола и Чу-

■ Северни пол - руска ресурсна база

■ Арктик – „територија дијалога“ и краћа трговачка рута између Атлантика и Пацифика

хотка, две тачке западно и источно на руској северној обали (460 хиљада квадратних миља). Још је Лењин бацио око на Северни пол и 1926. издао декрет, с тврдњом да се границе СССР-а пружене са истока и запада на север, „укрштају на Северном полу“. Мало је ко у свету тада обраћао пажњу на паролу, јер сурови услови природе чинили су подручје неинтересантним. Осим тога, према важећој Конвенцији УН, ниједна држава се не протеже морским дном до Северног пола. Зона око Северног пола је међународна зона, кажу фактори надлежни за морско дно.

Путинов сарадник Патрушев изјавио је да „Арктик мора да постане руска стратешка ресурсна база“, а други сарадник Сејин 2008. године је чак пробрао државне компаније које ће имати право да експлоатишу ресурсе Арктика.

Москва се трудила да докаже да појас приобалне економске зоне треба померити даље, с обзиром на то да је подводни простор под ледом тобоже део руске територије. Језгро тезе је тврдња да се копно руског простора на северу не окончава ту где кажу карте географа – већ је реч о „продужетку сибирске континенталне платформе“, у форми дна Северног леденог мора. У случају да је тако, добар део тог мора је заправо Русија, а онај огромни простор с нафтом и гасом, раван површини једне Француске, Немачке и Италије заједно, био би део нове, Русији припадајуће економске зоне.

Сложеност је, међутим, у томе што неколи-

Арктик освојен за Русију

Занимање за северни простор подстакнуто је 1982. године, после конференције и промена у поморском праву, уз нову могућност да се економска експлоатација дна протегне на чак две стотине миља од обале прибрежних земаља. Активно, Москва је на сцени од како се један трочлани тим Руса, под командом истраживача Чилингарова, поринуо 2007. између санти леда, да би свет после тога био обавештен да је „Русија побола своју заставу на Северном полу“. Само по себи, био је то правно нерелевантан чин. Чилингаров, Сагаљевич и Груздев примљени су, међутим, у Кремљу, добивши од Путина ордење високих заслуга за отаџбину. Гласно је изречена теза да је њиховим чином Арктик освојен за Русију.

ко држава учествује у игри „коме припада Северни пол“ - уз Русију и Норвешку, ту су Данска, Канада и САД.

Стручњаци који Путинову промоцију „поларног пролаза“ посматрају с резервом, примећују да је Москва, уз све што се евентуално једном и може догодити – ипак поранила са рекламом. Слично као са изјавом да је Земљин пол „освојен за Русију“. Могућно је да то има везе с руском унутрашњом политиком (с обзиром на Путинову одлуку да се врати у Кремљ), али прерано је, јер успостављање новог правца пловидбе и даље омета лед.

■ Граница за северно благо

Слично се коментарише и офанзива да се северно благо што пре затвори границама и да се у зони претензија патролира силом, рецимо надлетањем авионима. Москва је свесна међународно-правних чињеница, међутим, и допуштеним средствима игра игру - гестовима и симболиком.

Суштински, Русија, наступајући у исто време и паралелним колосеком, показује да је спремна на оно што каже наслов овогодишњег Форума у Архангелску – да је Арктик „територија дијалога“. Рачуна на то да се арктичке резерве енергије на крају ипак морају делити.

Спор с Норвешком око територијалних вода трајао је годинама, да би на крају, прошле године, обе стране закључиле да је боље договорити се. Награда је заједничко предузетништво у Баренцовом мору – уз огромне инвестиције, најбољу технологију и искуство експлоатације на отвореном мору, какво има „Статоил“. Користи од договора с Норвежанима охрабриле су Москву за корак даље, тако да је јануара 2011. закључен оквирни споразум о сарадњи „Росњефта“ и „Бритиш петролеума“ на три локације на дну Карског мора. Уследио је недавно и договор са „Ексон Мобилом“, што ће несумњиво помоћи „дијалогу о Арктику“ са Америком.

У међувремену, можда ће се отопити лед и северни пут учинити комерцијалним. И омогућити Русији да искористи уникатну географску позицију, чинећи је незаобилазном за транзит.

ПЕТАР ПОПОВИЋ

Против једног власника

На европској енергетској сцени у минула два месеца у живи интересовања јавности свакако се нашло међусобно сударање чланица у вези са спровођењем „Трећег енергетског пакета“ и размимолажења са руским плановима извоза гаса и власништва над транспортним гасним системима. Сада већ јасно може да се уочи да сукоб Европске комисије и руског извозника природног гаса никада није био отворенији. Ствар је кулминирала одлуком Брисела да тужи 18 земаља чланица ЕУ због кршења одредаба „Трећег енергетског пакета“. Главни циљ овог документа је либерализација европског тржишта гаса, којом се забрањује да једна компанија продаје гас и да истовремено поседује цеви, што Русија, али и њиховим европским партнерима, не иде у прилог. Овај неспоразум „досолио је“ и предлог Европске комисије да земље чланице ЕУ убудуће траже од ње одобрења за склапање уговора о снабдевању енергијом са трећим земљама. Комисија би давала мишљење да ли су ти споразуми у складу с европским законима и циљевима енергетске политике.

Ову стратегију представио је Гинтер Етингер, европски комесар за енергију, а треба да је одобре Европски парламент и Савет. Комисија објашњава овај предлог ставом да су земље чланице ЕУ којима прете проблеми у снабдевању енергијом суочене са све већим притиском трећих земаља да дају уступке који нису

Природни гас узрок је све већих енергетских разлика ЕУ и Русије, али и унутар ЕУ у вези са спровођењем „Трећег енергетског пакета“
Све власнице замерке Русије на европску енергетску политику

у складу с европским заједничким законодавством. Тиме се, свакако, опет највише циља на Русију. Ова „централизација“ одлука није се свидела неким чланицама ЕУ или тачније - кључне чланице Европске уније противе се плану према којем би ЕК добила већи надзор над билатералним енергетским уговорима са земљама изван ЕУ, изјавио је Филип Лоу, директор Одељења за енергетику у ЕК. Почетком месеца, наиме, ЕК је изнела предлоге нових прописа према којима би чланице ЕУ морале унапред да поделе детаље планираних енергетских споразума са Бриселом, а Комисија би такође имала овлашћење да преговара о неким уговорима у име влада земаља чланица. Аналитичари интерпретирају тај план као покушај да се спрече блиске билатералне везе између великих потрошача природног гаса, као што су Немачка и Италија, и Русије, као главног снабдевача ЕУ тим енергентом.

■ Санкције за непослушне

Лоу је навео да је 27 земаља чланица ЕУ изнело мишљење о поменутих предлозима недавно на састанку министара енергетике земаља ЕУ у Вроцлаву у Пољској. Све мање чланице су, без изузетка, снажно подржале прописе, док су све веће чланице делиле мишљење да су билатерални споразуми национална ствар, изнео је Лоу.

По првом питању уследиле су и санкције. Етингер је, наиме, рекао да су покренути каз-

нени поступци против 18 држава чланица, укључујући Француску, Велику Британију и Шпанију. Чланице ЕУ требало је да до почетка марта ове године у национална законодавства унесу одредбе о раздвајању власништва над производњом, преносом и дистрибуцијом енергије. Већина држава није спровела ове директиве. Етингер је рекао да је свега 17 од 27 земаља ЕУ усвојило одредбе „Трећег пакета“ енергетске либерализације у сектору електричне енергије, а 18 у области природног гаса. У међувремену, ЕК је крајем септембра искористила овлашћења из Закона Европске уније о конкуренцији да спроведе „рације“ у 20 гасних компанија, укључујући аустријски OMV, немачке E.ON и RWE, пољски PGNIG, руски „Гаспром експорт“ и словачку фирму SPP. Комисија је саопштила да сумња како компаније договарају поделу тржишта и блокирају конкуренцији приступ гасоводима, чиме доводе до повећања цена овог енергента.

После наведене рације, уследило је оштро реаговање Москве.

- Борба за приступ извозу гаса из Русије је разлог антимонополске провере Европске комисије, која је извела „рацију“ у страним представништвима руског „Гаспрома“ - рекао је премијер Владимир Путин.

Покренута провера филијала и партнера „Гаспрома“ у централној и источној Европи крајем септембра, један је од покушаја да се обезбеди ниже цене руског гаса и омогући приступ руским гасоводима. За сада је странцима затворен приступ извозу гаса из Русије, а либерализација је могућа само у неодређеној перспективи, оценио је руски премијер.

■ Напад на „Јужни ток“

„Европска комисија је кренула у напад на Јужни ток“. Овако руски стручњаци, према наводима Гласа Русије, коментаришу одлуку Брисела да тужи 18 земаља због кршења одредаба „Трећег енергетског пакета“. Главни циљ овог документа је либерализација европског тржишта гаса. Начин на који, међутим, Брисел ово покушава да оствари не оставља земљама други излаз осим да га крше. У интервјуу за „Глас Русије“ представник Европске комисије је изјавио да тужене земље нису стигле да у року прилагоде своје националне законе нормама „Трећег енергетског пакета“.

- Европска комисија је од самог почетка начинила низ фундаменталних грешака. Документ претпоставља либерализацију приступа гасоводним системима Европе. Али ако на тржишту немате проток гаса, либерализација приступа цевима неће дати ништа. Либерално тржиште је добра ствар кад вам је понуда већа од тражње - истиче Константин Симонов, директор Фонда за националну енергетску безбедност. - Али када је обрнуто, либерално тржиште за купца је катастрофално. Тако је било у Великој Британији. Тада је цена гаса четвороструко расла на тржишту на велико. ЕУ,

Гинтер Етингер: „Јужни ток“ не сме угрозити „Набуко“

„Набуко“ тоне

Други главни јужноевропски гасоводни пројекат „Набуко“ све очигледније тоне. Однедавно и Бугарска, као чланица ЕУ, није више заинтересована да повеже своју набавку природног гаса преко Турске путем гасовода „Набуко“. И то после најаве Конзорцијума за градњу овог гасовода да се почетак изградње „Набука“ одлаже за годину дана и да се прве испоруке гаса могу очекивати тек 2017. године. Јасно је, дакле, да су интереси поларизовани и да су разне карте у игри. А „Њујорк тајмс“ је ових дана на видело изнео још једно виђење овог вишегодишњег натезања. Овај лист је, наиме, објавио анализу према којој је руски пројекат гасовода „Јужни ток“ заправо „смишљени блеф“, са циљем да одврати Европу од градње паралелних гасовода према каспијским изворима, уз истовремено неутралисање Украјине да добро наплати своју улогу стратешког транспортног коридора за руски гас. У анализи се наводи да упркос година промоције, још нису познати трошкови, па ни тачна траса „Јужног тока“, али је зато овај пројекат добро послужио Москви у горе наведеним стратешким циљевима.

међутим, тврдоглаво држи своју линију. Уместо да признају грешке, бирократе су кренуле на суд. То је апсурд.

Стручњаци указују на још једну подударност. Преко територије три од 18 земаља које је ЕУ тужила проћи ће маршрута руског гасовода „Јужни ток“. То су Бугарска, Словенија и Аустрија. Како Етингер одавно није равнодушан према овом пројекту, оптужује Русију за покушај монополизације тржишта гаса. А то што се за тужбе сазнало сутрадан, након провера у европским компанијама, партнерима и „кћеркама“ „Гаспрома“, такође је симптоматично, каже, Валериј Нестеров, стручњак за енергетику, и додаје да Европа има традиционално политички мотивисан однос према повећању испорука енергената из Русије.

■ Сударење због каспијског гаса

Европска унија је недавно одлучила да покрене преговоре о постизању споразума са Азербејџаном и Туркменијом о каспијском гасоводу, којим би огромне резерве природног гаса из региона Каспијског мора биле директно допремане до Европе. Циљ тог споразума је смањење зависности ЕУ од руског гаса. Руско Министарство спољних послова је одмах изразило чуђење одлуком ЕУ да покрене преговоре о изградњи Транскаспијског гасовода и навело да те преговоре треба прекинути, јер могу појачати затегнутост у том региону.

- Покушаји спољног мешања у каспијске послове, нарочито у послове који су осетљиви за „каспијску петорку“, могу веома озбиљно да закомпликују ситуацију у том региону и негативно утичу на текуће петостране преговоре о новом правном статусу Каспијског мора - наведено је у саопштењу објављеном на веб сајту овог руског министарства. - Русија и остале прикаспијске државе - Иран, Казахстан, Азербејџан и Туркменија - воде осетљиве преговоре о праву на експлоатацију огромних резерви нафте и гаса која се сада регулише споразумима из времена Совјетског Савеза. Гасовод „Набуко“, који подржава ЕУ, један је од неколико гасоводних пројеката, укључујући руски „Јужни ток“, који се надмећу за каспијски гас. Русија има дугорочне споразуме о куповини гаса од Азербејџана и Туркменије, бивших сојетских република.

Етингер је упутио и савет Москви да не покушава да помоћу гасовода „Јужни ток“ угрози пројекат „Набуко“ и друге делове такозваног Јужног коридора који покрива басен Каспијског мора и Блиски исток, јер ће тако поткопати поверење Европљана у природни гас. Високо оцењујући други руски гасовод, Северни ток, Етингер је, на једном енергетском скупу у Келну, изразио сумњу у сврсисходност и циљеве „Јужног тока“. Наиме, „Јужни ток“ је за Брисел прихватљив једино као нова маршрута за допремање искључиво руског гаса, оценио је европски комесар.

ДРАГАН ОБРАДОВИЋ

Снага таласа

ВАШИНГТОН - У намери да максимално искористи огромне потенцијале Атлантика и Пацифика, америчко министарство енергетике доделило је пет милиона долара као стимулативну награду заједничким пројектима истраживања енергетске снаге таласа, плиме и енергетском потенцијалу америчке источне и западне обале, јер је јединствена оцена тамошњих стручњака да је то ресурс који би у наредним деценијама могао да обезбеди енергетску будућност САД.

Извор: **Energy News**

„Посејдон“ тражи милионе

КОПЕНХАГЕН - Досадашња експлоатација данског хидро-система „Посејдон“ у обалним водама код места Лоланд, који ради користећи снагу морских таласа и ветроелектрана на отвореном мору, коштала је до сада 4,7 милиона евра. Како би до краја била испитана оправданост њиховог рада, потребна су четири милиона евра. У току је интензивна потрага за новим финансијерима, јер су конструктори „Посејдона“ уверени да ће добром координацијом рада смањити трошкове у пуном погону и до 40 одсто.

Извор: **Energy News**

Ликвидација НЕ коштаће 18 милијарди евра

БЕРЛИН - Ликвидација свих 17 немачких нуклеарних електрана које треба да буду искључене из процеса рада до 2022. коштаће компаније које управљају њима најмање 18 милијарди евра.

Према студији саветодавне фирме „Артур Ди Литл“, у укупну суму нису урачунути трошкови за складиштење искоришћеног горива, тако да се крајњи износ може увећати и до 30 милијарди евра. АДЛ је израчунао да трошкови ликвидације једног нуклеарног постројења коштају од 670 милиона до 1,2 милијарде евра. Осим трошкова за само рушење и уклањање грађевине, у првих пет до седам година после затварања, у свакој електрани мора се рачунати на 150 до 250 милиона евра за хлађења нуклеарног горива и плаћање запослених који то контролишу.

Извор: „**HANDELSBLAT**“ - „**VELT**“

Улајање у пренос

ПРАГ - Чешки систем преноса електричне енергије не може да издржи повећана оптерећења услед пуштања у рад огромних капацитета ветрењача у Немачкој. Њихова производња је нестабилна и тешко се може планирати, па

све више прете испадања из система. Ова земља због тога, како је на чешко-саксонској енергетској конференцији у Дрездену изјавио премијер Петр Нечас, намерава да у наредних осам година инвестира најмање две милијарде евра у повећање капацитета преносног система, на шта се до пре две-три године није уопште рачунало.

Оптерећења чешке мреже струјом из немачких еолских извора нарочито су повећана откад је немачка влада после нуклеарне хаварије у НЕ Фукушима одлучила да одмах заустави рад осам нуклеарки, а остале угаси до 2022. године.

Извор: **СТК**

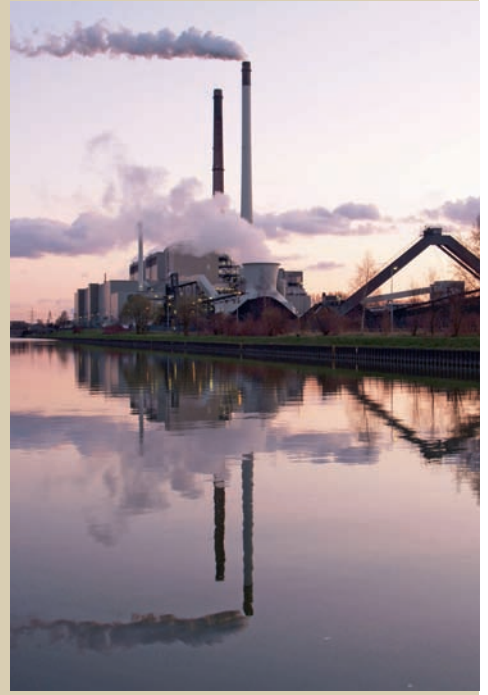
Вишкови струје у Немачкој!

ВИСБАДЕН - Немачка и даље, упркос затварању скоро половине нуклеарки, има вишкове електричне енергије које извози. Главни купци у првом полугођу, према саопштењу Савезног статистичког завода у Висбадену, били су Аустрија (7,8 TWh) и Швајцарска (7,6 TWh електричне енергије). Али услед затварања нуклеарки порастао је увоз и то, углавном, из Француске и Чешке.

У првом полугодишту немачке енергетске фирме извезле су укупно 27,9 TWh електричне енергије. Из супротног смера притекло је 23,79 TWh. Услед раста увоза, ранији извозни вишак знатно је смањен. Ови подаци показују да Немачка и даље производи више струје него што троши, истакао је Ариберт Петерс, шеф немачког Савеза потрошача електричне енергије.

Извор: DPA

Продужили рок

МОСКВА - Руска влада одлучила је да продужи рок трајања контроверзне генерације нуклеарних реактора, укључујући и тип који је експлодирао априла 1986. године у Чернобилу. Амерички лист „Волстрит журнал“, позивајући се на изјаве шефа нуклеарне агенције „Росатом“ Сергеја Киријенка, напомиње да су тиме експерти Међународне агенције за атомску енергију са седиштем у Бечу, „дубоко узнемирени“. Киријенко је, наиме, изјавио да је Русија предузела мере за продужење животног века нуклеарних реактора из доба СССР на још 45 година. То се тиче и 11 реактора истог типа као онај који је претпрео тешку хаварију у Чернобилу. За те реакторе првобитно је било предвиђено да трају 30 година.

Русија се тиме уврстила међу ретке земље које, и после катастрофе у Фукушими, не мењају ништа у стратегији нуклеарне енергетике. Насупрот томе, Немачка и Швајцарска намеравају да у наредним годинама затворе све нуклеарке, док неке друге земље одустају од градње НЕ.

Извор: WALL STREET JOURNAL

Емисија расте

ЕУ - Свих 27 чланица Европске уније смањило је за 15,5 одсто емисију гасова са ефектом стаклене баште од 1990. до 2010. године. Емисија гасова је опадала шест година за редом до 2009, док је прошле године порасла за 2,3 одсто. Програм усвојен 2009. године предвиђа смањење емисије ових гасова у земаљама чланицама ЕУ за 20 одсто у периоду од 1990. до 2020. године. Истраживања, ипак, показују да ће ЕУ у том периоду успети да смањи емисију за само 15,3 одсто.

Извор: Европска комисија

Кинески порез

ПЕКИНГ - Кина је увела порез на производњу нафте и других ресурса како би прикупила новац за сиромашне регионе и смањила незадовољство у јавности због великог богатства државних енергетских и рудничких компанија. Од првог новембра биће опорезована производња сирове нафте, гаса, ретких минерала, соли и метала. Нафта и гас ће имати пореску стопу од пет до 10 одсто у односу на продајну цену, али није саопштено колики се приход очекује од новог пореза.

Извор: Xinhua

Струја из млинова

ЛОНДОН - Грег Баркер, британски министар за климатске промене, позвао је компаније из хидро-сектора да максимално користе снагу река, планинских потока и млинова у борби за сваки нови произведени киловат-час.

Некадашњи млинови ће бити енергетски и технолошки оспособљени за производњу струје. Влада у Лондону ће, системом подстицајних кредита, помоћи локалним заједницама да хиљаде запуштених млинова претворе у мала постројења за производњу електричне енергије.

Извор: **Energy News**

Бране на реци Меконг

БАНГКОК - Крајем септембра у Бангкоку је одржан састанак представника азијских, америчких и европских великих банака и компанија из хидро-бизниса, како би значајније помогли реализацију чак 11 пројектованих брана на доњем току реке Меконг. Ова велика азијска река протиче кроз Лаос, Камбоџу, Тајланд и Вијетнам и по свим студијама изводљивости има изванредан хидропотенцијал.

Извор: **Energy News**

Пријисак на старе НЕ

БРИСЕЛ - Европска комисија, поучена искуствима хаварије јапанске нуклеарне Барке „Фукушима“, спроводи тестове и испитивања отпорности нуклеарних централа у ЕУ на природне катастрофе и безбедносне ризике. Коначни извештаји и закључци биће познати до средине идуће године. За оне које „не положе“ тест, тражиће затварање. На удару ће, пре свих, бити старији реактори совјетске производње у посткомунистичким земљама средње Европе. Реч је о нуклеаркама „Дуковани“ у Чешкој, о две електране у Словачкој („Моховце“ и „Јасловске Бохунице“) и о „Пакшу“ у Мађарској.

Два старија блока у „Моховцима“ (у току је доградња још два) и преостала два блока у раду у старој централни у Јасловским Бохуницама задовољавају чак 53 одсто словачких потреба за електричном енергијом, док четири блока „Пакша“ покривају 37 процената мађарских, а „Дуковани“ 17 одсто чешких потреба.

Извор: **LIDOVE NOVINY**

Нови шеф ЧЕЗ-а

ПРАГ - Нови шеф ЧЕЗ-а, највеће енергетске фирме у Чешкој, а према тржишној капитализацији и највеће фирме у средњој Европи, Даниел Бенеш (41) био је последњих година десна рука досадашњег првог човека компаније и већ је био виђен за наследника Мартина Романа. Бенеш је нови лидер за нови период у развоју у коме ЧЕЗ планира да се сконцентрише на развој домаћег тржишта. Промену приоритета потврђује и то што је, заједно са Романом, из фирме отишао и Владимир Шмалц, досадашњи шеф за експанзију и дивизије у иностранству.

У првим интервјуима Бенеш инсистира на оријентацији на нуклеарну енергетику. Она би требало да од Чешке, која је са скоро 4.000 мегавата у нуклеаркама већ регионална нуклеарна сила, начини велесилу у ширим размерама.

Извор: **HOSPODARSKE NOVINY**

Скуйлџи „Набуко“

БРИСЕЛ - Цена изградње гасовода „Набуко“ могла би да достигне 10 до 14 милијарди евра, што је знатно више од првобитне рачунице – рекао је Гинтер Етингер, комесар Европске уније за енергетику.

Недавно је аустријски учесник пројекта „Набуко“, компанија „ОМВ гас“, прогнозирао да ће испоруке гаса тим гасоводом почети тек 2018. го-

дине. Раније је незванично саопштено да је пројектна вредност „Набука“ повећана са првобитних 7,9, на 12 до 15 милијарди евра. Објављено је да би усвајање коначне инвестиционе одлуке могло да буде одложено за 2012. годину због повећања цене изградње и нерешеног питања снабдевања тог гасовода.

Извор: **BIZNIS.BA**

Зајам Украјини

КИЈЕВ - Украјина и Европска банка за обнову и развој потписали су кредитни споразум о додели 200 милиона евра за модернизацију украјинских хидроелектрана. Кредит ЕБРД одобрава се на 15 година компанији „Укргридроенерго“, а планирана је модернизација 28 хидроагрегата на шест ХЕ и продужетак експлоатације за 30 година. Истом сумом овај пројекат ће финансирати и Европска инвестициона банка. У оквиру пројекта планирана је испорука турбина хидроагрегата, генератора, опреме за јачање сигурности бране и помоћне опреме.

Извор: **РИА НОВОСТИ**

Мегавати од ветра

ЛИВЕРПУЛ - „RWE Innogy“, ћерка фирме немачке енергетске компаније „RWE“, склопила је уговор о закупу 35 хектара мора испред Ливерпула, где планира да сагради ветроелектрану „Гвинт и Мор“, која ће имати 160 турбина и укупни инсталисани капацитет од 576 мегавата. RWE планира и градњу више ветроелектрана у Европи које ће имати укупно 1.000 мегавата снаге. У току је и процес добијања дозвола за градњу ветроелектрана које ће до 2014. године имати 5.000 MW капацитета.

Извор: **UPI**

Помоћ за хидро-сектор у САД

ВАШИНГТОН - Стивен Чу, амерички министар за енергетику, саопштио је да ће у наредне три године федерална влада са 17 милиона долара помоћи истраживања и развој пројеката у хидроенергетици, за 16 пројеката у 11 савезних држава. Циљ је да се применом нових технологија у хидроенергетици подигне ефикасност, смање трошкови и повећа поузданост хидро система у САД. Тако се помаже један од приоритета Обамине администрације да се до 2035. године 80 одсто америчких потреба за електричном енергијом обезбеђује из чистих извора.

Извор: **Energy News**

Следи „Омбла“

ЗАГРЕБ - Хрватска електропривреда представила је пројекат будуће хидроелектране „Омбла“, снаге 68 мегавата. Очекивана годишња производња је 225 милиона киловат-сати електричне енергије, а били би коришћени природни водни ресурс реке Омбле. Вредност ХЕ „Омбла“ процењује се на 152 милиона евра, а изградња ће трајати пет година. Будућа хидроелектрана могла би да снабдева 45.000 домаћинстава. Истраживачки радови почели су пре 30 година и од 1983. године израђена је пројектна документација која има више од 20.000 страница.

Извор : Poslovni.hr

Босна и Херцеговина

Градња „Џијевне III“ за две године

Тендер за изградњу ХЕ „Џијевна III“ на реци Босни требало би да буде расписан до године, почетак њене градње планиран је за 2013, а завршетак радова очекује се средином 2016. године. Према речима Миленка Цвијановића, директора предузећа „Електро Добој“, овај нови хидроенергетски објекат, снаге 13,8 мегавата, даваће око 70 милиона киловат-часова електричне енергије годишње. Укупна вредност пројекта износи 56 милиона евра. Од тога ће 50 милиона да буде обезбеђено из кредита немачке владе, 5,39 милиона евра чине већ одобрена ИПС средства, док ће 610.000 евра из сопствене касе издвојити „Електро Добој“.

ХЕ „Џијевна III“ ће, како је планирано, бити део каскаде од укупно осам хидроелектрана на Босни - од Добоја до Модриче. Средства за реализацију осталих ХЕ обезбедиће концесионари који су закључили уговоре са Владом Републике Српске. Пројекат ће спровести „Електро Добој“, у сарадњи са Електропривредом РС, Министарством индустрије, енергетике и рударства и Министарством финансија.

Црна Гора

Температуре јасиле клима уређаје

Септембарски рачуни за утрошене киловат-сате у Црној Гори су за око 15 одсто нижи од оних које су купци добили за август, а разлог оваквог тренда је топлије време од очекиваног и ређе укључивање клима уређаја. Како наводе у Електропривреди Црне Горе, просечан септембарски рачун за домаћинства износи 23,44. Ако се изузму неочитана мерна места у кућама које нису настањене током читаве године, рачун је у просеку 28,99 евра. Најмање киловат-сати прошлог месеца потрошила су домаћинства на Жабљаку и у Колашину, док ће највеће рачуне добити становници Улциња и Подгорице.

Рачуне који премашују 150 евра добиће 0,59 одсто купца, а потрошња електричне енергије вредна између 100 и 150 евра очитана је код 1,14 одсто потрошача. Укупан рачун за електричну енергију утрошену у септембру износи нешто више од 7,7 милиона евра, а бројила су очитана у 329.604 домаћинства.

Ограничење за ВЕ

БУКУРЕШТ - Ветроелектране у Румунији могле би да добију ограничење у величини производног капацитета уколико почну да дестабилизују енергетску мрежу, најављено је из румунског оператора мреже „Транселектрика“. Компанија је већ почела да смањује број дозвола за нове ветроелектране, а посебно након што су бројни предузетници почели да траже дозволе за инсталацију капацитета који премашују могућности прихвата мреже.

Извор : Ziarul Financiar

Словенија

Пословање изнад очекивања

Са оствареним добитком од 36 милиона евра и приходом од продаје који је достигао 670 милиона евра, чиме је реализовано 62 одсто годишњег плана, Холдинг Словеначке електране је у првих шест месеци ове године пословао изнад очекивања. ХСЕ је, наиме, у првом полугодишту продао 12 милијарди kWh електричне енергије, чак 21 одсто више од планираних количина и 58 процена више у односу на исти период прошле године. То је, пре свега, последица

повећаног обима купопродајних активности на страним тржиштима.

Производња електричне енергије у електранама ХСЕ није, при томе, много прекорачила предвиђену за првих шест месеци - тек два одсто. Термоелектране и дравске електране јесу радиле изнад плана, али то, због лоше хидрологије није „пошло за руком“ и ХЕ на другим рекама.

Македонија

Комплетна модернизација ТЕ „Битољ II“

УРЕК „Битола“ свечано је недавно обележен успешан завршетак модернизације и аутоматизације ТЕ „Битољ II“. Модернизован блок отворио је Зоран Ставревски, потпредседник македонске владе и министар финансија, у присуству Максима Травникова, заменик министра за рурални развој Русије

и др Влатка Чингоског, генералног директора АД ЕЛЕМ. Ставревски је истакао да је са успешним завршетком овог посла, као и са рехабилитацијом првог и трећег блока, ЕЛЕМ почео снажан инвестициони циклус, који ће у наредне четири године имати вредност од око 300 милиона евра. Инвестиције у енергетски сектор омогућиће модернизацију постројења у РЕК „Битола“, транспортног система за руднике и изградњу објеката. Корист од ове инвестиције биће проширење радног века РЕК „Битола“ за око 30 година. Како је рекао др Чингоски, модернизација блокова ТЕ „Битољ“ урађена је, пре свега, у циљу повећања поузданости рада и продужетка експлоатационог века за најмање још 120.000 сати. Биће повећана и инсталирана снага сваког од три агрегата ТЕ „Битољ“ за додатних 8,32 мегавата по блоку или укупно за 25 MW. Тиме се отварају и могућности за повећање производње електричне енергије за 160 до 200 милиона киловат-сати годишње.

НЕ „Белене“ на арбитражи

СОФИЈА - Бугарска Национална електропривредна компанија поднела је тужбу арбитражном суду у Паризу против руског „Атомстројекспорта“ због непоштовања уговора о изградњи нуклеарне електране „Белене“. Бугарска компанија тражи од руске компаније, која гради нуклеарну електрану „Белене“, да исплати суму од 61 милиона евра према договору који је потписан 28. новембра 2007. године. Интересе бугарске компаније штитиће једна од водећих светских правних компанија „White&Case“.

У јулу ове године руска компанија „Атомстројекспорт“ је, иначе, поднела тужбу против бугарске компаније за исплаћивање обештећења у вредности од 58 милиона евра због кашњења са извођењем пројекта НЕ „Белене“.

Извор: Танјуг

Грци одлучно за соларне инвестиције

АТИНА - Премијер Грчке Јоргос Папандреу посетио је недавно Немачку, где је имао договоре у вези са реализацијом соларне мега инвестиције која би могла да попуни енергетску „рупу“ после одлуке Немачке о постепеном затварању нуклеарних електрана. Ова инвестиција, под именом „Пројект Хелиос“, укључује инсталацију фотонапонских панела на око 20.000 хектара на искоришћеним рудницима лигнита близу Козанија, града на северу Грчке. Пројекат би требало да привуче инвестиције од око 20 милијарди евра, а отвориће између 30.000 и 60.000 нових радних места. Циљ је и да са њим Грчка постане један од лидера у производњи соларне енергије. Произведена енергија требало би потом да буде извезена у Северну Европу.

Извор: Електроенергетика.инфо

БИОСКОП

„Како су ме украли Немци“

Дугооčekивани нови филм редитеља Милоша Радивојевића, након бројних филмских фестивала и награда, коначно је на биоскопском репертоару у Србији. „Како су ме украли Немци“ је аутобиографска драма која представља део трилогије, коју чине и два претходна Радивојевићева остварења, „Буђење из мртвих“ и „Одбачен“.

- Сва сећања у сценарију су моја лична сећања. Све ми се то догодило и догодило се особама око мене. Тим сећањима су, можда, додати поруби, карнери или чипкице, понеко украсно дугме, али не да

би сећања била улепшана, фалсификована или истинитија, него да би била филмичнија. Јер филм је изнад живота - речи су Мише Радивојевића на тему аутобиографског елемента његовог остварења.

Филм нас из 1991. године враћа у период Другог светског рата, кроз неколико крупних „флешбекова“ главног јунака Алекса, у тумачењу Светозара Цветковића. Он прича причу о свом детињству, шестогодишњој девојчици Роми коју покушава да одведе и остави у Центру за социјални рад. Његова комунистички оријентисана породица запоставља си-

на закупљена идејом спасавања света. Бригу о дечаку преузима немачки официр Вернер, који се досељава у њихову кућу, а чији лик тумачи шкотски глумца Даглас Хеншол. Описујући виђење тог света, Радивојевић се присећа:

- Ја сам живео и растао у паклу, али за мене је то био рај – ја нисам знао да је то рат, мислио сам да је то живот. Био сам окружен равнодушношћу и егоизмом своје породице, али застићен љубављу и пажњом странца, немачког официра. У великој мери код нас је у протеклих двадесет година обесмишљен живот и због тога се у својој филмској трилогији бавим јунацима који су више веровали себи него историјском усуду и друштвеној хистерији. Можда су они неприлагођени, али су људи у пуном смислу те речи.

Прича коју пратимо кроз „флешбекове“ плете се и око љубавног односа немачког војника и дечакове мајке, коју игра глумица Јелена Ђокић. У осталим улогама у филму се појављују: Дара Џокић, Миодраг Крстовић, Небојша Миловановић, Војислав Брајовић, Бранимир Поповић, Гордан Кичић, Борис Исаковић, Нада Шаргин, Ненад Ђирић, Младен Нелевић и Марија Дакић. Филм је освојио Гран при на 25. Филмском фестивалу у Херцег Новом, Милош Радивојевић је добио златну медаљу за режију, а Јелена Ђокић за најбољу женску улогу.

КОНЦЕРТ

Монсерат Кабаље у Београду

Шпанска оперска дива Монсерат Кабаље одржаће концерт у Београдској ацени шестог новембра, у оквиру опроштајне турнеје која ће да траје две године, а чине је наступи у градовима у којима је у току каријере већ гостовала. Рођена је у Барселони 12. априла 1933. године, под именом Maria de Montserrat Viviana Concerpción Caballé i Folc. Студије је започела у престижном „Conservatorio del Liceo“. Деби је имала 1956. године у Базелу, са улогом Мими у Пучинијевим „Боемима“. После наступа 1965. у Карнеги Холу у Доницетијевој опери „Луcreција Борџија“, Монсерат је брзо постала један од водећих белканто сопрана. И поред тога што за припрему овог наступа није имала довољно времена, публика ју је већ после прве арије поздравила двадесетоминутним овацијама.

Њена каријера кренула је узлазном путањом и у њеном раскошном гласу ужива публика оперских дворана широм света. На врхунцу каријере 1974. године, у току само једне недеље, певала је у операма „Аида“, „Веспри Сичилијани“, „Паризина“ и „Норма“. Добија надимак Ла Суперба, који представља статус апсолутне диве.

Репертоар Монсерат Кабаље импресиван је. Играла је скоро 90 различитих улога и снимила више од 80 албума. Њене интерпретације Росинијевих, Белинијевих и Доницетијевих опера показују супериорни таленат и сјајне глумачке способности. Иако јој је лично најдраже извођење Норме из 1974. године, најпознатија је њена арија „Vissi d'Arte“ из Пучинијеве опере „Тоска“. Масовну популарност Монсерат доживљава кроз сарадњу са легендарним Фредијем Меркјуријем из групе „Квин“, са којим је 1988. године снимила песму „Барселона“, химну летњих олимпијских игара одржаних у овом граду 1992. године. Сарађивала је и са Вангелисом на његовом албуму „El Greco“, а снимила је и бројне дуете који су се нашли на албуму „Friends for life“ са Брусом Дикинсоном, Џонијем Халидејем, Џонијем Логаном, Ђином Ванелијем и Хелмутом Лотијем. Монсерат Кабаље је и амбасадорка добре воље при Унеску.

На концерту ће наступити славни шпански диригент Хозе Колоадо. А на овој турнеји Монсерат наступа уз подршку локалних звезда, па ће у Београду ту част указати Харису Џиновићу.

ПОЗОРИШТЕ

„Вишњик”

Чеховљеву драму „Вишњик” на велику сцену Југословенског драмског позоришта поставио је редитељ Дејан Мијач. Комад прати руску племкињу која се са породицом враћа на имање које мора да буде продато да би отплатили хипотеку. Улоге тумаче: Јасна Ђуричић, Јелена Петровић, Јелена Ђокић, Светозар Цветковић, Борис Исаковић, Бојан Димитријевић, Бранко Цвејић, Нада Шаргин, Никола Вујовић, Хана Селимовић, Власта Велисављевић, Небојша Миловановић и Андреј Носов. Представа је постављена у копродукцији ЈДП и Фестивала Будва Град театар, где је летос одржана премијера.

Према речима редитеља, у раду на познатој драми руског класика заједно са сарадницима изабрао је „пут у којем не желе ни да представљају, ни да коментаришу, него да дају нешто што је најприближније некој врсти исповести.” Мијач истиче да ова представа није прича са поуком, већ тест за сваког гледаоца:

- Чехов је био свестан вредности живота као таквог, упркос чињеницама које га демантују, јер најмање је живот леп и најмање даје повода за оптимизам. Сама вредност тог тренутка живљења, а живот се састоји из тренутака, нешто је величанствено. Чехов компоује једну чудну музичку партитуру од тих тренутака, има разних боја, много и бола и патње и смеха и свега што је живот.

КЊИГЕ

„Венеција” Владимира Пиштала

Роман „Венеција” је прва књига Владимира Пиштала објављена после романа „Тесла, портрет међу маскама”, који је 2008. године добио НИН-ову награду. „Венеција” представља причу о једном граду, али и о историји Словена, о породичној историји писца, о љубави, карневалу и маскама, али и о Медитерану који је једна од средишњих тема књиге.

- У роману се питам шта је Медитеран, где почиње и где престаје. Један странац је чак и Београд прогласио медитеранским градом, пре свега због његовог духа, односно због културе живо-

та, седења на трговима и испијања кафе - рекао је Владимир Пиштало.

Критика је за овај роман рекла да је најличнија књига Пиштала, у коме главни јунак, сам приповедач, интелектуално одраста у комуникацији са светом којим је фасциниран. Говорећи о свом доживљају Венеције, Пиштало је истакао да је то град у коме посматрач, под условом да је слободан као личност, односно способан да посматра и доживи оно што га окружује без предрасуда и стега, има могућност да види мноштво детаља.

- Венеција ме је одувек привлачила због своје лепоте, али и зато што је она други свет у овом свету, истакао је аутор.

Као и у многим претходним прозним делима, Пиштало се и у роману „Венеција” бави великим личностима, овога пута војсковођом и владаром Александром Македонским и редитељем Федериком Фелинијем, који се као црвена нит провлачи кроз цео роман.

ИЗЛОЖБЕ

О Десанки, џером и сликом

Народни музеј у Ваљеу, уз подршку Министарства културе, припремио је нову сталну поставку са називом „О Десанки, пером и сликом”. Она је постављена у школи у којој је као учитељева ћерка учила и живела наша позната песникиња Десанка Максимовић. Аутор концепције и синаписа поставке је историчар Драгана Лазаревић Илић, музејски саветник Народног музеја у Ваљеу, а аутор дизајна је Слободан Секулић Богдановић.

Приликом припреме ове поставке Народни музеј у Ваљеу користио је иновативне приступе презентације који су усмерени на посетиоца. Циљ је био да поставка буде не само разумљива и прихватљива, већ занимљива посетиоцима

и да им пружи потпун доживљај. Поред музејских предмета и атрактивно дизајнираних информативних паноа, уз амбијенталну реконструкцију, искоришћена је и савремена дигитална технологија - дигитални екрани и звук, као и 3Д холограмска пројекција. Помоћу 3Д холограма посетиоци ће имати прилику да виде лик Десанке Максимовић „на звезданом небу”, чују њен глас, гледају десетине фотографија из њеног живота, виде прву збирку песама, затим њену „лирску собу” са креветом и даском на којој је најчешће писала, одећу, шешире и друге предмете.

ЈЕЛЕНА КНЕЖЕВИЋ

„Мајнеј” скуј, али не зрачи

Ова машина одлично „види” све промене на мозгу, спољашњем и унутрашњем уву, на синусима, гркљану, хиофизи, али открива и све тајне у грбуху и на костима

Чекање од једној до десет месеци

Код приватника кошћа од 10.000 до 15.000 динара

Већ дуже време грађани се жале како неоправдано дуго чекају на снимање скенером или магнетном резонанцом. У неким клиничким центрима прегледи се ових дана заказују тек за фебруар и март наредне године, али просечно, уз упут и књижицу, на њега се чека од 30 дана до 10 месеци.

Када је реч о хитном случају, као што су саобраћајни удеси, скенерска снимања обављају се без чекања. И са одређеним дијагнозама, попут тумора на мозгу или кичменој мождини, на магнетну резонанцу стиже се одмах.

Републички Фонд за здравствено осигурање је са неким приватним центрима потписао уговоре за преглед магнетном резонанцом, уз књижицу и упут државног лекара, како би се смањило чекање. Осигураници у Србији могу тако да рачунају на укупно 18 магнетних резонанци у 15 здравствених установа у Србији, које имају уговор са РФЗО. То, на жалост, није много поправило ситуацију и грађани се жале. Томе не помажу много ни објашњења лекара да је око 70 одсто прегледа урађених скенером и магнетном резонанцом било непотребно и да су се пацијенти само зрачили без потребе.

Др Градимир Драгутиновић, специјалиста радиологије из Клиничког центра

Србије и консултант приватног дијагностичког центра „Храм”, објашњава у чему је предност магнетне резонанце над осталим дијагностичким уређајима.

– Магнетна резонанца треба да се користи као завршна дијагностичка процедура, али на жалост код нас се заборавило да овом прегледу претходе снимања на рентгену, ултразвуку и скенеру. Тако многи из незнања или несигурности, да би потврдили дијагнозу, шаљу пацијенте одмах на магнетну резонанцу – каже др Драгутиновић. – Зато се дуго чека, јер нема довољно ни „магнета”, ни радиолога. Магнетна резонанца се користи за дијагностику главе и за утврђивање обољења из области неурохирургије и неурологије. Она одлично „види” све промене на мозгу, спољашњем и унутрашњем уву, на синусима, гркљану, хипофизи, мада снима и све аномалије вратне кичме. Важна је и за допуну дијагнозе кичме и свих обољења кичмене мождине и живаца који излазе из кичме. Огроман значај има код постављања дијагнозе на урогениталним органима, пре свега зато што се на овом уређају пацијент не зрачи. „Магнет” одмах реши и дилему да ли се неки тумор раширио, захваљујући бољој резолуцији и видљивости од скенера.

Др Драгутиновић истиче и да је ске-

Са магнетном резонанцом нема дилеме око тога да ли се неки тумор раширио

нер незаменљив у дијагностици плућних обољења, али магнетна резонанца боље види простор средогруђа, односно медијастенума у којем се може сакрити потенцијално смртоносан тумор.

Магнетна резонанца је уређај који не зрачи пацијента. То је 10 до 20 пута скупљи уређај од скенера. Рад „магнета” др Драгутиновић сликовито објашњава на следећи начин:

– Скенером као обичним оком видите на раздаљини од 300 метара. Па, на пример, за групу људи, која носи заставу ви кажете можда су ово припадници одређене партије, али магнетном резонанцом ви видите и лица и тачно одредите особе по именима у тој групи – напомиње др Драгутиновић. – Магнетом, тако, боље дијагностикујемо мале патолошке промене, као и оне које се на скенеру једноставно не виде. Дакле, скенером се види „до ћошка”, а магнетом и „иза ћошка”. Магнетом се реши већина случајева, али овај уређај нема свака установа, зато што је скуп за набавку и одржавање, а треба доста платити и људе који раде на њему.

Приватне магнетне резонанце опстају на тржишту, управо захваљујући дугим листама чекања и онима који не желе да чекају, а могу да плате преглед из свог џепа. Др Драгутиновић каже да, с обзиром да овај уређај не зрачи, човек може сам да затражи преглед и управо то се и догађа.

Пацијент дође са захтевом за преглед простате, јер не жели да чека и да иде на болне прегледе... Зависно од апарата, али и од такзваног броја секвенци снимања, просечна цена снимања простате, односно мале карлице, износи око 10.000 динара. Ако се прегледи раде са контрастима, цена је већа за 5.000 динара. Како је сада време беспарице, пацијентима који питају да ли да чекају, поручујем да то зависи од тога колико им је стало до сопственог здравља.

П. О. П.

Дуго чекање на резонанцу

Одавно једна одлука везана за лечење није изазвала такву пажњу јавности као недавна промена досадашње праксе издавања лекова за смирење и нервозу. По новом правилнику Републичког фонда за здравствено осигурање, оболели од кардиоваскуларних, реуматских или неких других обољења, који уз редовну терапију узимају и лек за смирење, сада свака три месеца морају изабраном лекару да доносе извештај специјалисте – неуропсихијатра. Он би требало да потврди да им је коришћење лека за смирење неопходно. До сада је било довољно да се изабраном лекару каже да сте нервозни

Седативи - уз савет психијатра

и забринути, лоше спавате, да сте под стресом, па да он напише рецепт за „бенседин“, „бромазепам“, „ксалол“ или неки други бензодиазепамски препарат. Убудуће, уз овакво образложење лекови се добијају на рецепт само ако се у току једне календарске године не користе дуже од три месеца.

Ова мера изазвана је, пре свега, огромним трошковима, које је Фонд здравственог осигурања имао због прописивања ових лекова на рецепт. За само један лек из ове групе лекари су прошле године написали 2,7 милиона рецепата, а како би тек било када би се у то укључили рецепти за „бенседин“ и остале седативе?! Јер право на рецепт за њих имали су и приватни психијатри, а у приватним апотекама, такође, било је довољно да сте стара муштерија и да их добијете без икаквог рецепта.

Неуропсихијатар, проф. др Мирослава Јашовић-Гашић са Клинике за психијатрију Клиничког центра Србије, иначе и члан Комисије за лекове РФЗО која је предложила овакво решење, објашњава како бензодиазепини изазивају зависност.

– После извесног времена „бенседин“ нема терапијског дејства у дози и долази до њеног појачавања. Постоје и парадоксалне ситуације када дуже узимање ових лекова особу чини још раздражљивијом и агресивном. Дакле, одлука није случајна и сваки човек коме је седатив потребан дуже од три месеца треба да иде и код психијатра. Ти лекови су врста психо-

лошке поштапалице, која у једном тренутку више нема никакав терапијски учинак. Постоји само психолошка зависност типа „узео сам лек који ће ме спасити“! Уместо тога боље је да се са психијатром обави разговор од 20 минута или пола сата и да се дође до решења и олакша напетост – каже професорка Јашовић. – Значи, сусрет и разговор са овим специјалистом не треба доживљавати никако другачије него као у основи дијагностички разговор, који остаје и лекарска тајна.

Како истиче др Јашовић-Гашић, чак сам сусрет и чин разговора омогућава да оболели увиди проблеме па да и не мора да остане пацијент. Јер дошао је да тражи савет од професионалца. Можда ће психијатар наћи погоднији лек, а многим помаже и сам чин разговора.

У домовима здравља, изабрани лекари се, међутим, жале како се кардиолошки болесници, који уз терапију за висок притисак готово по правилу добијају и овај лек, веома противе овом решењу, сматрајући га само непотребним малтретирањем. Они ће, међутим, ову одлуку ипак морати да поштују, јер ће сваки „бенседин“ или „бромазепам“ који лекар опште праксе у дому здравља напише без налаза психијатра, управо они плаћати из свог џепа. У неким домовима здравља, психијатри не желе да губе много времена са пацијентима који против своје воље долазе по лекове, а које су годинама пили, па стижу извештаји да већина психијатара каже: „Јел за лекове? Ево! Следећи...“

п. о. п.

*После три месеца
нико не треба да пије
ове лекове без прејоруке
сјучњака.*

*Писање рецепата за
бензодиазепамске
препарате најправило
велике трошкове*

Редак човек са севера Бачке

Неки богатство чувају у сламарици, неки на рачуну у поузданој егзотичној банци, а неки у срцу. Инжењер Јожеф Адам, припада овим последњим. Зато сам га и прогласио за свог пријатеља. Уосталом, ко не би? Јожеф је електроинжењер и ради у Огранку Електродистрибуција Суботица ПД „Електровојводина“, као руководилац погона ЕД Сента. Не знам какав је шеф, мада, чим су га поставили на то место, а монтери га и даље везело ословљавају по имену, мора да је добар!

Дознао сам и да је, када је добио ћерку Анет, наговорио супругу Рожу да остави посао и посвети се подизању и васпитавању детета. Анет је данас на завршној години Грађевинског факултета у Суботици и одличан је студент, па лако закључујем да је Јожеф добар отац и супруг. А када смо скокнули до Тисе и „Халас чарде“ да обележимо то наше ново пријатељство и опростимо се уз палинку и добру рибу чорбу, запазио сам да већ има мноштво старих пријатеља.

Морао сам све ово да споменем, јер сам, сасвим нехотице, постао и сам богатији, а можда и бољи човек. Дошао сам у Сенту неким другим послом, али од Јожефове добротe се, изгледа, не може побећи! Наиме, чуо сам да је недавно у листу „Електровојводина“ основала једна изванредна репортажа о његовој еколошкој кући, па сам одлучио да се и ја огрејем на тој ватрици славе, а да не преписујем туђе рубрике.

*Држава љуштем
ресорној
министарства
јромовише
шћедњу енергије,
али њо ничим не
стимулише
Да би се
ушћедело, мора
да се инвестира,
у шћа се уљушћа
незнаћан број
јраћана, једни из
рачунице, дрући из
убеђења*

Стајали смо насред неасфалтиране кривудае улицице, негде на периферији Сенте. Ту је рођен, рече ми, а ту ће, ако буде среће и мудрости, дочекати и старост.

– Ја сам срећан и имућан човек – насмејао се на моју упадицу да му завидим што зна да сања и што уме снове да претаче у јаву.

■ Кућа без прозора

Лепо је срести такве људе, мада у последње време изазивају подозрење, осим ако богатство и срећу не мере неким посебним, друкчијим аршином, а задовољство откривају у малим стварима. И као да је желео још да продуби ту недоумицу, Јожеф је широким покретом руке обгрлио кућу породице Адам.

Одудара од других чудном једноставношћу и складом линија, о чему би више могао да каже архитекта или историчар уметности. Мени је за око запао један необичан детаљ: кућа је имала врата, али не и прозоре! Зато сам с нестрпљењем ишчекивао објашњење.

– Мој ујак је грађевински столар, ко зна колико је здања до сада изградио – почео је Јожеф. – Кад сам пре три деценије кренуо у авантуру зидања куће, саветовао ме је да с предње стране треба да направим две велике собе, са два исто тако велика прозора. Јер то је типски начин градње у овом делу Бачке. А мене је окупирао нешто друго. Желео сам да кућа буде рационална, али не само по организацији простора.

Хтео је, вели, да направи „штедљиву кућу“, еколошку, како се то данас назива.

Адам објашњава и да предња страна, она којој је ујак наменио велике прозоре, гледа на север.

– Са јужне, дворишне стране налазе се прозори и велика застакљена веранда која се лети лако спаја с дневним боравком. Са те стране уградио сам и сунчане колекторе, а у гаражу поставио кондензатор енергије од три кубна метра – каже Адам. – У њој је и мањи казан за такозвану техничку воду и остала постројења – пумпе, калориметри, струјомери... Посебну пажњу посветио сам изолацији. Реч је о „стакленој вуни“ дебљине 25 центиметара.

Уследили су технички детаљи неразумљиви лаицима, али све би се могло објаснити податком да температура куће током зиме, без икаквог грејања, падне дневно само за један степен. Рачуница каже да породица Адам у просеку троши три пута мање енергије него слична домаћинства (100 квадратних метара на два нивоа)!

■ Јожеф Адам: температура током зиме, без икаквог грејања, падне дневно само за један степен

Еколошка кућа омогућила знатне уштеде

– Ето како сам постао имућан – каже Јожеф уз смех. – Када уштедиш на тим не баш малим трошковима, има се за све. Једино што квари ову рачуницу јесте то што држава још није предузела ништа да овакав начин потрошње енергије стимулише. Ја сам тада, почетком осамдесетих година, био ослобођен плаћања пореза за изолациони материјал, а данас таквих погодности нема. Ваљда ће на том пољу дашак европских интеграција и њихових прописа померити ствари набоље.

■ Мађар почасни Јеврејин

Баш наспрам Јожефове куће, иза оgrade од црвених цигала, тавори мало јеврејско гробље са 1.146 надгробних стела. Комшије причају да је последњи укуп обављен давне 1960. године, али нико не памти име старог господина, последњег сенћанског Јеврејина. Нити да ли је неко сем њих био на том тужном испраћају?

Капија гробља је стално закључана, али ако се завири преко зида може се видети стог тек покошене траве. Та косидба сведочи само да општина плаћа неког да се стара о гробљу, иако га одавно нико не посећује.

Стеле су пресвучене сивом патином времена и на неким се не може разазнати текст, а многе су клонуле под ударцима ветра што дува са Тисе. Ако још има браће Мојсијевог закона родом или бар пореклом из Сенте, данас тугују чела прислоњеног на масивни камени зид некад величанственог јерусалимског храма, ћутљивог сведока пролазности времена и постојаности вере.

Јер, далеко је Израел. Мање у километрима него у годинама.

Крену сам на време

На питање да ли је још неко у овом делу Србије кренуо његовим путем, немоћно слеже раменима.

– Ако их и има, недовољно их је. Тачно је да држава преко ресорних министарстава промовише штедњу енергије, али ничим то не стимулише. А да би се уштедело, мора претходно да се инвестира. Ја сам то учинио на време и сад убирам плодове те инвестиције. Зато сам имућан човек.

– Као дете сам гледао спроводе, док их је било. У том последњем уточишту сенћанских Жидова обитава туга која никог не оставља равнодушним. Ни мене. Јер, најтужније је гробље које нико не посећује, а с временом то постане неподношљиво.

Тако је Јожеф Адам, иако Мађар и католик, почео да својата старо гробље и да га доживљава као део личних успомена.

Јожеф није сигуран да ли је упознао неког сина Израиљевог. Није од оних који другима завирују у крштеницу, проверавају како се обраћају Богу, загледају пигментацију и узимају узорке за ДНК анализу, па људе дели једино на добре и лоше, како сам Бог заповеда. Убеђен сам да он сам припада оним првим.

Јер једног дана, негде средином деведесетих, Јожеф Адам је прескочио ограду гробља, побројао све стеле, фотографисао их и пописао, с пуно стрпљења ископирао текстове писане хебрејским писмом. Захваљујући свом умећу направио је посебан сајт, омогућивши бившим комшијама, сенћанским Јеврејима, али и њиховим потомцима расутиим по свету, да врло лако пронађу место вечног починка својих ближњих.

– Претекло ми је мало времена, а није тешко учинити нешто добро – рекао је Јожеф скромно. – Нисам очекивао никакве награде, нити признања. Зато сам се изненадио и обрадовао када ме је Јеврејска заједница произвела у свог почасног члана.

Помислио сам да је велика штета што та Јожефова доброта није заразна. Рецимо, као грип. Где би нам крај био?!

МИЛОШ ЛАЗИЋ
Фото: М. ДРЧА

Манастир Лешје

Духовни украс Поморавља

*Посвећен Покрову
Пресвете
Богородице,
манастир Лешје
представља
најстарију
грађевину тог
типа у Поморављу.
Рушевине
манастира
проглашене за
Споменик културе
од великог значаја*

Под шумом, прошараном метеорским стенама које личе на траг метеорске кише, на десетак километара југоисточно од Параћина, смештен је манастир Лешје, са Црквом покрову Пресвете Богородице. У писаним изворима стоји да је средњовековни облик имена манастира био Лештије, у значењу „место на коме обилују лешке“. Према народном предању, пак, манастир Лешје име је добио по лешевима мученика који су на том месту пострадали.

Писани извори о манастиру сведоче да је жупан Вукослав на својој баштини, у пустоши Петрус, између 1355. и 1360. године, као своју задужбину подигао Богородичину цркву. Он је, заједно са синовима Држманом и Црепом, 1360. године цркву и део баштинског поседа поклонио манастиру Хиландар.

Али небригом Хиландараца манастир је запуштен, те су жупанови синови затражили посед натраг. У њихову корист је пресудио патријарх, а касније и сам кнез Лазар. Након косовског слома, Хиландар је поново дошао у посед манастира. Црепов син Венедикт наставио је парницу која је окончана у његову корист 1411. године. Венедикт је дуго био игуман манастира Лешје. За време Венедикта Цреповића, манастир Лешје био је духовни и културни центар и у живој вези са Светом Гором. Историјски извори сведоче да је Цреп, осим

Венедикта, имао и ћерку, монахињу Анисију, али се о њој веома мало зна.

У средњовековним изворима у вези са манастиром Лешје бележе се појмови „пустош Петрус“ и „пустиња лештијанска“. Некада се сматрало да је у средњем веку овај предео назван пустињом, јер је по предању тај простор био сав у песку. Може се претпоставити да је назив лештијанска пустиња ипак коришћен због монаха пустињака који су крајем 14. и у 15. веку обитавали на том простору. Из натписа у једном панегирику може се сазнати да је у лештијанској пустињи, по жељи Деспота Стефана Лазаревића, писао јеромонах Јован који је спадао у монахе Синаите. Познато је да су се Синаити због свог усамљеничког начина живота, бавили писањем и преписивањем књига. У манастиру Лешје је, такође, постојао скрипторијум где се, претпоставља се, одвијала врло жива преписивачка активност.

Манастир Лешје је од значаја и због своје изузетне архитектуре. Манастирска црква има облик триконхоса из средине 14. века и представља најстарију грађевину тог типа у Поморављу. Њени темељи откривени су 1923. године на обронцима планине Баба. На њеним рушевинама почетком 21. века подигнута је нова црква, чиме је манастир Лешје постао активан женски манастир. Рушевине манастира Лешје проглашене су за Споменик културе од великог значаја и налазе се под заштитом Републике Србије, у склопу заштићене споменичке целине Петрушка област.

Манастирска црква је настала под утицајем Свете Горе, односно светогорских монаха који су дошли у Србију, а што се пре свега огледа у њеној триконхоналној основи и мањем наосу. Као најстарија црква тог типа у Поморављу, она представља и најаву Моравског стила. Манастирски комплекс је ограђен и чине га кула – звоник, костурница са меморијалним обележјем у виду Голготе, као и стара гостопријемница и конак. Са терасе испред западног улаза у цркву отвара се диван поглед на Поморавље, Шумадију, као и Кучајске планине. Источно од манастирске цркве и конака налази се извор који чине два врела која избијају из земље. Народ из околних места верује у његову исцелитељску моћ.

Обнова манастира је започела 2004. године, када је са благословом епископа браничевског др Игњатија, управу преузео јеромонах Јован Раванички који је оформио женску манастирску обитељ. Прва служба у новосазиданом храму, одржана на Велики Петак 2005. године, била је канон Плач мајке Божије. Храм је, на празник Покрова 2005. године, освештао Његово преосвештенство епископ браничевски Игњатије. Светиња данас васкрсава уз помоћ Божију, прилозима благоверног народа и трудом настојатеља протосињела Јована и његовог сестринства.

Манастир Лешје је чувар наслеђа значајног за српску историју, духовност и културу, а од Бога подарено природно окружење и његове лепоте чине га духовним украсом Поморавља.

АНА СТЕЈЉА

Стеван Тодоровић

Троструки академик

Када ме је син питао да ли су Стеван и Пера Тодоровић неки род, нисам умео да му одговорим. Презимењаци су и савременици, обојица су се бавили друштвеним радом, добили су своје улице у истом делу Београда, онамо на Бановом брду, што може да завара! Па чак ни то што је Стеван рођен у Новом Саду, а Пера у Водицама, крај Смедеревске Паланке, не искључује могућност да су фамилија.

То је морало да се истражи, да се не брукам пред сином, али и да га не ускратим за одговор. И ево шта сам открио:

Пера је био новинар, један од оснивача и веома слаткоречив агитатор Радикалне странке, оне праве, док је Стеван био сликар, најбољи представник немачког академизма, а те две ствари се, ако ћемо поштено, потиру. Дакле, нису неки род, јер тешко да би двојица из исте породице могла тако и толико да се удаје.

Стеван је имао срећу да му је учитељ у сегадинској основној школи био ђакон Димитрије Поповић, рођак Ђуре Даничића, јер су уз њега многи малишани из тадашње Аустроугарске монархије задојени патриотским, националним духом. У Сегедину је завршио и пет разреда гимназије, а затим се вратио кући у Нови Сад.

Са сломом револуције 1849. године, Стеванова породица је сигурност потражила код његовог стрица, угледног пивара, који је синовцу наменио да га наследи у послу. Али догодило се нешто што је у то време било незамисливо: откривши његов изузетан ликовни дар, стриц га је послао у Беч, потом и у Минхен, на најбоље европске уметничке школе.

У Београд је стигао у време када се негдашња касаба упињала из свих жила да постане европска варош, а бити сведок, па и саучесник таквих промена, величанствено је искуство. Зато се радије хватао јавног рада, него ли кичице. Стеван је отворио ликовну школу у згради на Косанчићевом венцу, у којој је доцније била и Народна библиотека Србије, срушена такорећи првом бомбом, шестог априла 1941. године (тек доцније смо докучили да

Како је немачки академизам утицало на француским или пре европским импресионизмом, а да се то није ни приметило? Зашто је популарни сликар остао ујамћен једино по улици која носи његово име

је уништавање културе почетак геноцида над неком нацијом).

Српчад нису била претерано склона сликарству, али рвање, па и песма, нису им били страни. Тако се Стеванов кружок рашчуо више по Првом српском (или можда београдском?) певачком друштву и Соколани “Цар Душан Силни”. Цабе су портрети српских великана са штафелаја Стевана Тодоровића увелико красили свечану салу Капетан Мишиног здања, где и данас опомињу на нашу племениту прошлост.

А можда се одрекао сликарства због једне чудне промене у којој се није сасвим пронашао? Наиме, немачки академизам, који је цртом обележио чврсте линије, почео је срамно да нестаје пред француским импресионизмом, где је цртеж изгубио битку пред преливима боја и распоредом светлости и, пре свега, сенки.

Остао му је портрет, много сигурнији приказ него што је то могла бити дагеротипија, претеча фотографије. Причало се у то време да у престоници није било виђеније куће, а да јој зид није красила нека Стеванова слика (Чак и портрети предака потписника овог текста, Димитрија и Марије Лазих, рад Стевана Тодоровића са средине 19. века, красе данас нечији салон, све на основу “реверса” који је потписан у Завичајном музеју Земунa!) Био је “ин”, како би се то данас рекло.

Претражујући интернет закључио сам да је Стеван Тодоровић био члан чак три академије наука, или су то биле уметничке академије! Ко ће знати?! Јер осим што су га у бесмртнике примили у Српску краљевску академију, с њим су се као чланом китили још и Петроградска академија уметности (уметности) и Катанска академија у Италији.

Негде сам пронашао податак да је умро 1925. године, поживевши у оним онеспокојавајућим временима, с ратовима који немају везе ни с уметношћу, нити с нормалним људима, пуних 93 године? Ако је то некаква награда – заслужио је.

М. ЛАЗИЋ

Српски Сибир

Најнижа температура у Србији - минус 36 степењени Сјеница на старословенском значи „земља сијена“, њен назив је локални назив за пећину, док је Пештерско поље највеће поље у Санџаку, а највише крашко поље на Балканском полуострву. Корисник народне кухиње вратио власнику торбу љуну џара

Када сам први пут био на Сјеничко-пештерској висоравни, очекивао сам да ћу угледати равницу небу под облаке. Као када би неко чудо подигло део Војводине на надморску висину већу од хиљаду метара. А изненадио ме је сасвим другачији приказ. Нимало монотон. Угледао сам планине, реке, водопаде и слапове где се праћакају младице, пастрмке, липљени, кркуше, видео сам пећине и јаме, клисуре и кањоне, врела и понорнице, вртаче, увале, поља, мочваре и језера, шуме и пашњаке.

Изненадила ме је та раскош и сваки следећи пут када сам долазио, па и сада.

Посебна овдашња лепота су јаме и пећине. Уосталом, по пећинама је овај крај и добио име. Локални назив за пећину је - пештер. Пештерско поље је посебан драгуљ. Оно је највеће поље у Санџаку (50 квадратних километара) и највише (1.000 метара изнад мора) крашко поље на Балканском полуострву. Па ви видите! Где је сада поље, у прадавна времена било је велико језеро, па отекло. Од

њег је сада, у селу Тузиње, остало само мало језеро.

На Пештеру становника има само по ободу висоравни. Висина и оштра клима не погодују земљорадњи. Нема ни богатих шума. Али зато има пространих пашњака са травом какве је ретко где у свету. Идеално за стоку, посебно за овце. Сјеница је тако добила и име. По обиљу траве - „сијена“, која се овде коси и по три пута годишње. Сјеница на старословенском значи „земља сијена“. Сир направљен од млека сјеничке овце један је од најбољих, а изузетна посланица је и сјеничко јагње. Од fine вуне сјеничких оваца ткају се познати ћилими.

Сјеница је омиљено излетиште. На добром је месту. Поред пута Сјеница-Нови Пазар налазе се Сјенички борићи, борава шума засађена 1929-1934. године. Окружени су пространим ливадама. Чист ваздух, хладна вода – „душу дало“ за поправљање крвних слика и нерава. Испод Борића протиче река Јабланица, а на улазу су ресторан и лепо уређен хотел.

■ Хотел Борићи

■ Џамија султан-Валиде

Кад се запутите у ове крајеве, свакако треба понети топлу одећу и у сред лета. Температура се овде нагло мења, чак и току дана. А ко још није чуо за пештерске дуге и оштре зиме? У јануару 1954. године у Сјеници је забележена најнижа температура у Србији - минус 36 степени Целзијуса. Од тада је називана „југословенским Сибиrom“ да би се у новије време прекрстила у „српски Сибир“. Зато мештани кажу да на Пештеру остаје само онај ко мора и онај ко је навикао да зима траје шест месеци, а да је и преосталих шест - хладно.

■ Ћилимаре изгубиле тржиште

Е сад долазимо до оног дела приче када се супротстављају утисци намерника с речима оних који овде живе. Намерник је усхићен лепотама које мештани и не примећују. Они готово углас говоре да живе тешко, да су сиромашни. Напорно раде, а од тога мала корист. Имају је закупци и прекупци. Ето, пођимо од чувеног сира. Пре неколико година замало да у једном селу баце у јаму Голубњачу 40 тона сира! Није било никога да га откупи ни по најнижој цени. Како се то догодило? Тако што се сир највише продавао у Црној Гори, Босни и Херцеговини и на Космету, а држава је забранила извоз. Могли би, истина, и сада да извозе, али се траже потврде о хигијенско-техничкој исправности. Да просторије за справљање сира буду по европским стандардима. А за то је потребно платити. Чиме платити, ако се не прода сир, млеко, јагње, пршута, сузук...

Или прича о ћилимарству. Седамдесетих и осамдесетих година прошлог века било је уносно. Ћилиме су ткале многе породице. Иако су рађени ручно, на дрвеним разбојима, многи су од продаје ћилима направили куће и купили имања. Ратних деведесетих година прошлог века, ћилимаре су изгубиле тржиште, производња је замрла. А Србија вапи за производима и сувенирима који би је ваљано представљали у свету.

Уместо јаке привреде, па и сувени-

Велиша Пејчиновић, директор Погона Сјеница Изнад стопостотне наплате

Велиша Пејчиновић, директор Погона ЕД Сјеница, Огранка ЕД Чачак, ПД „Електросрбија“, рођен је 29. маја 1960. године у Штављу. Основну школу је завршио у Штављу, гимназију у Сјеници, а Економски факултет у Крагујевцу. Пре запослења у ЕПС-у, од 1983. године радио је у привреди и банкарству. У Металоперађивачком предузећу „Напредак“ у два мандата био је директор, а од 1996-2003. године радио је као директор Универзалне ПЈ Инвестбанке у Сјеници. Од 2004. године запослен је у ЕД Сјеница, а директор Погона постао је септембра 2009. године. Супруга Мола запослена је у Националној служби за запошљавање у Сјеници.

-Специфичност пословања Погона ЕД Сјеница произилази већ из тога што је ово конзумно подручје разгранато на простору од 1.059 квадратних километара, са 103 насеља и са 800 километара нисконапонске мреже. А све то, без изузетка, је и брдско-планинско подручје – каже Пејчиновић. – Упркос томе остварују се веома добри пословни резултати, па тако, на пример, у последње три године наплатни задатак реализује се изнад стопостотног (значи враћа се и део старог дуга). Уз изузетан рад служби које се тиме баве томе, свакако, доприноси и брђански менталитет људи овог краја који не воле да дугује, а камоли да се, не дај боже, туже. Самим тим, крађа електричне енергије је веома ретка појава, тако да се у укупним губицима од око 15,8 одсто највећи део односи на техничке губитке.

ра којима бисмо се дичили да није како јесте, овом крају недавно је осветлао образ један горштакчи поштењачина. Сјеничак Миланко Обућина, корисник народне кухиње, власнику је вратио изгубљену торбу пуну пара. На тротоару, између поште и аутобуске станице у Сјеници, нашао је 4.200 евра, 100 долара и 20 конвертибилних марака. Као награду, власник му је понудио 2.000 динара, али Обућина ни то није хтео да узме. И Миланко и његова жена остали су без посла и икаквих прихода. Болесни су, а лекове ваља куповати... О овом догађају још се прича по Сјеници.

■ Три деценије једног кафића

Писала је сва штампа, наша и страна. Звали су га људи из Београда, са Уба, чак из Дубаиа, да дође и живи код њих. А куд ће он онако стар, јадан и болестан? Обећала је и Општина да ће му помоћи да добије инвалидску пензију. Е то би већ могло.

Вековима се у Сјеници трговало стоком и сточним производима. У османско доба била је добро утврђена касаба и значајна трговачка и караванска станица. Османлије су, на узвишењу подигле утврђење Град, од којег данас ништа није остало. У близини утврђења била је чаршија са дућанима и кућама од брвана и дасака. У 16. и 17. веку Сјеница се спомиње као станица на трговачком путу Дубровник-Нови Пазар, а због стратешког, војног и политичког значаја од почетка 19. века сматра се важном тачком. То је уочио и Карађорђе у време Првог српског устанка. По једном запису из 1809. године „Карађорђе освоји Сјеницу, поруши град и изгна Турке“.

Данашњи Муслимани (Бошњаци) обележили су 200 година од тог догађаја који су прогласили геноцидом, а ове године шесто маја Бошњачка културна заједница Сјенице затражила је да се замени назив улице која је названа по Карађорђу. Др Момчило Павловић, директор Института за савремену историју у Београду, сматра да ова иницијатива не-

■ Панорама Сјенице

■ Споменик борцима из Другог светског рата

■ Зграда општине

ма историјско утемељење. Карађорђе, наине, није ратовао против данашњих Бошњака из Рашке, већ против турских завојевача. Зато се и пита - због чега се Бошњаци поистовећују са другом нацијом, Турцима?

У Сјеници најбројнији су Муслимани, односно Бошњаци и чине нешто више од 80 одсто становништва. Остали су Срби. Исламска заједница Србије, којом руководи реис-ул-улема Адем Зилкић, крајем јула, на великој свечаности, отворила је у Сјеници џамију која је названа по Алији Изетбеговићу.

Као и у неким другим градовима, и у Сјеници је после Другог светског рата порушена стара чаршија да би се правиле нове, модерне зграде. Ретко шта код нас може да се одржи и дуго траје. А овде, у Сјеници, минулог лета обележено је 30 година постојања једног кафића који није обичан кафић.

■ Ветрењаче и термоелектрана за - будућност

Најпопуларнији кафић у Сјеници и званично најбољи у бившој Југославији, првобитно „Кафе Баћо“, сада „Кафе бар ВаВаЗу“, у част јубилеја установио је и „ВаВаЗу фест“, који ће постати тради-

се“, да не кажем покондирили: „Caffe El Fuego“ (преко пута џамије), пицерија „Viva“, „Grill Hule“ (познат по хамбургерима), клуб „Gaudeamus“... С друге стране, послатичарница „Санџак“ (у центру, наспрам Поште), не само да је задржала име, већ се тамо могу попипати природна лимунада и боза, појести баклаве, туфахије, шампите... Све направљено по старинским рецептима. Ту су своју децу извели браћа Радета и Ратибор Матовић из Буђева на Пештеру. Све четворо малишана родиле су Албанке, Вера и Виолета. Да није било Албанки, не би било потомства. Жеља за опстанком и продужењем врсте руши предрасуде.

Ова деца су будућност. Она ће вероватно дочекати остварење планова да се до Пештера изграде модерне саобраћајнице и индустријско-бесцаринска зона. Чека их можда лепши живот. У том случају остаће овде. И врагиће се бар део оних који су на такозваном привременом раду у иностранству. Засад Пештерци из иностранства граде само куће, покоји погон и чекају изградњу путева. А неки су и „загризли“. „Хидро-винт“, заједничка фирма Пештерца и Словенца, уложила је милион евра у прву ветрењачу на Пештеру која већ производи 500 киловат-часо-

Увац и Ваја представљају изузетан речни ток Градњом електричне и стварањем акумулација, Увац постојао више од реке

Простор планине Златар, у Старом Влаху, једино је подручје са језерском долином у Србији. То је, заправо, долина реке Увац, са три језера, чија основна намена је производња електричне енергије. Чело извора реке Увац је у југозападном делу Пештерске висоравни, у пределу планине Озрен. У пештерском току Увац, без енергетског потенцијала, сакупља воде једног дела Пештера и Сјеничке висоравни. Са друге стране, река Вапа, већа и водом богатија, „вапи“ да се сретне са Увцем. Код места Крстац, пет километара северно од Сјенице, пресреће га и предаје му сву сакупљену воду и заједно са њим наставља путем који води до врха Молитва (1.247 метара).

У том делу тока Увац и Вапа, која се одрекла значења свог имена, играју чудесну игру и стварају нешто што се веома ретко среће. То је изузетан речни ток, односно приказ од којег се тешко одваја поглед. Ова „загонетка“, међутим, као и многе друге, нестаје тек пред Молитвом, од које почиње и нова улога Увца. Управо одавде, па низводно, Увац постаје битан за развој привреде, и то не само локалне. Јер без њега тај крај не би имао праву будућност.

■ Преусмерене воде Пештера

Користећи енергетски потенцијал реке Увац, саграђене су најпре две бране - Кокин Брод и Радоиња. Молитва је зато и остала далеко, узводно. После скоро дводеценијског рада

■ Црква Светог Петра и Павла

ција. Фестивал са разноврсним културно-уметничким програмима трајао је 22 дана и обележио културно лето у Сјеници. Гост завршне вечери био је Халид Бешлић, певач који је певао и на отварању пре 30 година.

Илијаз Баћо Тахировић сковао је поменути назив овог кафеа од иницијала имена своје деце, али остали кафићи, као и свуда код нас, „постранчили су

ва струје на сат. У плану је изградња још 30 сличних ветро-генератора.

Будућност је и у угљу. Резерве на Пештеру прелазе милијарду, неки тврде и пет милијарди тона. Влада Србије одавно планира изградњу термоелектране на Пештеру. Заинтересовани су Кинези и Чеси. Преговора се...

СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ
Фото: М. ДРЧА

У краљевству небеског цара

Централну морфолошку целину резервата представља кањонска долина реке Увац са притокама. Посебну вредност даје му редак облик укљештених меандара. Овај резерват природе је висококвалитетно извориште и представља природни ресурс са 500 милиона кубних метара воде за пиће. Ток Увца личи на лавиринт из кога нема излаза. Из гнезда свијених испод стеновитих окапина и камених стреха, стотинак метара над водом, бојаљиво извирују главе белоглавих супова који су кањон Увца изабрали за једно од својих последњих станишта у Европи.

Под окриљем молитви

ових централа одлучено је да се узводно, у горњем току Увца и ближе Молитви, код места Растоке, подигне брана за нову ХЕ „Сјеница“. Било је, такође, у плану да се поред бране изгради асфалтни пут у дужини од 10,5 километара. У лето 1971. године у Београду је потписан уговор о изградњи ХЕ „Сјеница“, између „Лимских хидроелектрана“ као инвеститора и ГП „Хидротехника“ као главног извођача радова на овом објекту. Али због недостатка средстава, камен темељац постављен је тек 16. септембра 1974. године.

Воде са Пештера, које су добрим делом од настанка понирале кроз порозни кречњак, заустављене су затварањем тих понора и преусмерене у жељеном правцу. У исте сврхе изграђен је канал са земљаним зидом, висине три метра

и дужине седам километара. Низводно од насипа изграђен је тунел дужине 1,3 километра и пречника 2,5 метра, којим се прикупљена вода спроводи у корито Вапе, највеће притоке Увца. Убрзо је овде концентрисана силна механизација и бројна радна снага. На простору градилишта и око њега било је ангажовано више од хиљаду радника.

Јединствен резерват природе

Од 1977. године појачана је динамика радова у свим сегментима и 17. октобра 1979. године ХЕ „Сјеница“ на Сјеничком језеру пуштена је у погон. На свечаној седници тадашњег радничког савета, која је претходила пуштању хидроелектране у рад, донета је и одлука да се нова, трећа хидроелектрана на Увцу назове ХЕ

„Увац“, а њено језеро Увачко. То је унело пометњу на географским картама, где се и данас, у зависности од издавачке куће, налазе различити називи за ово језеро.

Проблематично је и то да ли је са настанком језера на Увцу ова река престала да постоји.

Градњом хидроелектрана и настанком увачких акумулација, међутим, ова река постала је више од реке. Подизањем хидроелектране две степенице назад учињен је велики корак напред. Враћање молитви увек, а и овде био је – корак напред. Јер после Молитве Увац постаје сасвим другачији. Прелива се из језера у језеро, са стваралачком снагом. Цео простор, такође, добио је нове обриси. Сада је то резерват природе јединствен у свету.

МАЈОВСКИ ВУЧЕТИЋ

На врху ниске језера

Увачко језеро је на врху језерског низа на реци Увац, а најближе је изворишном делу. Дужина Увца је 119 километара, од чега је део који заузимају језера дужине 65 километара (Увачко 26, Златарско 27 и Радоињско 12 километара). До њега је могуће стићи из два правца: из Сјенице и Нове Вароши. Специфично је и то што се на ово језеро не може доћи само успут. Језеро је настало подизањем бране узводно од Златарског језера, између села Акмачића и Буковика. Брана је земљана и дугачка је 313 метара. Запремина језера је 210 милиона метара кубних, а корисна запремина износи 169 милиона метара кубних.

Максимална дужина језера је 26 километара. При максималном успору језеро се налази на 988 метара надморске висине. Површина језера је 6,1 километара, а највећа дубина је око 100 метара. После Власинског, ово језеро је на највећој надморској висини. Вода из њега усмерава се на турбине ХЕ „Увац“, инсталисане снаге 36 MW. Електрана је пуштена у рад 1979. године. Највише температуре језерске воде су у јулу и августу, али оне не прелазе 16 степени, тако да овде купалишна сезона и не постоји. За настанак новог језера експрописано је 400 хектара земље и 14 породица исељено је на друга места.

